

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa

Jurgita Šidlauskienė

**UGDYMO ĮSTAIGŲ BENDRUOMENĖS POŽIŪRIS Į BĖGIMO IŠ NAMŲ
REIŠKINĮ**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė –
doc. dr. Gražina Morozova*

2010

Turinys

Magistro darbo santrauka	4
Įvadas	5
Pagrindinės sąvokos	8
1 skyrius. TEISINIAI – NORMINIAI AKTAI REGLAMENTUOJANTYS VAIKO TEISIŲ APSAUGĄ LIETUVOJE	9
1.1. Tarptautiniai dokumentai.....	9
1.2. Dokumentai, reglamentuojantys vaiko teisių apsaugą.....	11
2 skyrius. BĖGIMAS IŠ NAMŲ, KAIP VIENA IŠ RIZIKOS GRUPĖS PASIREIŠKIMO FORMŲ	15
2.1. Bėgimo iš namų priežastys.....	15
2.1.1. Padėtis šeimoje.....	16
2.1.2. Klasė.....	19
2.1.3. Bendraamžiai.....	20
2.2. Bėgimo iš namų pasekmės.....	22
2.3. Bėgimo iš namų prevencinės programos.....	24
2.3.1. Nevyriausybinės organizacijos.....	24
2.3.2. Vaiko teisių apsaugos tarnyba.....	26
2.3.3. Mokykla.....	27
3 skyrius. VAIKŲ, BĖGANČIŲ IŠ NAMŲ, TYRIMAS	30
3.1. Tyrimo metodologija.....	30
3.2. Tyrimo imtis.....	31
3.3. Kokybinio tyrimo rezultatai.....	31
3.3.1. Pirmojo atvejo analizė.....	31
3.3.1.1. Mokyklos bendruomenės atstovų požiūris.....	31
3.3.1.2. Klasės kolektyvo požiūris.....	34
3.3.1.3. Savivertė.....	35
3.3.2. Antrojo atvejo analizė.....	37
3.3.2.1. Mokyklos bendruomenės atstovų požiūris.....	37
3.3.2.2. Klasės kolektyvo požiūris.....	39
3.3.2.3. Savivertė.....	40
3.3.3. Pirmojo ir antrojo atvejų apibendrinimas.....	41
3.3.4. Vaiko, bėgančio iš namų ateities perspektyvos (pirmas atvejis).....	43

3.3.4.1. Tėvų nuomonė.....	43
3.3.4.2. Ugdymo įstaigos prevencinė darbo komisijos sprendimas ir pasiūlymai.....	45
3.3.4.3. Moksleivio refleksija.....	46
3.3.5. Vaiko, bėgančio iš namų ateities perspektyvos (antras atvejis)	47
3.3.5.1. Tėvų nuomonė.....	47
3.3.5.2. Ugdymo įstaigos prevencinė darbo komisijos sprendimas ir pasiūlymai	49
3.3.5.3. Moksleivio refleksija.....	50
3.3.6. Vaikų, bėgančių iš namų ateities perspektyvų apibendrinimas.....	51
Išvados.....	53
Veiklos su vaikais bėgančiais iš namų projektas.....	55
Literatūra.....	59
Summary.....	63
Priedai.....	64

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta teorinė teisinių – norminių aktų, reglamentuojančių vaiko teisių apsaugą ir vaikų, bėgančių iš namų priežasčių ir pasekmių analizė.

Iškelta *hipotezė*, kad ugdymo įstaigos bendruomenės nesupratingumas, konfliktiški santykiai šeimoje yra pagrindiniai veiksniai bėgimo iš namų reiškinio atsiradimui.

Pusiau struktūruoto interviu ir stebėjimo metodais atliktas tyrimas, kurio tikslas – išsiaiškinti, kaip sprendžiamos bėgimo iš namų problemos Šiaulių miesto mokyklose.

Tyrimė dalyvavo 2 moksleiviai: Karolis, kuriam yra dvylika metų ir jis mokosi šeštoje klasėje Šiaulių pagrindinėje mokykloje ir Kęstutis, kuriam yra trylika metų ir jis mokosi septintoje klasėje Šiaulių vidurinėje mokykloje; berniukų mamos, 2 socialiniai pedagogai (Vaida – pagrindinės mokyklos ir Dalia – vidurinės mokyklos), 2 klasės auklėtojos, 2 moksleivių klasės ir 2 ugdymo įstaigų prevencinės darbo grupės, kurias sudarė socialinės pedagogės specialiosios pedagogės, pavaduotoja ugdymui.

Svarbiausios tyrimo išvados:

1. Interviu rezultatai atskleidė, kad vieno moksleivio bendraklasiai nėra linkę su juo bendrauti, o kitas moksleivis pats nenori bendrauti. Dažniausiai konfliktai mokyklose kyla tarp pačių mokinių. Jų tarpusavio nesutarimai atsiranda dėl konkurencijos, lyderiavimo, nesąžiningumo tarpasmeniniuose santykiuose, neobjektyvaus mokytojų vertinimo ir kitų priežasčių.

2. Ugdymo įstaigų pedagogai vardindami vaikų problemas, visiškai neakcentuoja bėgimo iš namų problemos, o įvardija elgesio, bendravimo, mokyklos nelankymo, pažangumo problemas, tačiau apibendrinus jų pasisakymus galima teigti, kad tai nėra išskirtinė šių vaikų problema. Pagrindinės problemos, neatsiejamos nuo ugdymo proceso yra vėlavimas į pamokas, atsakomybės už mokymosi rezultatus nebuvimas, neatsakinga pamokų ruošia ir kitos problemos, kurios įtakoja mokymosi rezultatus.

3. Tėvai ir vaikai šeimose mažai bendrauja, konfliktuoja, vaikams yra leidžiama patiems spręsti ką darys ateityje, o didelę įtaką vaikui šeimoje turi tėvų auklėjimas. Didesnis dėmesys turėtų būti skirtas ne pačiam vaikui, bet problemomis, susijusiomis su vaiku. Problemos, kurias turėtų vaikui padėti spręsti šeima, kuri yra pagrindinis vaiko palaikymo šaltinis. Vaiko agresyvumą pirmiausia formuoja šeimos santykiai, tėvų bendravimo su vaiku stilius ir tik po to mokyklinė situacija. Tačiau kaip tik mokykloje agresyvus elgesys sukelia žymesnes problemas.

4. Moksleiviai mokykloje jaučiasi nesuprasti pedagogų, todėl jie nenori mokytis, praleidžia daug pamokų be pateisinamos priežasties, konfliktuoja su pedagogais ir kitais moksleiviais. Jie mažai dėmesio skiria mokymosi rezultatams pagerinti – daug laiko praleidžia žaisdami kompiuterinius žaidimus ar bendraudami su draugais.

Esminiai žodžiai: rizikos grupės vaikai, gatvės vaikai, socialinė politika, socialinis pedagogas, mokykla.

Ivadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų pasaulio valstybių, vaiko teisės ir jo teisėti interesai, jų prioritetiškumas bendrų vertybių skalėje, kaip ir vaiko gerovės užtikrinimo mechanizmas yra įtvirtintas ir nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu. Platus ratas, visuomenės teisinių santykių, nuo viešo administravimo iki santykių šeimoje, reglamentuotas Lietuvos Respublikos įstatymais, poįstatyminiais teisės aktais, taip pat Europos Sąjungos teisės aktais, tarptautinėmis sutartimis bei susitarimais. Sudaryta nemažai teisinių prielaidų realizuoti nuo pat veiklos pradžios vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus puoselėjamas ir propaguojamas vertybes: pagarbą vaikui ir jo nuomonei; vaikų – lygiateisių visuomenės narių, turinčių lygias teises ir pareigas, nepriklausomai nuo jų padėties ir situacijos, pripažinimą; imperatyvų geriausių vaiko interesų prioriteto užtikrinimą kiekviename valstybės ir visuomenės raidos etape; valstybės politikos ir galimybių orientavimą vaiko gerovei užtikrinti (LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos veiklos ataskaita, 2004).

Anot Bulotaitės, Davidavičienės (2000), gatvės vaikai – kasdienybė visame pasaulyje ir Lietuvoje. Kvedaravičiūtės (2007) teigimu, žiaurus kasdienis elgesys su vaikais pačioje visuomenėje tampa įprastu reiškiniu. Mažai kam kelia nuostabą vaiko skriaudimas ne tik mokykloje, gatvėje, bet ir pačioje artimiausioje aplinkoje – šeimoje. Visa tai lemia vaiko apsisprendimą didesnę dalį laiko praleisti gatvėje, kiemuose su draugais arba be jų.

Anot Čepulkauskaitės (2006), paprastai vaikai tampa benamiais dėl kelių priežasčių – šeimos problemų, ekonominių sunkumų bei gyvenamosios vietos nestabilumo. Didelė benamio jaunimo dalis paliko namus po metų metus trukusio fizinio ir emocinio smurto, įtemptų santykių, žalingų šeimos narių įpročių, tėvų nerūpestingumo. Dalis jaunimo netenka namų, kai jų šeimos patiria finansines krizes, kilusias dėl prieinamo gyvenamojo ploto trūkumo, ribotų įsidarbinimo galimybių, mažų atlyginimų, sveikatos draudimo nebuvimo, nepakankamos socialinės rūpybos. Neretai benamiais tampa ir dėl vienokių ar kitokių priežasčių vaikų prieglaudas palikę jauni žmonės. Gatvėje dėl jauno amžiaus šiems žmonėms sunku rasti legalių būdų užsidirbti pragyvenimui, todėl daugelis padeda teikti seksualines paslaugas tam, kad užsidirbtų maistui, drabužiams pastogei. Vis daugiau vaikų niekur nesimoko ir nedirba, valkatauja, elgetauja, nedorų suaugusiųjų ir bendraamžių jie įtraukiami į nusikalstamą veiklą, girtuokliavimą, narkomaniją. Kaip teigia Prakapas (2007), pastaruoju metu Lietuvoje dėl prastų materialinio ir socialinio gyvenimo sąlygų smunka dalies šeimų dorovė, prastėja emocinis vaikų saugumas. Vis daugiau jų tampa socialinių blogybių

aukomis. Pastebėtini dideli vaikų priežiūros, ugdymo bei elgesio kontrolės trūkumai. Tai ypač būdinga šeimoms, kurios gyvena žemiau skurdo ribos (Skurdo mažinimo Lietuvoje strategija, 2000).

Gatvės vaikai prieglobstį randa namų laiptinėse, apleistuose pastatuose, parkuose, žiemą dažniausiai šildymo mazguose. Jų neįmanoma suskaičiuoti. Jie yra, bet nuolat keičia savo buvimo vietą. Jungtinių Tautų organizacijos duomenimis, pasaulyje yra apie 150 milijonų benamių vaikų. Vieni jų dienomis elgetauja ir uždarbiauja po atviru dangumi, o naktimis trumpam pareina į namus. Kiti glaudžiasi landynėse, nes yra praradę bet koki kontaktą su šeimomis (Pupeikytė, 2008). Tačiau šeima ir namai yra tik visuomenės ląstelės ir dalis didesnės socialinės visumos, tad tikrosios elgetaujančių vaikų priežastys glūdi giliau nei šeimoje, ir gali būti socialinės, ekonominės, politinės ar sąlygotos aplinkos, arba visų šių faktorių drauge. Kai kurioms šeimoms tenka kęsti nepriteklių, skurdą, kad išyra šeimos, o kai kur vaikai yra atstumiami arba pametami, arba šeimos viduje bręsta tokios sunkios problemos kaip tėvų priklausomybė nuo alkoholio ar narkotikų – visa tai atspindys visos visuomenės, jos sociokultūrinių normų, ideologijų, tradicijų, politinės ar ekonominės santvarkos, visuomenėje puoselėjamų, diegiamų vertybių ir perduodamos iš kartos į kartą vertybių sistemos, bei ugdomo visuomenės mentaliteto. Taigi, elgetaujantys vaikai yra ne vien tų šeimų problema, tai yra visos visuomenės problema (Dromantienė, Šalaševičiūtė, 2006). Tokie vaikai susiduria su daugybe socialinių – edukacinių problemų: socialinių įgūdžių, motyvacijos mokytis stoka, uždarumu, nesugebėjimu susikaupti ir kt. (Kvedaravičiūtė, 2007).

Vaikų bėgančių iš namų problemas savo darbuose nagrinėjo Lietuvos (Jonynienė, 1996; Ignatavičienė, Žukauskienė, 1999; Čepulkauskaitė, 2006; Bulotaitė, Davidavičienė, 2000; Sulcienė, 2007) mokslininkų. „Gatvės vaikų“ problemas ir charakteristikas nagrinėjo savo darbuose daugelis užsienio mokslininkų (Rouxas, Smitas, 1998; Luskas, 1992; Kilburnas, 2006).

Tyrimo objektas – bendruomenės požiūris į vaikų bėgimo iš namų reiškinį.

Hipotezė – tikėtina, kad ugdymo įstaigos bendruomenės nesupratingumas, konfliktiški santykiai šeimoje yra pagrindiniai veiksniai bėgimo iš namų reiškinio atsiradimui.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip Šiaulių ugdymo bendruomenėse sprendžiamos vaikų bėgimo iš namų problemos.

Uždaviniai:

1. Atlikti tarptautinių dokumentų, reglamentuojančių vaiko teisių apsaugą analizę.
2. Atlikti dokumentų, reglamentuojančių vaiko teisių apsaugą Lietuvoje.
3. Išanalizuoti vaikų bėgimo iš namų priežastis, pasekmes.
4. Išsiaiškinti bendraklasių požiūrį ir santykius su bėgančiais iš namų vaikais.
5. Išsiaiškinti pedagogų požiūrį ir santykius su bėgančiais iš namų vaikais.

6. Išsiaiškinti tėvų požiūrį ir santykius su bėgančiais iš namų vaikais.
7. Išsiaiškinti vaikų, bėgančių iš namų savivertę.
8. Parengti veiklos su vaikais bėgančiais iš namų projektą.

Tyrimo dalyviai. Tyrime dalyvavo 2 moksleiviai: Karolis, kuriam yra dvylika metų ir jis mokosi šeštoje klasėje Šiaulių pagrindinėje mokykloje ir Kęstutis, kuriam yra trylika metų ir jis mokosi septintoje klasėje Šiaulių vidurinėje mokykloje; berniukų mamos, 2 socialiniai pedagogai (Vaida – pagrindinės mokyklos ir Dalia – vidurinės mokyklos), 2 klasės auklėtojos, 2 moksleivių klasės ir 2 ugdymo įstaigų prevencinės darbo grupės, kurias sudarė socialinės pedagogės specialiosios pedagogės, pavaduotoja ugdymui.

Tyrimo metodologija ir metodai: Šio kokybinio tyrimo metodologinis pagrindas – egzistencializmo paradigma. Remiamasi prielaida, kad aplinka žmogui neturi jokios prasmės. Individo likimas ir charakteris priklauso tik nuo paties žmogaus, žmogus pats apsisprendžia ir visiškai atsako už savo poelgius, tačiau jis turi atsakomybės ir pareigos jausmą. Žmonių santykiuose nėra tarpusavio supratimo. Kiekvienas yra pasmerktas vienatvei, neegzistuoja jokios moralinės vertybės, žmogui negalima primesti jokių gyvenimo normų, nurodinėti, kaip jam reikia elgtis.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, pusiau struktūruotas interviu, duomenų apdorojimas.

Magistro darbo struktūra. Šį magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, trys skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (70 šaltinių lietuvių, rusų, anglų kalbomis), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 3 lentelės, 2 paveikslai. Prieduose pateikiami interviu protokolai. Darbo apimtis 64 psl.

Pagrindinės sąvokos

Gatvės vaikai – tai vaikai, kurie gyvena, dirba ir miega gatvėje, labai mažai palaikydami ryšius su šeima (Bulotaitė, 2000).

Vaikai gatvėje – tai vaikai, kurie didesnę dienos dalį praleidžia gatvėje, tačiau palaiko ryšį su savo šeima ir paprastai nakčiai grįžta į namus (Jungtinių Tautų Vaikų fondas, 2000).

Gatvės vaikai – tai vaikai, kurie šiuo metu gyvena gatvėje ir visas jų gyvenimas siejasi su patirtimi, įgauta gatvėje (Kvieskienė, 2003).

Bėglys – tai vaikas arba iki 18 metų paauglys, palikęs namus savanoriškai (be tėvų leidimo) ir nebuvęs namuose mažiausiai 24 valandas (Sulcienė, 2007).

Rizikos grupės vaikai – tai beglobiai (gatvės) vaikai, asocialiose, nedarniose arba nepilnose šeimose gyvenantys vaikai, kurie nuolatos patiria psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, taip pat agresyvūs ir bendraamžių atstumti vaikai, bei vaikai, kurie yra padarę smulkių prasižengimų ar nusikaltimų (Ignatovičienė, Žukauskienė, 1999).

Socialinės rizikos grupės – tai grupės, kurias sudaro vaikai, nelankantys mokyklos, bėgantys iš namų ir sunkiai auklėjami (Taroza, 1998).

Socialinė politika – valstybės pastangos savo institucijomis siekti sudaryti piliečiams lygias galimybes ir teises į būstą, sveikatos apsaugą, švietimą, socialinę apsaugą, socialines ir kai kada teises paslaugas (Guogis, Bernotas, Ūselis, 2000).

Nevyriausybinių organizacijų (NVO) – tai laisva piliečių valia įkurta formali ar neformali organizacija, kuri tarnauja visuomenės organizacijos grupių naudai, nesiekia pelno ar tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme (Praktinis vadovas Lietuvos NVO, 2001).

Socialinis pedagogas – asmuo, kuris dirba socialinėse institucijose. Turi pedagoginį išsilavinimą ir geba sudaryti sąlygas vaiko socializacijai, ankstyvajai prevencijai bei socialiniai pedagoginiai reabilitacijai (Kvieskienė, 2003).

Mokykla – tai švietimo įstaiga, kurios pagrindinė veikla – formalusis arba (ir) neformalusis švietimas (<http://lt.wikipedia.org/wiki/Mokykla>).

I skyrius. TEISINIAI – NORMINIAI AKTAI REGLAMENTUOJANTYS VAIKO TEISIŲ APSAUGĄ LIETUVOJE

1.1. Tarptautiniai dokumentai

Anot Šuškevič (2004), visos pasaulio šalys vienaip ar kitaip susiduria su vaiko teisių apsaugos problemomis. Tai rodo dalies vaikų socialinis, materialinis bei pedagoginis apleistumas šeimose ir visuomenėje, tokių vaikų deviantiškas elgesys.

Litvinienės (1996) teigimu, vaikų elgesys daugiausiai priklauso nuo socializacijos proceso sėkmės. Kad šis procesas valstybėje vyktų sėkmingai, didelę reikšmę turi ne tik socializacijos institutai (šeima, mokykla, spauda, draugai), bet ir įstatyminė vaikų teisių apsaugos bazė. Ilgą laiką buvo manoma, kad vaikai labai pažeidžiami ir todėl jiems pirmiausia reikalinga ypatinga tėvų bei visuomenės apsauga, tačiau per pastarąjį šimtmetį visuomenės požiūris į vaikus iš esmės pasikeitė, neseniai vaikai tapo teisės subjektas ir įgijo teises. „Žmonija privalo duoti vaikui visa, ką ji turi geriausio“ – ši Jungtinių Tautų Vaiko teisių deklaracijos (1959) preambulėje minima nuostata tapo tarsi kertiniu akmeniu, ant kurio XX amžiuje imta statyti vaiko teisių apsaugos sistemą. Tokį naują požiūrį į vaiką kaip į žmogų, turintį prigimtines žmogaus teises ir esantį valstybės piliečiu, atspindi įvairūs tarptautiniai dokumentai: Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas, 1924 m. Ženevos vaiko teisių deklaracija, 1959 m. Generalinės Asamblėjos priimta Vaiko teisių deklaracija, 1989 m. Jungtinių Tautų Organizacijos priimta Vaiko teisių konvencija, 1993 m. konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje, 1990 m. Jungtinių Tautų gairės jaunimo nusikalstamumo prevencijai (Rijado gairės) ir kiti.

1989 m. Jungtinių Tautų Organizacijos priimta Vaiko teisių konvencija yra nuosekliausias ir pilniausias tarptautinis vaiko teisių dokumentas. Tai juridinis dokumentas, turintis įstatyminę galią. Jis pripažįsta pilietines, kultūrinės, politines, ekonomines ir socialines vaikų iki 18 metų teises. Nuo pat jo priėmimo buvo aktyviai diskutuojama dėl vaiko teisių ir realios vaiko statuso visuomenėje kaitos, nes šis dokumentas gina ne tik tradiciškai nusistovėjusias vaiko teises į globą, apsaugą ir aprūpinimą, bet ir pirmą kartą tarptautinėje teisėje dalyvavimą. Daugelis specialistų teigia, kad dalyvavimo teisės apibrėžimas šiame dokumente yra didžiausia pažanga vaiko teisių ideologijoje, kadangi šia teise rodomas pasitikėjimas vaiko galimybėmis, gebėjimu atsakingai spręsti. Ši konvencija – tai tarsi matas, leidžiantis įvertinti valstybių vidaus ir tarptautinės bendruomenės politiką, programas ir kitą dėl vaikų vykdomą veiklą. Konvencija pirmą kartą išsamiai apibrėžė vaiko teises bei įpareigojo valstybes jas gerbti ir garantuoti.

Konvencijos 2 straipsnyje teigiama: „Valstybės dalyvės gerbia ir nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų garantuoja visas šioje Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, priklausančiam jos jurisdikcijai, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.

Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios diskriminacijos ar bausmių dėl vaiko tėvų, teisėtų globėjų ar kitų šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų. „Konvencijoje didelis dėmesys skiriamas vaikų teisei į mokslą ir socialinę apsaugą, tai atsispindi straipsniuose:

19 straipsnyje sakoma, kad „valstybės dalyvės, siekdamos apginti vaiką nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio, grubaus elgesio ar išnaudojimo, imasi visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių“ (Vaiko teisių konvencija, 1999).

28 straipsnyje pažymima, jog valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę mokytis. Kad ši teisė būtų įgyvendinama palaipsniui ir kiekvienam vaikui būtų suteikiamos vienodos galimybės lavinti savo gabumus, dalyvės įveda nemokamą ir privalomą pradinį lavinimą; skatina tobulinti įvairias tiek bendrojo, tiek profesinio viduriniojo lavinimo formas, rūpinasi, kad jis būtų prieinamas visiems vaikams ir imasi tokių priemonių kaip nemokamo lavinimo įvedimas, o prareikus ir finansinės paramos teikimas. Šiame straipsnyje taip pat pabrėžiama, jog, norėdamos užtikrinti vaiko saugumą mokymo institucijose, valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad drausmė mokyklose būtų palaikoma metodais, atspindinčiais pagarbą vaiko orumui atitinkamai pagal šios Konvencijos reikalavimus (Vaiko teisių konvencija, 1999).

Konvencija įpareigoja valstybes pripažinti kiekvieno vaiko teisę į tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jam fiziškai, protiška, dvasiškai, doroviškai ir socialiai vystytis. Kaip teigiama 37 straipsnyje, valstybės dalyvės užtikrina, kad „ne vienas vaikas nepatirtų kankinimų ar kitokio žiauraus, nežmoniško arba orumą žeminančio elgesio ar bausmių“ (Vaiko teisių konvencija, 1999).

Jungtinių Tautų Organizacijai priėmus Vaiko teisių konvenciją, daugelis šalių ją iš karto ratifikavo.

1992 m. sausio 5d. prie šios Konvencijos prisijungė ir Lietuva, kurią Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo 1995 m. liepos 3d.

1.2. Dokumentai, reglamentuojantys vaiko teisių apsaugą

Kaip teigia Jonynienė (2005), Lietuvoje vaiko teisių klausimai pradėti analizuoti po kelerių valstybės nepriklausomybės atkūrimo metų. Tai lėmė visuomenės pertvarka ir siekis žengti demokratijos link.

Anot Lazutkos (1999), Lietuvoje orientuotasi į gerovės valstybių modelį, kuriame vaiko gerovės politika yra socialinės politikos ir apsaugos dalis. Per pirmąjį nepriklausomos Lietuvos dešimtmetį buvo padėti teisiniai – strateginiai vaiko gerovės pagrindai: restruktūrizuotos tam tikslui skirtos institucijos, priimti vaiko gerovę reglamentuojantys įstatymai, teisės aktai, dokumentai, sukurtos įvairaus lygio strategijos ir jų įgyvendinimo planai, į veiklą aktyviau įsitraukė NVO, mokyklose ir kitose ugdymo įstaigose įsteigti socialinio darbuotojo ir pedagogo etatai (Kvieskienė, 2005).

1994 metais Lietuvoje pradėta kurti vaikų teisių apsaugos teisinė bazė ir institucinė sistema. 1995 m. liepos 3 d. Seimui ratifikavus Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją, kurios pagrindiniai principai – vaiko teisė į apsaugą, aprūpinimas ir vaiko dalyvavimas ginant jo teises, – Lietuvos Respublika prisiėmė joje įtvirtintus įsipareigojimus, jog valstybės dalyvės imasi visų reikiamų teisinių, administracinių ir kitų priemonių šioje Konvencijoje pripažintoms teisėms įgyvendinti, įsipareigojo užtikrinti vaiko gerovę, teikti vaikui tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei, įtraukti į problemų sprendimą vaikų tėvus, globėjus ir NVO kaip lygiaverčius partnerius (Sakalauskas, 1999).

Konvencija įpareigoja, kad formuojant valstybės politiką vaikams, būtų pabrėžiami šie pagrindiniai elementai: „geriausių vaiko interesų“ užtikrinimas, „investicijų į vaikus“ didinimas, viską apimančios vaikų politikos koordinavimas, specialios vaikų politikos formavimas, sistemingas informacijos apie vaikus rinkimas, nepriklausomos vaiko teisių stebėsenos institucijos įsteigimas, vaikų dalyvavimo priimant su jais susijusius sprendimus šeimoje ir visuomenėje skatinimas (<http://www.undp.lt>).

Vaiko teisių apsaugą ir priežiūrą Lietuvos Respublikoje užtikrina valstybė ir jos institucijos, vietos savivaldos institucijos, kitos visuomeninės organizacijos, kurių veikla susijusi su vaiko teisių apsauga (Vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996).

Lietuvos Respublikos Seimas, stiprindamas Vaiko teisių apsaugą šalyje ir nustatydamas suderintus su Lietuvos Respublikos Konstitucija ir tarptautinės teisės normomis vaiko teisių ir laisvių gynimo pagrindus, 1996 m. priėmė Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą. Šito įstatymo paskirtis – gerinti vaikų teisinę apsaugą šalyje, nustatant suderintus su LR

Konstitucija ir tarptautinės teisės normomis bei principais vaiko teisių ir laisvių gynimo pagrindus. Apie socialines problemas, vaiko socialinę apsaugą šeimoje ir mokykloje kalbama LR vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo III skyriuje – Vaikas ir šeima, V skyriuje – Vaikas ir mokykla bei VII skyriuje – Vaikas ir socialinė aplinka (LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996).

V skyriaus 38 straipsnio, vaikui, kuriam už nusikaltimo ar kito teisės pažeidimo padarymą įstatymų numatytais atvejais tam tikram laikui atimta ar apribota laisvė, taip pat turi būti sudarytos tinkamos sąlygos privalomam mokslui. Galime konstatuoti, jog Lietuva viena iš pirmųjų Europoje atkreipė dėmesį į tai, kad su vaiku, padariusiu nusikaltimą, reikia elgtis skirtingai, nei su suaugusiu (Socialinis ugdymas, 1999).

Vykdamas vaiko teisių apsaugos stiprinimo politiką, 1998 m. priimtas Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymas. Šis įstatymas nustato vaiko globą, jos steigimo, pasibaigimo, organizavimo tvarką, globos rūšis ir formas, globėjų teises, pareigas bei atsakomybę, globojamo vaiko asmeninių turtinių teisių ir interesų apsaugą Lietuvos Respublikos teritorijoje. Vaiko teises, jo interesų apsaugą reglamentuoja ir kiti Lietuvos Respublikos įstatymai: Santuokos ir šeimos kodeksas, LR švietimo įstatymas, Baudžiamasis kodeksas ir kiti. Siekiant kuo geresnės vaiko teisėtų interesų apsaugos, šie teisės aktai nuolat tobulinami.

Pastaraisiais metais, atsižvelgiant į blogėjančią vaikų padėtį, buvo intensyvinamas šeimų su vaikais, ypač daugiavaikių rėmimas. Rajonų (miestų) Vaiko teisių apsaugos tarybų duomenimis, 2008 metais šalyje nustatyta 48000 šeimų, kurioms skirtos socialinės pašalpos. Šiose šeimose gyvena 102346 vaikai arba kas 10-tas šalies vaikas. Remiant šeimais ir vaikus svarbi ne tik piniginė parama, bet ir socialinės garantijos bei įvairios lengvatos. 2000 m. liepos 18 d. priimtas Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos pagrindinis 19 uždavinys – prižiūrėti, kaip įgyvendinamos Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, Seimo ratifikuotų konvencijų, Lietuvos Respublikos įstatymų bei kitų teisės aktų, reglamentuojančių vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugą, nuostatos Lietuvoje (www.socmin.lt).

Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas 2001 m. sausio 17 d. išnagrinėjo Lietuvos Respublikos ataskaitą, kaip ji įgyvendina Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos nuostatas, ir išreiškė susirūpinimą, kad Lietuvoje nėra centrinės už vaikų klausimus atsakingos institucijos, bei pažymėjo, jog ir nacionalinių ir savivaldybių lygmeniu trūksta mechanizmų, kurie koordinuotą politiką vaikų klausimais, prižiūrėtų, kaip įgyvendinama Vaiko teisių konvenciją. Komitetas reiškia susirūpinimą, kad trūksta sisteminių ir išsamių statistinių duomenų apie visas vaikų grupes bei pagal visas Konvencijos sritis, kurios leistų įvertinti, kokią įtaką vaikų gerovei daro valstybės vykdoma

politika šioje srityje (Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos įžanginės ataskaitos, 2001).

Lietuvos Respublikos Seimas 2000 m. gegužės 25 d. priėmė Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymą, kurio pagrindinis tikslas – sudaryti teises prielaidas, leidžiančias užtikrinti tarptautinių ir nacionalinių vaiko teisių apsaugą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų įgyvendinimą Lietuvoje, kontroliuoti valstybės, savivaldos, nevalstybinių institucijų bei organizacijų ir privačių asmenų veiklą, dėl kurios gali būti pažeidžiamos vaiko teisės ir teisėti interesai.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, kaip specializuota kontrolės institucija, įsteigta Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. VIII-1865, Seimui pasinaudojus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 73 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta teise steigti kitas kontrolės institucijas, kurių sistemą ir įgaliojimus nustato įstatymai, ir Konstitucijos 67 straipsnio 5 punkte numatyta Seimo teise steigti įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skirti ir atleisti jų vadovus.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas suteikė vaiko teisių apsaugos kontrolieriui teisę neapsiriboti vien tik valstybės, savivaldybės tarnautojų veiklos tyrimu, kadangi vaiko teisių apsaugos kontrolieriui suteikta teisė kontroliuoti ir privačių įmonių, nevalstybinių institucijų bei organizacijų ir netgi privačių fizinių asmenų veiklą, dėl kurios gali būti ar yra pažeidžiamos vaiko teisės ar teisėti interesai. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus rekomendacijų, ypač adresuotų valstybės ir savivaldybių institucijoms, vykdymas rodo vaiko teisių ir jo teisėtų interesų pripažinimo, gerbimo lygį bei siekį užtikrinti tinkamą jų įgyvendinimą, apsaugą ir gynimą. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus rekomendacijų įgyvendinimo pagrindinis kriterijus yra šio pareigūno autoritetas, todėl itin svarbu, kad vaiko teisių apsaugos kontrolierius būtų nepriklausomas. Pažymėtina, kad nors vaiko teisių apsaugos kontrolierius labiausiai susijęs su Seimu, tačiau Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos ir Lietuvos Respublikos Seimo santykiai neturi būti grindžiami subordinacijos principu. Seimas tik suteikia galias, reikalingas efektyviai vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklai bei rekomendacijų vykdymui. Kontrolieriaus nepriklausomumo principo užtikrinimas leidžia siekti ir įgyti visuomenės bei įvairaus lygmens institucijų, įstaigų, organizacijų pasitikėjimą ir atliekamų tyrimų, analizių bei vertinimų, priimamų sprendimų objektyvumu ir nešališkumu (<http://www3.lrs.lt/pls/inter/vaikai?kalbId=1&sakId=5325>).

Per paskutinį dešimtmetį vaiko teisių apsaugos politika šalyje evoliucionavo nuo ugdomosios valstybinės koncepcijos ir uždavinių centralizacijos iki šių uždavinių decentralizavimo. Šiame valstybėje matoma tendencija – valstybinių švietimo ir auklėjimo uždavinių perkėlimas teritorinėms savivaldybių institucijoms, vis daugiau yra pabrėžiamas visuomeninių organizacijų,

pačių šeimų vaidmuo vaiko socializacijos bei teisių apsaugos procese (United Nations, General Assembly, Resolution. A world fit for children, 2002).

Buvo domėtasi Švedijos vaiko teisių apsauga, todėl galima teigti, kad Švedijos teisinė sistema užtikrina vaikų saugumą ir gina jų teises. Vaikų gerbūviu rūpinasi daugybė įvairių organizacijų (Vaikai Švedijoje, 2009).

Anot Pūro (2009), ši valstybė garsėja išmintinga vaikystės politika. Tai nereiškia, kad Švedija neturi problemų, tačiau švedai patys problemas savikritiškai analizuoja ir po tokios analizės nuolat keičia investicijų kryptį. Pastaruoju metu prioritetas teikiamas vaikų psichikos sveikatai, nuolat didinant šiai sričiai skiriamus išteklius.

Švedijoje galioja du socialinio darbo įstatymai. Tai socialinių paslaugų įstatymas (SOL) ir įstatymas apie vaikų ir jaunuolių globą (LVU). Socialinių paslaugų įstatymas – savanoriškas. Tai parama vaikui ir šeimai: pinigais, pagalba į namus, darželio paslaugų suteikimas, kontaktinė šeima, įkurdinimas globėjų šeimoje ar vaikų globos namuose. Prievartinis įstatymas taikomas tada, kai susirūpinimą kelia paties vaiko elgesys (alkoholis, narkotikų vartojimas, asocialus elgesys, aplinka, kuri yra su rizikos faktoriais). Prievartinė globa taikoma kaip apsauga vaikui.

Dar viena ypatybė, būdinga Švedijai – šalyje aktyviai dirba kiekvienoje socialinėje sferoje veikiančios laisvanoriškos asociacijos. Švedijos parlamento vicepirmininkė ir organizacijos „Radda Barnen“ („Gelbėkit vaikus“) vadovė Gorel Thurdin, teigė: „Valstybėse, kuriose mažai investuojama į vaikus arba visai neskiriama lėšų šiam tikslui, auga nusikalstamumas, daugėja ligotų, apleistų, menkai išsilavinusių ir iš viso neraštingų žmonių. Lietuvoje esant daug jaunų, energingų žmonių, norinčių ir galinčių pasirūpinti beglobiais, vaikataujančiais ir neįgaliais vaikais, todėl reikia sudaryti sąlygas vaikams augti šeimose (Vaikai Švedijoje, 2009).

2 skyrius. BĖGIMAS IŠ NAMŲ, KAIP VIENA IŠ RIZIKOS GRUPĖS PASIREIŠKIMO FORMŲ

2.1. Bėgimo iš namų priežastys

Anot Čepulkauskaitės (2006), paprastai vaikai ir jaunuoliai tampa benamiais dėl kelių priežasčių – šeimos problemų, ekonominių sunkumų bei gyvenamosios vietos nestabilumo. Didelė benamio jaunimo dalis paliko namus po metų metus trukusio fizinio ir emocinio smurto, įtemptų santykių, žalingų šeimos narių įpročių, tėvų nerūpestingumo. Dalis jaunimo netenka namų, kai jų šeimos patiria finansines krizes, kilusias dėl prieinamo gyvenamojo ploto trūkumo, ribotų įsidarbinimo galimybių, mažų atlyginimų, sveikatos draudimo nebuvimo, nepakankamos socialinės rūpybos. Neretai benamiais tampa ir dėl vienokių ar kitokių priežasčių vaikų prieglaudas palikę jauni žmonės. Gatvėje dėl jauno amžiaus šiems žmonėms sunku rasti legalių būdų užsidirbti pragyvenimui, todėl daugelis padeda teikti seksualines paslaugas tam, kad užsidirbtų maistui, drabužiams pastogei. Taip jie atsiduria tiesioginiame pavojuje užsikrėsti AIDS ar ŽIV. Jie dažnai kenčia nuo nerimo ir depresijos, prastos sveikatos ir mitybos, žemo savęs vertinimo. Neturėdami galimybių įgyti išsilavinimo, jie sunkiai gali keisti savo gyvenimo būdą

Bulotaitės ir kt. (2000), atliktu tyrimu išsiaiškinta, kad į globos namus, dienos centrus ir kitas globos įstaigas patenka vaikai, kuriems nuo mažens nebuvo ugdomi socialiniai įgūdžiai bei neformuojamos tinkamos gyvenimo nuostatos. Tyrimu yra dar kartą patvirtinamos pagrindinės vaikų patekimo priežastys. Paaiškėjo, kad dažniausiai atsiduriama gatvėje dėl tėvų alkoholizmo, netinkamo vaikų auklėjimo (prievarta, nesirūpinimas) ar sunkios ekonominės šeimos padėties (neužtenka pinigų maistui ir vaikai verčiami elgetauti ar vagiliauti). Kai kurie vaikai ima vis daugiau laiko praleisti gatvėje ar bėga iš namų, nes nori rūkyti, išbandyti įvairius narkotikus.

Sušilus orams, atėjus vasarai, vaikai dažniau bėga iš namų. Daugumai atrodo, kad iš namų bėga vaikai, gyvenantys socialinės rizikos arba nepilnose šeimose, tačiau taip nėra. Namus palieka ir gerai finansiškai apsirūpinusių šeimų, turintys rūpestingus tėvus vaikai. Ši problema – įspėjimas suaugusiesiems, kad kažkas vyksta blogai, ir tai yra rimta. Gerai, kad iki šiol visi išėję iš namų vaikai surasti. Vaikai teigia norintys pasijusti laisvi, atitrūkti nuo tėvų, nesugebančių suprasti jaunų žmonių problemų, juos vilioja romantika pagyventi gamtoje, su draugais. Dauguma taip pasielgusių vaikų draugų, pas kuriuos tuo metu gyveno ar su jais bendravo, žino tik vardus arba pravardes. Vadinasi, atsitikus nelaimėi, sunku būtų rasti asmenis, kurie su pabėgusiais iš namų vaikais bendravo ar juos laikinai priglaudė. Stebina žmonių abejingumas, nenoras padėti rasti iš namų išėjusį nepilnametį. Buvo atvejų, kai suaugusieji nuolat bendravo, leido nakvoti iš namų pabėgusiam

nepilnamečiui, o pareigūnams melavo, kad nepilnamečio nėra arba jo nepažįsta. Vaikai, atsidūrę gatvėje ar susitikę su mažai pažįstamais asmenimis, tampa pažeidžiami. Šiuo metu labai populiari susirasti draugų internetu, tai yra susirašinėjant elektroniniu paštu, pokalbių svetainėse. Tad tėvams siūloma dažniau pasidomėti, su kuo vaikai bendrauja, kur gyvena jų draugai.

Kaip teigia Sulcienė (2007), bėgliu vadinamas vaikas arba iki 18 metų paauglys, palikęs namus savanoriškai (be tėvų leidimo) ir nebuvęs namuose mažiausiai 24 valandas. Bėgama ne tik iš priešiškos aplinkos, bėgama, kai traukia kiti dalykai, nors tėvai, aplinka tenkina vaiko ar paauglio poreikius. Pabėgimų tyrimai atskleidžia keletą su tuo susijusių veiksnių grupių. Pirmiausia atkreipiamas dėmesys, ar šeimoje nėra bendravimo problemų: ar vaikas nesijaučia tėvų atstumtas, ar jam netrūksta tėvų dėmesio, meilės. Įvertinama, ar konfliktinė aplinka namuose, pvz., tarp tėvų ar/ir tėvų bei vaikų nuolat kyla konfliktai. Kritinis laikotarpis, pasireiškiantis dideliu stresu visiems šeimos nariams, būna tėvų skyrybų proceso metu. Pabėgimams turi įtakos ir perdėtai dažnas bausmių taikymas. Pabėgti iš namų gali skatinti nesiliaujantis tėvų alkoholio, narkotikų vartojimas ir pan. Antroje pabėgimus skatinančių veiksnių grupėje yra vaiko ar paauglio polinkis pažeisti tam tikras visuomenės priimtas normas, dažniau moralines, pvz., bėgti iš pamokų, vogti, vartoti alkoholį. Trečioji veiksnių grupė – mokykloje kylančios problemos: vaikas ar paauglys atsilieka nuo bendraamžių, nesutaria su vienu mokytoju ar keliais, pradeda neapkęsti dėstomo dalyko, mokyklos.

Anot Pupeikytės (2008), gatvės vaikai prieglobstį randa namų laiptinėse, apleistuose pastatuose, parkuose, žiemą dažniausiai šildymo mazguose. Jų neįmanoma suskaičiuoti. Jie yra, bet nuolat keičia savo buvimo vietą. Jungtinių Tautų organizacijos duomenimis, pasaulyje yra apie 150 milijonų benamių vaikų. Vieni jų dienomis elgetauja ir uždarbiauja po atviru dangumi, o naktimis trumpam pareina į namus. Kiti glaudžiasi landynėse, nes yra praradę bet kokį kontaktą su šeimomis.

Lietuvoje taip pat šmėžuoja elgetaujantys vaikai, prašydami pinigų, kaip patys sako, maistui. Pasitaiko atvejų, kai tėvai verčia savo atžalas uždarbiauti. Bet kartais vaikai išėina į gatves tam, kad išmaitintų brolius ar seseris. Skurdas, pažeidžiamumas, smurtas, girtuoklystės šeimose – tai pasirinkimo gyventi gatvėje priežastys. Vaikai, pripratę prie gatvės ritmo, jie nebemoka ir jau nenori gyventi kitaip.

2.1.1. Padėtis šeimoje

Kaip teigia Prakapas (2007), pastaruju metu Lietuvoje dėl prastų materialinio ir socialinio gyvenimo sąlygų smunka dalies šeimų dorovė, prastėja emocinis vaikų saugumas. Vis daugiau jų tampa socialinių blogybių aukomis. Pastebėtini dideli vaikų priežiūros, ugdymo bei elgesio kontrolės trūkumai.

Dažniausiai į gatves vaikai patenka dėl nepalankių socialinių šeimos gyvenimo aplinkybių, be to jų šeimoms būdingi tam tikri bruožai:

- Girtaujantys tėvai, kurie nesugeba pasirūpinti savo vaikais, dažnai juos terorizuoja, muša (ypač tėvas, terorizuojantis ir motiną), namuose nuolat renkasi kompanijos, nuolat girtaujama. Visa tai vaikus stumia į gatvę.

- Šeimos, kurios neturi pastovaus pragyvenimo šaltinio (abu tėvai niekur nedirba), neturi kur gyventi, nuolat keliai iš vienos vietos į kitą, gyvena netinkamuose gyventi būstuose, namuose trūksta maisto ir kitų būtiniausių dalykų. Vaikai tėvų verčiami arba patys išeina elgetauti, vėliau įtraukiami į nusikalstamų grupuočių veiklą, prostituciją.

- Vienišos motinos šeima, kurioje motina dažnai kaltina vaikus dėl nenusisekusio gyvenimo, įkyriai pamokslauja ir priekaištauja. Padėtis dar pablogėja, jeigu vieniša motina verčiasi prostitucija, girtauja, vaikatauja. Šeimoje nuolatos trūksta pinigų, vaikas jaučiasi nemylimas, nuolat kuo nors kaltinamas, ypač tokiomis ydomis, kurias turėjo ir jo tėvas.

- Vienišo tėvo šeima (motina mirusi arba palikusi šeimą, patekusi į įkalinimo įstaigą ir pan.), kurioje tėvas nesugeba suteikti vaikams reikiamos priežiūros, garantuoti saugumo bei emocinio palaikymo, mažai dėmesio skiria bendravimui su vaikais.

- Netikęs tėvų pavyzdys vaikams. Šeimose, kuriose tėvai užsiima nusikalstama veikla arba yra nesąžiningi su kitais žmonėmis, vaikai mato nederamo elgesio pavyzdžius, dažnai yra tėvų paliekami likimo valiai. Tokių šeimų vaikai pradeda vagiliauti, norėdami atkeršyti tėvams (dažnai vagia iš namų), arba tiesiog pateisina savo elgesį tuo, kad ir jų tėvai elgiasi panašiai. Šiuo atveju šeimos narių elgsenys nulemia vaiko polinkį nusikalstamai veiklai.

- Nepakankamas dėmesys vaikui. Vaikai iš šeimų, kuriose tėvai jais visai nesidomi, neskiria jiems laiko, nesidomi jų interesais, veikla, nebendruoja su jais, gali susirasti draugų, kurie užsiima nusikalstama veikla, uosto klijus, vartoja narkotikus, ir taip pat įsitraukti į šią veiklą, norėdami prie jų pritapti (Čepulkauskaitė, 2006).

Anot Sakalausko (2000), elgetaujančių vaikų šeimas, jeigu jie jas turi ir nėra našlaičiai, iš esmės būtų galima suskirstyti į dvi kategorijas: tai šeimos, kuriose prieš vaiką naudojama prievarta, smurtas ar vaikas išnaudojamas, t.y. su vaiku elgiamasi netinkamai ir šeimos, kurios iš esmės gal ir tinkamai elgtųsi su vaiku, tačiau dėl materialinio arba kitokio nepritekliaus negali patenkinti vaiko poreikių arba yra abejingi vaikui. Prie pastarųjų galima priskirti ir šeimas, kurios vaikus palieka, nes migruoja į kitą šalį ar dėl kitų priežasčių.

Šeimos, kuriose auga elgetaujantys vaikai, dažnai būna daugiavaikės, taip pat patiriančios skurdą. Beje, būtent daugiavaikės šeimos ir patiria intensyviausią skurdą, palyginus su mažiau vaikų turinčiomis šeimomis (Dromantienė, Šalaševičiūtė, 2006).

Dažnai tokios šeimos yra socialinės rizikos šeimos. Pagal LR išmokų vaikams įstatymo 2 straipsnio 5 punktą socialinės rizikos šeima apibrėžiama kaip „šeima, kurioje vyrauja krizė dėl to, kad vienas ar keli šeimos nariai piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis arba (ir) yra priklausomi nuo azartinių lošimų, arba (ir) dėl turimos negalios, skurdo, socialinių įgūdžių stokos negali ar nemoka prižiūrėti vaikų, arba (ir) naudoja psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, arba (ir) gaunamą valstybės paramą panaudoja ne šeimos interesams“. Taip pat būdingi bruožai yra žemas socialinis statusas, t.y. tėvai dirba žemo socialinio statuso darbus arba gyvena iš pašalpų (PSO, 1993). Taip pat dažniausiai jie būna žemo išsilavinimo, taigi, suprantama, kad jiems trūksta ir žinių apie tinkamą auklėjimą ir jo būdus, tuo pačiu trūksta ir tinkamo vaikų ugdymo įgūdžių (Duong Kim Hong, 2004). Būdingas ir atsakomybės už vaiką ar save trūkumas, lydimas probleminio elgesio: konfliktų šeimoje, smurtavimo, svaigalų vartojimo, galbūt azartinių lošimų ir pan. (PSO, 1993).

Svarbu paminėti, kad dažnai šeimos, kuriose auga elgetaujantys vaikai, yra būtent branduolinės šeimos, t.y. jos apima tik tėvus (ar vieną tėvų) ir vaikus (PSO, 1993) Kaip minėta aukščiau, tai svarbus bruožas, nes šeimos sumažėjimas nuo išplėstinės (kurioje kartu gyventų kelios kartos, taip pat galbūt ir dėdės, tetos, pusbroliai ir panašiai) iki vien branduolinės, sumažina galimybes vaikui rasti paramos šeimoje, savo namuose išteklių – kuo daugiau kartu gyventų suaugusių žmonių, tuo didesnė būtų tikimybė vaikui gauti tiek materialinės, tiek ir psichologinės, emocinės paramos. Aukščiau išvardinti elgetaujančių vaikų šeimos bruožai yra pakankamai universalūs visame pasaulyje, tai nėra tik kažkurios šalies specifika. Svarbiausi bruožai yra šeimos žemas socioekonominis statusas, skurdas, didesnis svaigalų ir smurto paplitimas nei kitose šeimose, atsakomybės trūkumas ir tai, kad ta šeima – branduolinė (Jonynienė, 1996).

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinės priežastys, kodėl vaikai eina uždarbiauti į gatves, yra susijusios su šeima: arba prasta šeimos socioekonominė būklė, kas pasireiškia skurdu ir išteklių trūkumu, arba šeimos vidaus klimatu, pavyzdžiui, ar tėvai smurtauja ir išnaudoja vaiką, ar šeima turi savyje sudėtingų bėdų, kaip narkomanija ar prostitucija, arba tos šeimos nebuvimu. Tai suprantama, nes vaikas yra vienas pažeidžiamiausių visuomenės narių. Jis yra dar mažas ir tam tikra prasme silpnas, nes dar negali pilnavertiškai pasirūpinti savimi, kaip gali jau suaugęs žmogus. Tad jam reikalinga šeima, kuri juo rūpintųsi, padėtų jo vystymuisi tinkamus pagrindus, patenkintų vaiko poreikius, nes jis pats dar nevisiškai gali pasirūpinti savimi. Jei vis gi vaikas pats turi rūpintis savo

pragyvenimu, kaip kad elgetaujantys vaikai, iš jo yra atimama vaikystė – vaikas per anksti padaromas suaugusiu. Tačiau šeima ir namai yra tik visuomenės ląstelės ir dalis didesnės socialinės visumos, tad tikrosios elgetaujančių vaikų priežastys glūdi giliau nei šeimoje, ir gali būti socialinės, ekonominės, politinės ar sąlygotos aplinkos, arba visų šių faktorių drauge. Kaip teigia Mikaluskaitė (2005), kai kurioms šeimoms tenka kęsti nepriteklių, skurdą, kad išyra šeimos, o kai kur vaikai yra atstumiami arba pametami, arba šeimos viduje bręsta tokios sunkios problemos kaip tėvų priklausomybė nuo alkoholio ar narkotikų – visa tai atspindys visos visuomenės, jos sociokultūrinių normų, ideologijų, tradicijų, politinės ar ekonominės santvarkos, visuomenėje puoselėjamų, diegiamų vertybių ir perduodamos iš kartos į kartą vertybių sistemos, bei ugdomo visuomenės mentaliteto. Taigi, elgetaujantys vaikai yra ne vien tų šeimų problema, tai yra visos visuomenės problema.

2.1.2. Klasės kolektyvas

Anot Kibickienės, Tureikytės (2007), šių dienų sąlygomis vis daugiau moksleivių, tėvų ir pedagogų, susidūrę su mokyklos nelankymo problemomis, jaučiasi bejėgiais. Bendrojo lavinimo mokykla dažniausiai yra paliekama dėl psichologinių, pedagoginių, ekonominių priežasčių. Išėjimo priežastys yra ypač susijusios su šeimos narių, bendraamžių bei mokinio ir mokytojo tarpusavio santykiais, buities sąlygomis ir sveikatos problemomis. Dažniausiai mokykloje kylančios problemos: vaikas ar paauglys atsilieka nuo bendraamžių, nesutaria su vienu mokytoju ar keliais, pradeda neapkęsti dėstomo dalyko, mokyklos (Aškinytė, Bulotaitė, Černiauskienė, 2002).

Pagrindinės nelankymo priežastys:

- Mokymosi turinio neįsisavinimas, „spragos“ žiniuose, laiku nesiteikta individuali mokytojų ar specialistų pagalba (specialioji pedagoginė, psichologinė, specialioji ar kt.);
- Psichologiniai asmenybės ypatumai, emocijų ir elgesio sutrikimai ir konfliktiški santykiai su mokytojais;
- Nepatenkinamos socialinės – ekonominės mokinio ir jo šeimos sąlygos;
- Nepakankama pedagogų kompetencija ugdyti neturinčius motyvacijos, nereguliariai mokyklą lankančius mokinius bei neigiamos nuostatos į juos.

Gatvėje laiką praleidžiantys vaikai dažnai nelanko mokyklos: galbūt todėl, kad tam nebelieka laiko nuo uždarbiavimo, galbūt jie nenori ten eiti, pavyzdžiui, nes dėl diskriminacijos ar stigmatizacijos nepritampa. Nors išsilavinimas nemokamas, tačiau jiems gali nepakakti pinigų mokymosi medžiagai, uniformoms ir kitoms mokyklos reikmėms, tuo išsiskirdami iš bendraamžių, jie gali būti atstumti ir stigmatizuojami, tad jų adaptacija mokykloje tampa apsunkinta. Neįgydami

pakankamo išsilavinimo, jie užkerta sau kelią socialiai pasitaisyti savo gyvenimą, nes, neturėdami pakankamo išsilavinimo, jie negali gauti geresnių, geriau apmokamų darbų, pasiekti aukštesnio socialinio statuso ir yra priversti likti žemoje socioekonominėje stratoje, ties skurdo riba (Tyrimo apie Vilniaus mieste elgetaujančius bei gatvėse prekiaujančius vaikus rezultatai, 2009).

Agresija ir patyčios. Klasėje ar mokykloje pasireiškiančių patyčių mastas labiausiai priklauso nuo aplinkos veiksnių: mokyklos klimato, tvarkymosi su agresyviu elgesiu būdų. Palankias sąlygas priekabiaujamam elgesiui formuoti sudaro šie veiksniai:

- didesnis dėmesys neigiamam vaikų elgesiui negu teigiamam;
- suaugusiųjų priežiūros stoka;
- mokytojų tyčiojimas, gėdinimas, grasinimai siekiant suvaldyti klasę;
- mokytojų nuostata, kad patyčios – tai nieko bloga;
- vyraujantys klaidingi įsitikinimai apie patyčias – ir tarp suaugusiųjų, ir tarp vaikų.

Skubama tyčiotis iš kito, kol niekas nepradėjo tyčiotis iš paties. Vaikas tada jaučiasi ir įsivaizduoja, kad aplinkiniams atrodo pakankamai tvirtas ir nepažeidžiamas, prie „tvirtų ir nepažeidžiamų“ norisi pritaipyti, norisi būti neatstumtam nuo “kietųjų” grupės. Dažnai pastebima, kad tyčiojasi tie, iš kurių būtų galima laisvai tyčiotis kitiems, t.y., kompleksų kamuoliukai. Tai tik patvirtina tai, ką jau sakiau - tyčiojasi tam, kad nukreiptum dėmesį nuo savęs. Fizinį smurtą dažnai naudoja tie, kurie turi vienokių ar kitokių problemų šeimoje, dėl kurių kaupiasi agresija. Čia jau nesiplėsiu, tiesiog vaikas dažnai yra šeimos veidrodis. Taip pat vaikui, patyrusiam patyčias vienu ar kitu gyvenimo tarpsniu, lieka nuoskaudos, su kuriomis vienam susitvarkyti sunku. Lengviausias jų užpildymo būdas - stengtis, kad kitas pasijaustų taip, kaip kažkada jautėsi jis, taip iškeliant savo savigarbą. Rečiau - stabdyti besityčiojančius ir užjausti tą, iš kurio tyčiojasi, puikiai suprantant, kaip jis jaučiasi ir kaip jam nemalonu. Taip, dažnai tie, kurie tyčiojasi, patiria psichologinį smurtą kitur (šeimoje, bendraamžių tarpe) ir patyčios lieka vienintelis būdas pasijausti kažkuo neprastesniu už kitus, kažko verti (Astrauskaitė, 2010).

2.1.3. Bendraamžiai

Anot Gavelio (1999), pabėgimai galimi dėl bendravimo problemos su bendraamžiais, kai vaikas ar paauglys neturi draugų arba patiria bendraamžių patyčias, prievartą. Pabėgimus gali skatinti nuotykių, malonumų, įspūdžių ieškojimas, savarankiškumo siekimas. Jei tėvai ar mokytojai tik griežtai bendrauja su vaiku, jis gali priešišškai reaguoti į tai ir išėjimu protestuoti.

Anot Drochnerio (2003), Vokietijoje vaikai bėga iš namų, nes ieško laisvės. Jie traukiasi nuo nuolatinio tėvų, mokyklos, bendraamžių spaudimo, sukeltos įtampos, bėga nuo mušančio tėvo, alkoholio liūne paskendusios motinos. Taip pat yra vaikų iš „normalių“ šeimų, kuriose jie jaučiasi nesuprasti, engiami, atstumti net tarp savų keturių sienų. Jie netrokšta perimti šeimoje kelias kartas tęsto verslo ar užsiimti šeimos gydytojo praktika, o tiesiog nori būti patys savimi. Ne visada tėvai nori ir sugeba suprasti vaikų norus, svajones, yra bejėgiai ir nežino, ko griebtis, kad sustabdytų bėgančius vaikus. Tarp paliekančiųjų namus pasitaiko jau ir dvylikamečių. Tai amžius, kai prasideda lytinis brendimas, kai viskas jau atrodo kitaip, nei buvo anksčiau. Jie nori gyventi savą gyvenimą, kitokį, nei tėvų jiems sukurtas. Vaikai tariamą laisvę mano rasią didmiestyje, bendraamžių grupelėje, kurioje jaučiasi esą suprasti. Jaunimas nori būti kitoks, provokuoja savo išvaizda ir nori išsiskirti visuomenėje. Deja, dauguma pabėgėlių greitai pastebi, kad naujoji laisvė nėra jų išsvajotoji. Tačiau dauguma vis dėlto namo negrįžta. Jie pasirenka nakvynę metro, traukinių stotyse, ant parko suoliukų arba apsigyvena viename iš daugelio tuščių miesto butų. Tiek auštant rytui, tiek leidžiantis saulei dalis paauglių elgetauja tik tam, kad užsidirbtų narkotikams. Kiti vagia iš mašinų. Dar kiti vaikinai ir merginos pasuka prostitucijos keliu. Dažnai jaunimas patenka ir į policijos rankas. Taip atsiduriama pinklėse, iš kurių be pašalinių paramos nelengva išsipainioti (Drochneris, 2003).

Be to, pastebėta, kad kartą pradėjęs taip gyventi vaikas, net ištrauktas iš gatvės gyvenimo, yra linkęs į jį sugrįžti. Patekęs į institucijos globą, jis iš jos pabėga ir vėl gyvena gatvėje (ISPCAN, 2006); gatvėje begyvendamas jis būna susiradęs kitų gatvės vaikų grupuotę, kompaniją, ir yra linkęs sugrįžti į šią kompaniją (UNICEF, 2002); galų gale, tai yra gyvenimo būdas, kurio šie vaikai išmoksta, ir persimokyti gyventi kitaip gali būti labai sunku. Be to, kuo daugiau laiko vaikas pragyvena gatvėje, tuo labiau padidėja tikimybė, kad jis įsitrauks į kriminalinę veiklą (Tyrimo apie Vilniaus miesto elgetaujančių, verčiamų elgetauti arba gatvėje prekiaujančių vaikų ataskaita, 2009).

Paauglystė. Kaip teigia Žukauskienė (2001), paauglystė – natūralus ir laipsniškas brendimo bei tapimo suaugusiu procesas. Iš kūdikystės ir vaikystės atsinešami tam tikri paveldėti ir įgyti asmenybės bruožai, bet būtent paauglystės laikotarpiu formuojasi charakteris, socialiniai ryšiai, išryškėja asmenybės polinkiai ir interesai. Kartais tam tikrų charakterio bruožų dominavimas trukdo paaugliui mokymosi, tarpasmeninių santykių srityse, gali skatinti nepageidaujamą asmenybės kryptingumą, mažesnę atsparumą neigiamiems aplinkos poveikiams. Paauglys, išsilaisvinęs iš tėvų, vis daugiau prisiima bendraamžių vertybes. Grupių struktūra priklauso nuo amžiaus. Paauglių draugystė darosi vis pastovesnė. Bendraamžių grupės padeda paaugliui užmegzti ryšius su priešingos lyties asmenimis.

Šeima taip pat yra svarbi formuojantis paauglio tapatumui. Tyrimai rodo, kad nuo tėvų elgesio su paaugliu stiliaus labai priklauso, kaip paaugliui pavyks įveikti tapatumo krizę.

Paaugliams kyla tapatumo klausimų. Jie ima domėtis ateitimi. Ima suprasti, kad jų veiksmai turi pasekmes, jų elgesys veikia ir kitus asmenis. Šiame amžiuje paaugliams kyla daugybė egzistencinių klausimų, dažni konfliktai su suaugusiais, būdingas nepasitenkinimas savimi. Labai svarbi emocinė parama ir geras suaugusio žmogaus elgesio modelis. Dauguma jaunuolių šiame amžiuje pabando vartoti alkoholį ir narkotikus, nes jų draugai tai daro. Todėl reikia suteikti jiems pakankamai informacijos apie narkotikus, įgalinančios padaryti teisingus sprendimus, pasirinkti. Moksleiviai turi įgyti įgūdžių atsispirti bendraamžių spaudimui. Mokytojai ir tėvai turi stengtis stiprinti paauglio motyvaciją

2.2. Bėgimo iš namų pasekmės

Gatvės vaikai tai problema, kuri atsiranda iš kitų socialinių problemų ir taip pat dėl jos kyla ir kitos socialinės problemos. Ši socialinė problema siejasi su skurdu, nes būtent dažniausiai skurstančių šeimų vaikai tampa gatvės vaikais. Toliau su alkoholizmu, nes girtuokliaujantys vėtai verčia savo vaikus elgetauti ar uždarbiauti gatvėje, o šie bijodami tėvų stengiasi didesnę dalį laiko praleisti gatvėje. Taip pat alkoholizmas susijęs ir iš kitos pusės, nes vaikai gatvėje patys ima piktnaudžiauti svaigiaisiais gėrimais. Gavelis (1999) pažymi, kad skurdo, nedarbo ir nusikalstamumo ryšys sukelia grandininę skurdo ir nusikalstamumo reakciją. Dar būtinais reikia paminėti ir vis augantį vaikų rūkymą bei narkomanijos problemas, ypač „klijų uostymą“ paplitusį būtent tarp gatvės vaikų. Žinoma tėvų nedarbas priveda prie vaikų patekimo į gatvę. Dar patekimą į gatvę lemia ir bet koks smurtas prieš vaikus. O gatvės vaikų problemos priveda prie kitos socialinės problemos tai nepilnamečių nusikalstamumo. Kiekvienas gyvenantis ar tik būnantis didžiąją dalį laiko gatvėje susiduria su prievarta ir smurtu tarp pačių nepilnamečių gatvės vaikų ar suaugusių benamių ir valkatų. Dar viena pastaruoju metu minima problema yra prostitucija tarp gatvės merginų ir ne tik jų. Badas irgi yra priskiriamas prie socialinių problemų, jis taip pat susijęs su gatvės vaikų nepriteklumi ir neprivalgymu (Griškutė, 2009).

Jaunimas, gyvendamas gatvėje, rizikuoja pakliūti į narkomanijos ar prostitucijos pinkles. Visuomenė dažniausiai atstumia elgetaujančius. Vaikai tampa žiauraus elgesio aukomis, jie yra išnaudojami, verčiami dirbti sunkius darbus. Viena didelių problemų, susijusi su gatvės vaikais – narkotikų, alkoholio vartojimas. Dažniausiai vaikai uosto klįjus. Tai padeda jiems įgyti drąsos konfrontuoti su kitais, elgetauti ir prašyti pasigailėjimo, suteikia galimybę ištrūkti iš tikrovės į fantazijų, haliucinogeninį pasaulį, prarasti sąmoningumą ir jie tampa nebeatsakingi už savo

poelgius, gali elgtis išsišokančiai – veltis į muštynes, žaloti save ar bandyti nusižudyti. Taip pat nuo klijų uostymo jie patiria protinį vangumą, bei gali ilgiau nebejausti alkio ar šalčio ir nugrimzti į gilų miegą. Tai padeda jiems išgyventi sunkiomis gatvės sąlygomis, iškęsti nepatogumus (ISPCAN, 2006). Be to, ir nedidelė kaina bei klijų prieinamumas prisideda prie jų populiarumo. Kiti narkotikai ir alkoholis yra vartojami rečiau nei klijai, o alkoholis labiau yra vyresniųjų vaikų prerogatyva. Tačiau tai, kad jie vartojami tarp gatvės vaikų rečiau nei klijai, dar nereiškia, kad nėra problemos, nes vis gi yra vartojami palyginus dažnai ir dažnai yra gatvės vaikų kasdienybės dalis. Taip pat labai paplitęs tarp gatvės vaikų ir tabako vartojimas (ISPCAN, 2006).

Dėl savo pažeidžiamumo, nes yra jauni ir neturi juos apsaugančių gatvėje suaugusiųjų, šie vaikai gali tapti seksualinio išnaudojimo aukomis, ypač ši problema aktuali gatvės mergaitėms. Arba gatvės vaikai gali patys pradėti ankstyvą ir padriką lytinį gyvenimą, kas gali baigtis užsikrėtimu lytiniu keliu plintančiomis ligomis, kurios, apleistos ir negydomos, o dažniausiai vaikai iš gatvės ir nesulaukia adekvačios medicininės pagalbos, gali baigtis sunkiomis sveikatos komplikacijomis ir netgi mirtimi. Tai ypač tinka AIDS atveju. AIDS plitimas tarp gatvės vaikų yra didelė ir svarbi problema pasaulyje, ypač trečiojo pasaulio šalyse. Lietuvoje, galime pasidžiaugti bent tuo, ŽIV protrūkis nėra taip stipriai išreikštas kaip kitose šalyse (Unicef, World Declaration on the Survival, Protection and Development of Children, 1992).

Gyvenimas gatvėje vaikams pavojingas ne vien dėl galimo seksualinio išnaudojimo ir rizikingo seksualinio elgesio, bet ir dėl smurto apskritai. Vaikai gali patirti fizinių sužalojimų arba netgi žūti. Pagrindiniai smurto šaltiniai yra policija, kitos elgetaujančių vaikų grupuotės, narkotikų prekeiviai, sekso prekeiviai, kiti gatvės vaikai ir šeimos bei seksualiniai partneriai.

Taip pat gyvenimą gatvėje lydi kitos sveikatai pavojingos aplinkybės: vaikams trūksta lėšų ir išteklių sveikatingam pragyvenimui. Jie gali neturėti už ką įsigyti šiltų rūbų, kas yra svarbu visą dieną praleidžiant gatvėje. Jiems gali neužtekti pinigų normaliai, pilnavertiškai mitybai palaikyti, kas yra svarbu jaunam, dar besivystančiam vaiko organizmui. Taip pat šie vaikai gali neturėti galimybių patenkinti higieninius ir sanitarinius poreikius, tokius kaip naudojimas išviete, švarus, saugus vanduo, todėl padidėja infekcijų ir kitų sveikatos sutrikimų tikimybė. Be to, jie dažnai negauna ir medicininės pagalbos, taigi sutrikimai nebūna gydomi ir gali kilti įvairių komplikacijų.

Atlikti tyrimai rodo, jog yra mažamečių mergaičių, užsiimančių prostitucija. Jas prižiūri suteneriai, atima dalį uždirbtų pinigų. Berniukai pradeda platinti, o vėliau ir vartoti narkotines medžiagas – gatvės vaikų problemas pabrėžė R. Šalaševičiūtė. Elgetaujantiems vaikams nebereikia pagalbos, jiems labiau rūpi pinigai. Gatvė vaikus prisijaukina ir darosi vis sunkiau juos įtikinti, kad galima gyventi kitaip. Pasak Policijos departamento prevencinės veiklos skyriaus vyriausiosios

specialistės, per pirmąjį 2009 metų pusmetį į policijos komisariatų buvo pristatyti 6 elgetaujantys ir 169 vaikataujantys vaikai Lietuvos Respublikos mastu (Dromantienė, 2003).

2.3. Bėgimo iš namų prevencinė veikla

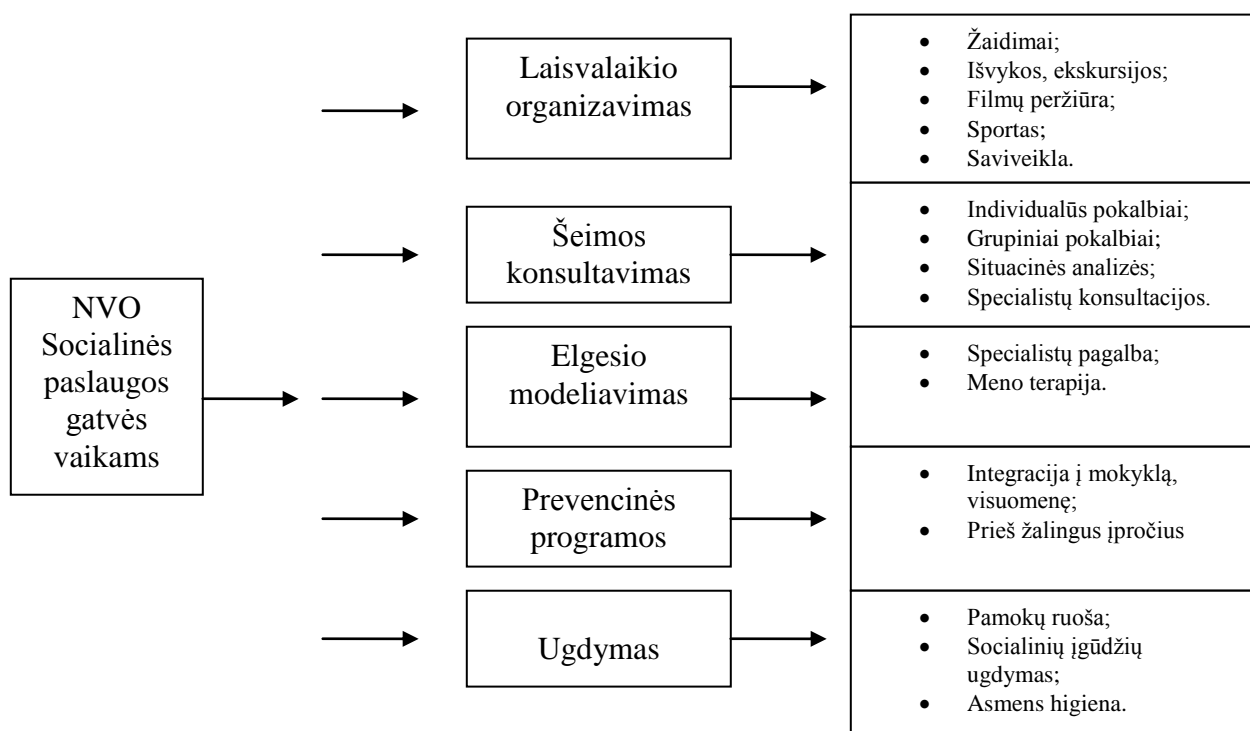
2.3.1. Nevyriausybinės organizacijos

Kaip teigia Šiaudvytis (2005), demokratinėse valstybėse žmonės vienijasi į įvairiausias grupes, bendrijas, asociacijas, draugijas ir organizacijas norėdami įgyvendinti konstitucijoje numatytas teises, dalyvauti valstybės valdyme bei ginti savo interesus. Vienas iš visuomenės, atskirų jos grupių ir piliečių dalyvavimo demokratiname valdyme būdų yra dalyvavimas nevyriausybinių organizacijų (NVO) veikloje. Neretai valstybės institucijos Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, negali patenkinti nuolat didėjančių bei atsirandančių naujų socialinių paslaugų poreikių (Šimašius, 1999). Objektyvūs socialiniai poreikiai lemia naujų nevalstybinių institucijų formų, paslaugų teikimo veiklos rūšių ir infrastruktūros kūrimąsi (Dromantienė, 2003).

Praėjusį dešimtmetį Lietuvoje buvo pastebima tendencija, kad piliečiai vis aktyviau reiškė norą dalyvauti valstybės valdyme ir jungėsi į NVO, kurių skaičius nuo 9629, atmetus valstybines viešąsias įstaigas ir religines organizacijas – 7075 (2000) išaugo iki 14000 2005 metais (Taljūnaitė, 2005).

Kaip po tyrimo, apie gatvės vaikų, esančių institucijose, svaiginančių medžiagų vartojimą, pastebėjo Bulotaitė ir kt. (2000), kad tiek nevyriausybinės, tiek vyriausybinės organizacijos dubliuoja savo darbą arba, nepasikeisdamos informacija, ilgiau ieško teisingo kelio teikti tinkamas paslaugas vaikams. Trūksta duomenų bazės ir apskritai bendros Vyriausybės strategijos kovojant su šiuo negatyviu reiškiniu – gatvės vaikais.

Pagal šio tyrimo duomenis organizacijos teikia šias paslaugas gatvės vaikams: medicininės paslaugos, socialinės paslaugos, psichologinės paslaugos, ugdymo paslaugos, užimtumo paslaugos, juridines paslaugas, informacines paslaugas. Tačiau yra pastebima, kad nevyriausybinių organizacijų vaikų dienos centrai teikia dieninę vaikų priežiūrą ir papildomas paslaugas, vaikai juose praleidžia tik dieną, o vakare vėl grįžta į tuos pačius namus, į tą pačią aplinką. Šiame procese tėvai neturėtų likti nuošalyje. Reikia, kad šeima būtų paremta, pagerinant tėvystės ir motinystės įgūdžiai jų pačių namuose ir dienos centre, todėl pastaruoju metu yra kuriami šeimos centrai, teikiantys pagalbą visai šeimai, o ne vien vaikui (Kvedaravičiūtė, 2007).

1 pav. NVO socialinės paslaugos „gatvės vaikams“ (Kvedaravičiūtė, 2007).

Gelbėkit vaikus Lietuvoje. Gelbėkit vaikus (Save the Children Lithuania) – tai 1991 m. įkurta nepolitinė, nevyriausybinė ir nereliginė, už vaiko teises kovojanti organizacija, šiuo metu turinti skyrius 30 šalies miestų ir rajonų. Organizacija yra Tarptautinio Aljanso „Save the Children“ narė, kuris turi 29 nares ir vykdo savo vaiko teisių programas daugiau nei 115 pasaulio šalių. Aljanso atsiradimą 1919 m. inicijavo Anglijos mokytoja Eglantain Jebb, pirmoji iškėlusį vienodų vaiko teisių pripažinimo visame pasaulyje idėją bei įkūrusi fondą „Save the Children“ vaikams remti. Šiai idėjai tapus Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, organizacija dirba, kad Lietuva taptų tinkama gyventi vaikams.

Programinės kryptys:

- Smurto prieš vaikus ir vaikų išnaudojimo mažinimas;
- Vaikų socialinio apleistumo ir instiualizacijos mažinimas;
- Švietimas vaiko teisių klausimais;
- Organizacijos pajėgumų ir finansinio stabilumo stiprinimas.

„Gelbėkit vaikus“ dalyvauja:

- LR Seimo Darbo grupėje vaiko teisių apsaugą reglamentuojantiems teisės aktams tobulinti;
- Švietimo ir Mokslo Ministerijos projekto „Saugesnis internetas“ valdymo ir darbo grupėje;
- Nacionalinės Nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platformoje;

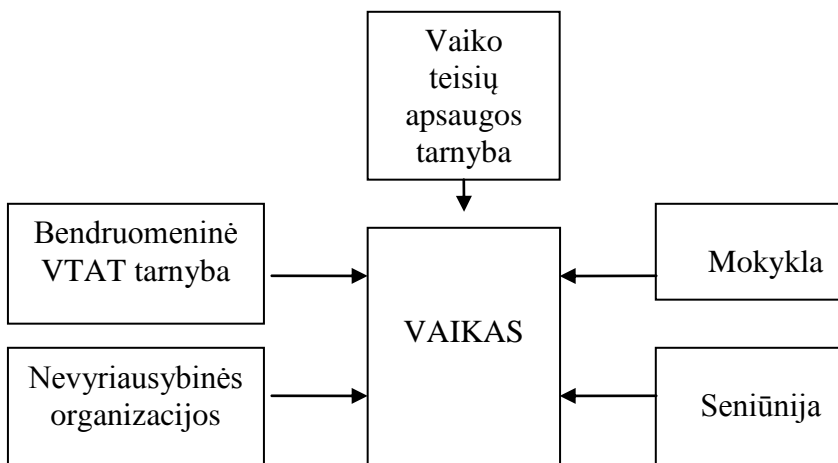
- Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Tarpžinybinė vaiko gerovės komisijoje. (http://lt.wikipedia.org/wiki/Gelb%C4%97kit_vaikus).

2.3.2. Vaiko teisių apsaugos tarnyba

Siekiant užtikrinti Lietuvos Respublikos vaikų teises, interesus ir socialinę apsaugą, 1994 metais pradėtas kurti vaikų teisių apsaugos tarnybų tinklas miestuose ir rajonuose.

Vaiko teisių apsaugos tarnyba įgyvendina pagrindines JTO teisių konvencijos nuostatas, vykdo vaiko teisių apsaugą, įstatymų numatyta tvarka gina vaiko teises ir teisėtus interesus, organizuoja ir prižiūri likusių be tėvų globos vaikų globą (rūpybą). Šiuo metu VTAT savivaldybėse tai vienintelės institucijos, kurios tiesiogiai užtikrina vaiko teisių įgyvendinimą regioniniu mastu. Pagal savo kompetenciją VTAT teikia metodinę paramą savivaldybės įstaigų, susijusių su vaiko teisių apsauga, darbuotojams, kreipiasi į atitinkamas teisėsaugos institucijas, kad asmenims, keliantiems grėsmę vaiko saugumui ir sveikatai, įstatymų nustatyta tvarka būtų taikomos civilinės, administracinės ar baudžiamosios priemonės.

Lietuvos Respublikoje vaiko teisių apsaugą užtikrina: valstybė ir jos institucijos, vietos savivaldos institucijos, visuomeninės organizacijos, kurių veikla susijusi su vaiko teisių apsauga.

2 pav. Pagrindinės institucijos, nacionaliniu lygmeniu ginančios vaiko teises

Vaiko teisių ir jo teisėtų interesų užtikrinimo bei apsaugos priežiūrą ir kontrolę Lietuvoje vykdo Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, vadovaujama vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus (LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2008 metų veiklos ataskaita).

Trūkumų vaiko teisių apsaugos tarnybų veikloje atsiranda dėl to, kad šiuo metu Lietuvoje nėra institucijos, galinčios ir privalančios koordinuoti visų VTAT veiklą, formuoti bendrą politiką

bei politiką vaiko teisių apsaugos srityje. Nesant tokios institucijos yra nepakankamas bendradarbiavimas tarp valstybinių ir savivaldybių institucijų, taip pat ir nevyriausybių organizacijų, neišnaudojamos visos galimybės.

Bendradarbiaudama su valstybės ir savivaldybės institucijomis bei įstaigomis ir NVO, kurios rūpinasi vaiko teisių apsauga, įgyvendina prevencines priemones, Vaiko teisių apsaugos tarnyba savo veiklą vysto vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, poįstatyminiais aktais ir kt. norminiais dokumentais bei 2002 m. gruodžio 17 d. LR Vyriausybės nutarimu patvirtintais bendraisiais VTAT nuostatais.

VTAT nuostatuose apie vaikus bėgančius iš namų nėra paminėta.

2.3.3. Mokykla

Mokykla išlieka viena svarbiausių ugdymo institucijų. Kiekvienas mokykloje dirbantis pedagogas turi būti suinteresuotas kuo anksčiau pastebėti galimus vaiko teisių pažeidimus ir ieškoti efektyvių būdų vaiko teisių pažeidimų prevencijai ar jų pašalinimui.

Labai svarbu sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius, plėtoti savo gabumus. Saviraiškos poreikių ir kūrybiškumo plėtojimui bei turiningo laisvalaikio praleidimui, socializacijai ir nusikalstamumo prevencijai įtakos turi bendrojo lavinimo mokykloje pagal bendruosius švietimo sistemos principus organizuojama papildoma veikla.

2003 m. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas pirmu savo tikslu numato: išugdyti kiekvienam jaunuoliui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi, išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius jo komunikacinius gebėjimus, padėti įsisavinti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą, užtikrinti gimtosios ir užsienio kalbų mokėjimą, informacinį raštingumą, taip pat šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą.

Socialinės pedagoginės pagalbos mokykloje paskirtis – padedant vaikui įgyvendinti jo teisę į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias, joje adaptuotis.

Mokyklos socialinis pedagogas yra svarbus mokyklos komandos narys, kuris dirba kartu su mokyklos administracijos darbuotojais, mokytojais, vadovais, psichologais, auklėtojais, logopedais ir kt. mokyklos darbuotojais (Kvieskienė, 2002).

Kaip teigia Prokopčik (2003), socialiniai pedagogai, siekdami ugdyti vaikų socialinius ir pilietinius įgūdžius bei gebėjimus, socialinę atsakomybę ir atsparumą, socialinę savikontrolę, skatina

juos aktyviai dalyvauti vaikų ir jaunimo organizacijų veikloje, inicijuoja moksleivių savivaldą, įtraukia į aktyvią pilietinę veiklą, projektų kūrimą bei realizavimą. Socialiniai pedagogai Lietuvos ugdymo institucijose darbą pradeda etapais – atsižvelgiant į socialinių problemų mastą. Pirmiausia šie specialistai pradėjo dirbti rizikingiausiose narkotikų naudojimo požiūriu bendruomenėse ir ugdymo institucijose, skurdžiausiuose rajonuose ir bendruomenėse, taip pat specialiosiose, internatinėse, jaunimo mokyklose, vaikų globos namuose, bendrojo lavinimo mokyklose, ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, vėliau socialinius pedagogus planuojama įvesti į laisvalaikio centrus, kolegijas, pedagogines ir psichologines, vaikų teisių apsaugos tarnybas, šeimos paramos, reabilitacijos ir kitus specializuotus bendruomenių dienos centrus, nevyriausybinės organizacijas bei kitas ugdymo institucijas, mikrorajonus, seniūnijas. Daugelis švietimo ir ugdymo institucijų vadovų, pradėjęs dirbti socialiniams pedagogams, pastebi, kad pagerėjo mokyklos ryšys su kitomis socialinėmis institucijomis regione, mokykloje atsiranda žmogus, teikiantis prioritetą socialinėms vaikų problemoms. Pastebimai gerėja mokyklos ar kitų ugdymo institucijų ryšys su tėvais, vaikais, nevyriausybėmis organizacijomis, gerėja prevencinis darbas, moksleivių saugumas ir pamokų lankomumas. Socialiniai pedagogai sumaniai naudoja aktyvius projektinio darbo metodus, todėl ženkliai gerėja institucijų dalyvavimas socialiniuose projektuose, socialinių problemų sprendimui pritraukiamos papildomos lėšos, siekiama telkti visos teritorinės bendruomenės žmonių išteklius nepilnamečių nusikalstamumo ir kvaišalų naudojimo prevencijai. Pagyvėja kultūrinis gyvenimas ugdymo institucijose ar teritorinėje bendruomenėje, o tai yra svarbi prevencinė strategija, siekiant sėkmingos vaikų ir paauglių socializacijos (Gatvės vaikų elgesys. Socialinės integracijos ir reabilitacijos modelis, 2008)

Socialiniai pedagogai padeda vaikams ir paaugliams geriau adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo ar globos įstaigoje panaudodami visas priimtinas ugdymo formas, bendradarbiaudami su pedagogais, tėvais, kitomis institucijomis, užtikrinančiomis vaikų ir paauglių saugumą, teises ir pareigas, fiziologinių ir psichologinių poreikių tenkinimą. Socialiniai pedagogai prisideda prie ugdymo proceso, padėdami suprasti, kokia yra ugdytinio psichologinė ir socialinė sklaida ir kokią įtaką ugdymo procesui turi šeima, bendruomenė, kultūra.

Socialinių pedagogų etatai steigiami švietimo įstaigose nuo 2001 metų rugsėjo 1d., siekiant stiprinti kovą su narkomanijos, alkoholizmo ir kitų žalingų įpročių plitimu šalyse bei organizuojant prevencinį darbą mokyklose su vaikais, tėvais ir institucijomis, užtikrinančiomis vaiko teises, saugumą ir socialines garantijas, ypač neformalioje mokyklos veikloje (Šimaitis, 2002).

Apibendrinant galima teigti, kad socialinio pedagogo veiklos turinys labai platus. Jis priklauso ne tik nuo socialinio ugdymo problemų, bet ir nuo ugdymo institucijos situacijos. Socialinio pedagogo darbo apimtis ir atsakomybė labai didelė. Jo profesinė kompetencija grindžiama tarptautiniais vaikų teises ir jų teisėtus interesus reglamentuojančiais dokumentais, Lietuvos Respublikos konstitucija, Lietuvos Respublikos įstatymais ir kt. norminiais dokumentais, pedagogų etikos principais bei LR švietimo ir mokslo ministro 2001 m. gruodžio 14 d. įsakymu Nr. 1667 patvirtintais Socialinio pedagogo kvalifikaciniais reikalavimais ir Socialinio pedagogo pareigine instrukcija.

Socialinis pedagogas turi laiku pastebėti, įvertinti ir kartu su vaiku spręsti problemas. Kuo anksčiau diagnozuojama mokyklos nelankymo, nesimokymo, netinkamo elgesio ar bendravimo problema, kuo operatyviau informuojami tėvai ar suinteresuotos institucijos, tuo didesnė tikimybė, kad ji bus išspręsta tinkamai ir pasekmės bus mažesnės (Sakalauskaitė, 2004).

3 skyrius. VAIKŲ, BĖGANČIŲ IŠ NAMŲ, TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimas atliktas pusiau struktūruoto interviu metodu. Interviu, kaip vienas pagrindinių informacijos rinkimo būdų, kai informacija gaunama tiesiogiai kalbant su kompetentingu asmeniu arba klausimai jam pateikiami raštu. Tuomet naudojant įvairias teorijas ieškoma atsakymo, kodėl tai vyksta, kaip vyksta ir kokios pasekmės gali būti, jeigu šios problemos nepradėsime spręsti (Luobikienė, 2002).

Interviu suteikia platesnes galimybes nuodugniau pažinti tiriamąjį asmenį. Jeigu interviu tyrime dalyvauja ne vienas, o keli interviu gavėjai, juos būtina instrukuoti. Taip pat numatomi tiriamieji, apklausos duomenų kodavimas ir apdorojimo būdai (Kardelis, 2005).

Būtina, kad visi respondentai išsamiai atsakytų į visas temas, nors nebūtinai ta pačia tvarka. Interviuotojas turi stengtis, kad pokalbis būtų kuo natūralesnis ir tema nagrinėjama tada, kai respondentas prie jos priartėja.

Pusiau struktūruoto interviu metodu siekta išsiaiškinti vaikų bėgimo iš namų priežastis. Kokybinio tyrimo interviu metodas užtikrina duomenų išsamumą ir leidžia atskleisti pasirinktos socialinės grupės ir moksleivių nuomonę apie bėgimo iš namų priežastis.

Kokybinio tyrimo metodologinis pagrindas – egzistencializmo paradigma, kuri individą, individualią patirtį ir jos unikalumą laikė žmogaus egzistencijos supratimo pagrindu. Egzistencializmo filosofija perteikia tikėjimą laisve ir priima individualių veiksmų pasekmes, nors pabrėžia atsakomybę dėl pasirinkimo. Ji atsisako žmogų traktuoti kaip kokį nors daiktą.

Tyrimas vyko trimis etapais:

- Mokslinės literatūros analizės metodas.
- Pusiau struktūruotas interviu metodas. Tyrimui buvo pasirinktas pusiau struktūruotas interviu metodas norint išsiaiškinti vaikų, bėgimo iš namų priežastis.

- Tyrimo duomenų apdorojimas.

Darbas parengtas vadovaujantis Kaffemanienės (2006) metodiniais nurodymais.

3.2. Tyrimo imtis

1 lentelė

Duomenys apie tyrimo dalyvius (sk.)	
Šiaulių pagrindinė mokykla	Šiaulių vidurinė mokykla
Moksleiviai	
Karolis, kuriam yra dvylika metų ir jis mokosi šeštoje klasėje.	Kęstutis, kuriam yra trylika metų ir jis mokosi septintoje klasėje.
Klasės auklėtojos	
Valentina	Irena
Socialinės pedagogės	
Vaida	Dalia
Moksleivių klasės kolektyvas	
19 moksleivių	18 moksleivių
Ugdymo įstaigų prevencinės darbo grupės	
Prevencinę ugdymo įstaigos komisiją sudaro: socialinė pedagogė, specialioji pedagogė ir psichologė.	Prevencinės grupės susitikime dalyvavo: socialinė pedagogė, specialioji pedagogė, pavaduotoja ugdymui.
Tėvai	
Liudmila	Rūta

Ugdymo įstaigos buvo pasirinktos atsitiktinės atrankos būdu, nes buvo norima išsiaiškinti vaikų, bėgimo iš namų priežastis.

3.3. Kokybinio tyrimo rezultatai

3.3.1. Pirmojo atvejo analizė

3.3.1.1. Mokyklos bendruomenės atstovų požiūris

Apsisprendus dėl darbo temos buvo kreiptasi į vieną Šiaulių pagrindinę mokyklą su poreikiu gauti informacijos apie vaikus bėgančius iš namų. Antrą kartą su socialine pedagoge susitikome pasikalbėti apie Karolį, jo šeimą, mokymosi rezultatus ir priežastis, dėl kurių moksleivis buvo pabėgęs iš namų. Socialinė pedagogė teigė, kad du moksleiviai buvo pabėgę iš namų.

Socialinės pedagogės klausiau, kaip ugdymo įstaiga sužinojo, kad moksleivis pabėgo iš namų („<...> berniuko mama kreipėsi į klasės auklėtoją norėdama sužinoti ar Karolis tą dieną buvo mokykloje, ir tada klasės auklėtoja su mama kreipėsi į mane <...>“). Pokalbio metu sužinojau, kad

Karolis gyvena tik su mama, kuri šiuo metu yra bedarbė ir jie gyvena iš pašalpų, turi finansinių sunkumų. Mama turi problemų dėl alkoholio ir kai gauna pašalpas didelę dalį jų prageria, tada jų namuose vyksta susiėmimai.

Socialinė pedagogė Karolį apibūdino kaip uždara, klasėje neturintį draugų, mėgstantį pasišaipyti ir pasikabinėti prie žemesnių klasių moksleivių. Karolis praleidžia daug pamokų be pateisinamos priežasties, nepažangus moksleivis: semestre turi keturis neigiamus pažymius. Karolis praleidžia pamokas, nes nenori mokytis. Ko nors neišmoksta, nepadaro namų darbų, todėl geriau neina į pamoką. Galbūt jas praleidinėja ir dėl to, kad nepatinka mokytojas ar jo dėstomas dalykas ar turi bendravimo problemų su klasės draugais. Specialistė teigė, kad Karolis nedalyvauja jokioje popamokinėje veikloje, todėl ji nežino, ką jis mėgsta veikti laisvalaikiu.

Buvo pasidomėta, ar šiuo metu su Karoliu dirba socialinė pedagogė („<...> aš dirbu individualiai, mes kalbamės apie jo elgesį, nuolat tikrinu ar lanko pamokas, kai jo nėra mokykloje skambinu motinai, aiškinuosi, kur jis ir su kuo leidžia laiką kai neina į pamokas. Buvau kelis kartus pas Karolį namuose, bendravau su jo mama, nes pačio moksleivio nebuvo namuose, bet mama nelabai rūpinasi, kad jis nelanko pamokų, praleidžia jas be priežasties, kad yra nepažangus mokinys. Labai sunku yra susisiekti su Karolio motina, skambinant ji neatsiliepia, namuose taip pat sunku rasti <...>“).

Socialinė pedagogė Vaida teigė, kad Karolis buvo pabėgęs vieną kartą iš namų ir negrįžo tris dienas. Kadangi mama su berniuku turi bendravimo problemų, tai Karolis jai nepasako nei kur išeina, nei kada grįš. Mama nežino, ką veikia Karolis, išėjęs iš namų, nežino, kas yra jo draugai ir ką jie veikia. Kadangi mama mažai bendrauja su vaiku, tai į policiją dėl pabėgimo iš namų nesikreipė („<...> tikėjosi, kad jis sugrįš į namus <...>“).

Apibendrinus galima teigti, kad Karolio pabėgimas iš namų yra tik viena problemos dalis, kurią galėjo įtakoti santykiai su mama, klasės draugais, pedagogais. Santykiai šeimoje yra svarbus veiksnys lemiantis moksleivio elgesį. Socialinė pedagogė dirbo su Karoliu individualiai, kalbėjosi apie jo elgesį pamokų metu, lankėsi pas moksleivį namuose, bet Karolio elgesys pasikeičia tik trumpam laikui, o vėliau jis vėl pradeda „netinkamai“ elgtis. Elgesio problemos, pasireiškiančios ankstyvoje vaikystėje, yra pastebimos tik artimiausioje aplinkoje. Laikui bėgant, jeigu joms neužkertamas kelias arba jos nekoreguojamos, turi tendenciją sunkėti, gilėti ir plisti į tolimesnę aplinką. t.y. kitame etape, pasunkėjusios ir pagilėjusios jos pasireiškia agresijos, autoagresijos aktais, nusikalstama veikla, asocialiu elgesiu mokykloje, draugu rate (Campbell, 2000).

Bendros agresyvumo tendencijos vyraujančios visuomenėje, didėjantis šeimų nestabilumas bei kiti socialiniai procesai įtakoja vaikų agresyvumą, gausėjantį nusikalstančių nepilnamečių skaičių, dažnėjantį visuomenės normų pažeidinėjimą.

Valentina yra Karolio klasės auklėtoja nuo penktos klasės. Klasės auklėtoja sužinojo, kad Karolis negrįžo namo, kai atėjo mama į mokyklą pasiteirauti, ar berniukas šiuo metu yra mokykloje, bet jo tada mokykloje nebuvo. Kaip klasės auklėtoja teigė, Karolio mama į policiją nesikreipė, tikėjosi, kad berniukas grįš namo (*„<...> net nežinau, bet, kaip ir sakiau, ji nesidomi, ką jis veikia, kaip mokykloje sekasi, su kuo bendrauja <...>“*). Karolio namuose nebuvo tris dienas ir niekas nežino ką berniukas veikė, su kuo buvo, kur buvo, kai negrįžo namo. Kaip teigė specialistė, Karolis yra sunkiai suvaldomas (*„<...> Karolis yra sunkiai suvaldomas, daro, ką nori, kada nori, visiškai nedrausmingas, nekreipia dėmesio į sakomas pastabas. Jei nori per pamoką dirba, kai sugalvoja nebedirba, mokosi labai prastai, nes praleidžia daug pamokų ir mokslai jam rūpi mažiausiai <...>“*). Jis nedalyvauja jokiose popamokinėse veiklose mokykloje nei už jos ribų, nedalyvauja klasės valandėlėse ir apie save niekam nepasakoja.

Karolis yra iš socialiai remtinios šeimos, jo mama jau keletą metų yra bedarbė. Su tėvu berniukas susitinka retai, nes jis sukūręs kitą šeimą ir gyvena Airijoje jau daug metų, bet alimentus moka. Mama mėgsta pasilinksminti, mažai rūpinasi Karoliu, jo nekontroliuoja, neauklėja, mažai dėmesio jam skiria. Ji žino, kad Karolis turi mokyklos nelankymo problemų, su klasės auklėtoja bendrauja mažai, tik tada, kai direktorius svarsto moksleivio mokyklos nelankymo priežastis, neatsiliepia į telefono skambučius (*„<...> jam nepatinka mokytis. Neatėjęs į pamoką, problemų neišsprendi – nesvarbu, ar tai nepadaryti namų darbai, ar nesuprantama tema. Paskui vis tiek reikia išmolti. O savarankiškai tokie vaikai tikrai nesimoko <...>“*).

Klasės auklėtojos buvo klausama, ar ji dirba su Karoliu (*„<...> anksčiau, kai Karolis neateidavo į pamokas, skambindavau motinai, bet su labai sunku susisiekti, buvau keletą kartų namuose, pati kalbėjausi su juo, bet paskui kreipiausi į socialinę pedagogę, dabar ji dirba su Karoliu <...>“*).

Išanalizavus interviu duomenis, buvo pastebėta, kad klasės auklėtoja Karolį apibūdina, kaip turintį elgesio problemų vaiką, tačiau nebuvo aiškintasi, kokios priežastys lėmė tokio elgesio atsiradimą. Nebuvo aiškintasi ir pabėgimo iš namų priežasčių, o pagrindinės problemos yra mokyklos nelankymas, nedalyvavimas popamokinėje veikloje su klase.

Tokios situacijos, kai vaikas negali patenkinti priklausymo poreikio, nesijaučia grupės dalimi, lemia prastą jo savijautą, kurią norėdamas pataisyti, vaikas elgiasi ne visada priimtina. Taigi, blogas elgesys labai priklauso nuo taip besielgiančio asmens savijautos. Dažniausiai toks

elgesys būdingas neįvertintiems, pasitikėjimą savimi praradusiems vaikams. Apie mokyklos ir klasės svarbą kalba ir amerikiečių psichologės Amy Lew ir Betty Lou Bettner, kurios teigia, kad „mokiniai gali patenkinti savo priklausymo poreikį mokykloje tik tuomet, jei:

- Tiki, kad sugeba atlikti mokykloje pateikiamas užduotis;
- Jaučiasi susiję su mokytoju ir klasės draugais;
- Jaučiasi svarbūs ir galintys prasmingai dalyvauti grupės gyvenime” (cit. Beržinienė, 2000, p.4).

Ir to yra siekiama visais jiems prieinamais būdais. Tada tampa labai svarbu, ar vaikas, kuriam atrodo, kad jis elgiasi tinkamai, jausis sugebantis, priklausomas ir svarbus. Jei vaikas taip nesijaučia, jis ims to siekti kitaip – netinkamu elgesiu.

3.3.1.2. Klasės kolektyvo požiūris

Karolis pagrindinėje mokykloje pradėjo mokytis nuo penktos klasės, todėl vieni kitus moksleiviai jau gerai pažįsta. Moksleiviai savo klasę apibūdina kaip draugišką, padedančią vieni kitiems („<...> draugiška, mes visi padedame vienas kitam ir visi draugaujame. Pas mus klasėje yra susidariusios grupelės, todėl vieni bendrauja vienoje grupelėje, kiti kitoje, bet mes nesipykstame <...>“). Karolis su klase nebendrauja, tik turi tris draugus ir jie visada būna atskirai nuo savo klasės. Karolis ir jo draugai blogiausiai besimokantys klasėje mokiniai, todėl jie ir būna kartu atsiskyrę nuo visos klasės.

Bendraklasiai Karolį apibūdino kaip keistą, nekreipiantį dėmesio į pedagogų pastabas („<...> jis yra nedraugiškas, šaiposi iš kitų, trukdo per pamokas, užsikabinėja per pertraukas. Jam niekas neįdomu, jis niekur nedalyvauja, blogai mokosi, praleidžia daug pamokų <...>“). Per pamokas jis ką nori tą veikia („<...> sėdi jis per pamokas vienas, įsideda ausinuką ir klausosi muzikos, o nesimoko arba trukdo kitiems. Per pamokas jis ką nori tą daro <...>“). Kodėl Karolis taip elgiasi bendraklasiai nežino. Jie bijo jo, nes Karolis per pertraukas gali ir primušti kokią mokinį, todėl bendraklasiai geriau su juo visiškai nebendrauja. Karolis savo „netinkamu“ elgesiu taip įžeidė savo klasiokus, kad jie net nebendrautų su juo, jei jis ir gražiai pradėtų elgtis. Bendraklasiai net neįsivaizduoja, kad Karolis galėtų pasikeisti, nes dabar jis dažnai kabinejasi, šaiposi, trukdo kitiems mokytis, keikiasi.

Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad Karolis su bendraklasiais visiškai nebendrauja, tik kabinejasi, šaiposi, konfliktuoja su jais. Bendraklasiai taip pat Karolio atžvilgiu nusiteikę priešiška ir su juo nenori bendrauti.

Kaip teigia Ignatavičienė, Račelytė (2003), dažniausiai konfliktai mokyklose kyla tarp pačių mokinių. Jų tarpusavio nesutarimai atsiranda dėl konkurencijos, lyderiavimo, nesąžiningumo tarpasmeniniuose santykiuose, neobjektyvaus mokytojų vertinimo ir kt. priežasčių. Konfliktai tarp mokinių ir mokytojų, mokytojų požiūriu, kyla dėl to, jog „mokiniai nesilaiko drausmės reikalavimų,, yra asocialūs, apsileidę, tingi mokytis, nesąžiningi, vaikų galimybes tėvai vertina priešingai nei mokytojai, vaikai nori išsiskirti iš bendraamžių, mokytojai nepajėgūs valdyti gausių klasių“. Mokinių požiūriu, konfliktai su mokytojais kyla dėl to, jog mokytojai nepakankamai vertina mokinių individualumą, netaktiškai elgiasi, užduoda labai daug namų darbų ir neobjektyviai vertina žinias.

3.3.1.3. Savivertė

Karolis mokosi Šiaulių pagrindinėje mokykloje. Jam yra dvylika metų, mokosi šeštoje klasėje. Moksleivis mokosi blogai, praleidžia daug pamokų be pateisinamos priežasties, semestre turi keturis neigiamus pažymius („<...> *man blogai sekasi, nes man nepatinka eiti į mokyklą, aš norėčiau mokytis profesijos ir dirbti, nes čia visi užsisėdę ant manęs ir dar gali antrais metais palikti <...>*“). Karolis mano, kad šiemet pasiliks mokytis šeštoje klasėje, todėl pyksta ne ant savęs dėl tokios esamos situacijos, o ant mokytojų („<...> *man čia nepatinka, todėl aš labai retai kada ateinu į pamokas, o kai ateinu visada dvejetus gaunu <...>*“).

Karolis teigė, kad daug draugų neturi, bendrauja su keliais berniukais tik pamokų metu. Laisvalaikiu moksleivis mėgsta žaisti krepšinį su kiemo draugais, dar namuose žaidžia kompiuterinius žaidimus, internetu bendrauja su draugais.

Kalbėjomės su Karoliu, ir dėl kokių priežasčių jis pabėgo iš namų. Kaip svarbiausią priežastį jis įvardijo konfliktą su mama („<...> *susipykau su motina, ji mane sunervino, tai ir išėjau <...>*“). Namuose Karolio nebuvo tris dienas, niekas į policiją nesikreipė, tik socialinė pedagogė po šio įvykio bendravo su moksleiviu. Iš pokalbio buvo galima suprasti, kad moksleivis ir anksčiau bendravo su specialiste dėl savo problemų („<...> *buvau kelis kartus pas ją, mes kalbėjomės apie mano elgesį, aiškinomės, kodėl praleidžiu tiek daug pamokų <...>*“). Su klasės auklėtoja apie pabėgimo iš namų priežastis nekalbėjo. Klasės auklėtoja su juo daugiau kalbasi apie mokymosi rezultatus.

Su mama moksleivis taip pat bendrauja labai mažai, dažnai konfliktuoja („<...> *aš su ja mažai bendrauju, nes arba manęs nėra namie arba jos. Būna, kai grįžtu, pas ją svečių būna <...>*“). Bendraujant su Karoliu, buvo galima pastebėti, kad jis su mama beveik nesikalba, nesako, nei kur eina, nei su kuo, nei kada grįš. Kaip Karolis teigė, kad mama jo neklausia, o jis nesako. Juk šeima

yra artimiausia aplinka, turinti įtaką vaiko socializacijai. Formuojasi santykių modelis. Jei šeimoje neigiamų faktorių yra ne vienas tuo pačiu metu, dar susigrupavusių su kitais veiksniais (ekonominė situacija, etinė ir t.t.) tai gali turėti įtakos vaiko elgesiui.

Su klasės draugais Karolis beveik nebendruoja, turi tris draugus ir daugiau su niekuo nebendruoja. Karolio klasėje mokosi 19 mokinių. Dešimt mergaičių ir devyni berniukai. Karolis per visas pamokas sėdi vienas, nes jam taip patinka („<...> nežinau, bet man tai labiau patinka <...>“). Karolis nors ir nedalyvauja jokioje popamokinėje veikloje ar klasės valandėlėse, bet žino kas geriausiai mokosi klasėje („<...> Edita ir Aivaras. Jie yra moksluokai ir pirmūnai, mokosi beveik dešimtukai <...>“), o Karolis mokosi blogiausiai klasėje, semestre turi keturis neigiamus pažymius („<...> man tai blogai, turiu daug dvejetų ir man nepatinka mokytis <...>“). Nors moksleivis ir praleidžia daug pamokų be pateisinamos priežasties, bet žino ir kas geriausias sportininkas klasėje. Karoliui patinka žaisti krepšinį, bet tik su kiemo draugais, nes klasės draugai žaisti jo nepriima („<...> tai, kad klasiokai nenori manęs priimti žaisti, todėl su jais man ir neįdomu <...>“).

Moksleivis jokioje papildomoje veikloje mokykloje nedalyvauja, nebūna ir klasės valandėlėse („<...> ne, ten būna labai nuobodu ir aš ten neturiu kas veikti, todėl ir nedalyvauju. Kartais kai auklėtoja liepia tada ateinu, bet šiaip ten labai neįdomu <...>“). Nežino kokie būreliai būna mokykloje, nes viskas kas vyksta mokykloje po pamokų Karoliui visai neįdomu („<...> noriu greičiau išeiti iš tos mokyklos <...>“), nežino ir ką klasiokai mėgsta veikti laisvalaikiu, nes su jais nebendruoja. Klasiokų gimtadienių taip pat nešvenčia, pas juos namuose nesilanko. Per Kalėdas, kai vyksta šventės mokykloje Karolis ateina trumpam, nes klasės auklėtoja liepia („<...> kartais vyksta, bet labai retai, kokius du kartus per metus. Aš nueinu ten, pabūnu trumpai ir išeinu, nes ten neįdomu <...>“). Karolis nebendruoja su savo klasiokais ir savo klasę apibūdina taip: („<...> ne, ten mokosi beveik visi skundikai. Su manimi draugauja tik keli mokiniai, o daugiau visi grupelėmis <...>“).

Iš gautų tyrimo duomenų matyti, kad moksleivis mokykloje jaučiasi nesuprastas nei pedagogų, nei klasiokų, todėl jis nenori mokytis, praleidžia daug pamokų be priežasties, nesimoko, konfliktuoja su pedagogais ir kitais moksleiviais. Šilti mokytojo ir mokinių tarpusavio santykiai, pagrįsti abipuse meile, atvirumu, pagarba, išklausymu, įsijautimu, supratimu, yra mokymo ir mokymosi sėkmės pamatas. Kaip teigia Butkienė (1993), bendravimo ir bendradarbiavimo įtaka mokinių mokymosi sėkmei, išmokimui, vaiko sugebėjimų ir visos jo asmenybės raidai bei mokytojo pasitenkinimui savo darbu yra milžiniška. Mokymo procese būtina vaikus mokyti ne tik bendrauti, bet ir bendradarbiauti, nes nieko nėra brangesnio ir reikšmingesnio už šiltą žmogišką ryšį su vaiku ir kiekvienu žmogumi.

3.3.2. Antrojo atvejo analizė

3.3.2.1. Mokyklos bendruomenės atstovų požiūris

Dalia yra Šiaulių vidurinės mokyklos socialinė pedagogė. Vidurinėje mokykloje mokosi vienas moksleivis, kuris buvo pabėgęs iš namų. Tai yra trylikametis Kęstutis, kuris šiuo metu mokosi septintoje klasėje. Socialinė pedagogė teigė, kad apie moksleivio pabėgimą iš namų sužinojo tada, kai į mokyklą atvyko policijos pareigūnė ir pranešė. Kęstučio mama kreipėsi į policiją, kai vaikas nepasirodė vėlai vakare namuose. Socialinė pedagogė kartu su policijos pareigūne lankėsi berniuko klasėje, bet jo tada pamokose nebuvo. Buvo bendraujama su klasės draugais, norint sužinoti kur galėtų būti Kęstutis („<...> *pas mane atvyko policijos pareigūnė, kuri ieškojo Kęstučio mokykloje, nes mama kreipėsi, kad jos vaikas negrįžo į namus per visą naktį. Su policijos pareigūne išsiaiškinome, kad Kęstučio nebuvo mokykloje nei tą, nei prieš tai dieną, todėl bendravome su klasės draugais, kad sužinotumėme, kur galėtų būti Kęstutis <...>“*). Kęstutis iš namų buvo pabėgęs pirmą kartą ir grįžo po paros. Kaip teigė moksleivis, jis pas draugus žaidė kompiuterinius žaidimus.

Kęstutis gyvena tik su mama, vieno kambario bute. Mama jau daug metų yra bedarbė, šeima gyvena tik iš pašalpų. Kęstutis su tėvu nebendrauja, net nežino, kur jis gyvena. Mama turi problemų dėl alkoholio, kai gauna pašalpas, tada namuose prasideda vakarėliai, renkasi kompanijos. Kaip teigė socialinė pedagogė, mama mažai dėmesio ir laiko skiria Kęstučiui, todėl vaikas mamai nesipasakoja apie savo problemas, o mama nepadedą jų spręsti.

Socialinė pedagogė Kęstutį apibūdino kaip konfliktišką vaiką, tingintį mokytis, per pertraukas su vyresnių klasių moksleiviais lekiantį parūkyti, turintį bendravimo ir elgesio problemų. Specialistė dirba su šiuo moksleiviu individualiai („<...> *pradėjau dirbti, kai kreipėsi klasės auklėtoja dėl jo elgesio pamokų metu. Dažniausiai dirbu individualiai, nes nelabai jis nori su kuo nors bendrauti. Su manimi jis bendrauja, supranta, kad elgiasi netinkamai, nuolat žada pasitaisyti, bet kol kas kažkokio pasikeitimo pedagogai nepastebėjo, nebent pirmą savaitę po mūsų bendravimo, o daugiau viskas grįžta į savo vėžes <...>“*).

Moksleivis laisvalaikiu mėgsta žaisti kompiuterinius žaidimus, kartais su draugais kieme žaidžia krepšinį.

Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad Kęstutis yra agresyvus mokinytis, turintis elgesio ir bendravimo problemų, mažai bendraujantis su kitais moksleiviais, nepritampantis klasėje. Socialinė pedagogė dirba su šiuo moksleiviu individualiai, lankosi namuose, bendrauja su berniuko motina bando spręsti iškilusias problemas. Kaip teigia Pocevičienė (2001), šio amžiaus vaikai labai jautrūs neteisybei, giliai išgyvena nesėkmes, todėl mokytojai ir bendraklasiai gali kelti

arba slopinti pasitikėjimą savo jėgomis, skatinti arba atimti norą bendrauti, padeda ugdyti teigiamą savęs, kitų žmonių ir aplinkos vertinimą. Vaikas jau nediršta išsakyti savo bėdų, dažnai būna užsisklendęs savyje, nepasitiki aplinkiniais arba per anksti įsivaizduoja esąs suaugęs, kartais būna agresyvus. Socialinis pedagogas bendraudamas kasdien su mokiniais, jų tėvais padeda spręsti vaiko problemas, kad jam lengviau būtų mokykloje bendrauti su bendraklasiais. Socialinio pedagogo ir mokinio tarpusavio santykius ypač lemia pažinimas, visiškas mokinio pasitikėjimas specialistu, savęs pažinimas ir teigiamas savęs vertinimas, lygiateisis bendravimas.

Kęstučio klasės auklėtoja yra lietuvių kalbos mokytoja, kuri moksleivį moko nuo penktos klasės. Klasės auklėtoja sužinojo, kad Kęstutis pabėgo iš namų, kai socialinė pedagogė kartu su policijos pareigūne atėjo į pamoką pasižiūrėti ar moksleivis yra mokykloje („<...> aš sužinojau iš mokyklos socialinės pedagogės ir iš klasės vaikų. Socialinė pedagogė buvo atėjusi pas mane ir norėjo sužinoti ar Kęstutis tą dieną buvo mokykloje, nes socialinė pedagogė bendravo su policijos pareigūne, kuri ir pranešė mokyklai, kad Kęstutis negrįžo namo <...>“).

Klasės auklėtoja teigė, kad Kęstutis yra iš problematiškos šeimos, nes mama turi problemų dėl alkoholio. Kai tik gauna pašalpas, tada namuose prasideda vakarėliai, pradeda lankytis kompanijos, prasideda triukšmai, muštynės. Mama mažai bendrauja su vaiku, visiškai negalvoja, kas jo laukia ateityje, nors jo mokymosi rezultatai yra labai prasti. Kęstutis pagal mokymosi rezultatus yra vienas iš paskutiniųjų.

Klasės auklėtoja Kęstutį apibūdino kaip konfliktišką, trukdantį kitiems klasės mokiniams mokytis. Jam labiau patinka kiti dalykai nei mokslai. Per pertraukas su vyresnių klasių moksleiviais mėgsta nulėkti parūkyti. Klasėje bendrauja tik su tais mokiniais, kurie taip pat turi problemų su mokslais („<...> jis yra konfliktiškas, trukdo klasės draugams mokytis, pats tingi mokytis, mokslui motyvacijos labai mažai turi, nors jeigu pasistengtų galėtų visai neblogai mokytis. Per kiekvieną pertrauką lekia parūkyti, klasiokams po savaitgalių giriasi, kad vartojo alkoholį. Su klasės draugais bendrauja mažai, dažniausiai su vyresnių klasių mokiniais. Klasėje bendrauja tik su tais mokiniais, kurie taip pat turi problemų su mokslais <...>“).

Kęstutis popamokinėje veikloje nedalyvauja, jokių būrelių nelanko. Kadangi jis yra uždaro būdo, tai niekam nepasakoja, ką mėgsta veikti laisvalaikiu, tik visi žino vieną jo pomėgį – žaisti kompiuterinius žaidimus.

Kaip teigė klasės auklėtoja Kęstutis turi bendravimo ir elgesio problemų ir mokymosi rezultatai prasti, todėl buvo pasidomėta, ar klasės auklėtoja dirba su šiuo moksleiviu. Klasės auklėtoja teigė, kad su Kęstučiu dirba socialinė pedagogė, anksčiau lankėsi berniuko namuose, bendravo su mama („<...> su šiuo vaiku dirba socialinė pedagogė. Aš bendravau su berniuko

mama, lankiausi pas juos namuose, mama į klasės susirinkimus neateina, todėl manau, kad jau nelabai įdomu, kaip jam sekasi mokykloje. Kadangi man su juo sunku susikalbėti, su mama taip pat, tai kreipiausi į socialinę pedagogę <...>“). Pabendravus su klasės auklėtoja išaiškėjo, kad ji net tiksliai nežino, kiek moksleivio nebuvo namuose, kur jis buvo. Apie šį įvykį Kęstutis su klasės auklėtoja nesikalbėjo, todėl galima daryti prielaidą, kad klasės auklėtoja su mokiniu susijusių problemų nesprenžia, o informuoja socialinę pedagogę ir visą atsakomybę perleidžia jai.

Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad santykiai yra ganėtinai įtempti, nes mokiniai iš mokytojų tikisi ne tik pamokymų, bet ir dėmesio. Mokytojai, aišku, neturi tam visiškai laiko, atlieka tik mokymo funkcijas. Todėl yra bandoma šnekėtis su abiem pusėmis: tiek su mokytojais, tiek su mokiniais. Tačiau dažniausiai visi lieka prie savo nuomonės. Dauguma mokytojų gana sunkiai priima naujoves, o mokiniai, demokratėjant aplinkai, žino savo teises, bet nenori girdėti ir pripažinti savo pareigų. Ir visas tas procesas atrodo kaip užburtas ratas. Mokytojas turėtų būti mokinio draugas, tačiau mokiniai nesuvokia, jog draugystės ribos negalima peržengti. Mokytojai yra per daug subjektyvūs, simpatijos ir antipatijos trukdo jiems susidraugauti su mokiniais. Tai amžina ir kol kas neišspręsta problema.

3.3.2.2. Klasės kolektyvo požiūris

Kaip teigia Žukauskienė (2007), draugais dažniausiai pasirenkami to paties amžiaus ir brandumo asmenys. Kuo sudėtingesnė paauglio asmenybė, tuo jam labiau sunkiau rasti draugų. Lygindamas save su draugais, paauglys pasitikrina savo gebėjimus, sužino, kas jam geriau, o kas blogiau sekasi.

Kęstutis šioje klasėje mokosi nuo penktos klasės, todėl per šį laikotarpį puikiai vieni kitus pažįsta. Klasiokai vieni kitus apibūdina kaip draugiškus, padedančius vieni kitiems. Kęstutis su savo klasės draugais nedalyvauja jokioje popamokinėje veikloje, nevažiuoja į ekskursijas („<...> jis su mumis niekur nedalyvauja ir į ekskursijas nevažiuoja, ir klasės valandėlėse nedalyvauja <...>“).

Klasės kolektyvas Kęstutį apibūdino kaip uždara, nekalbų, nieko nesidomintį ir blogai besimokantį moksleivį. Labiausiai patinkančią Kęstučio savybę bendraklasiai įvardijo draugiškumą. Nors moksleivis ir mažai bendrauja su klasės kolektyvu, bet klasės draugai jį priima tikį koks jis yra. Nepatinkanti savybė abejingumas bet kokiai veiklai. Tokio elgesio priežastį klasės draugai įvardijo tingėjimą („<...> blogai mokosi, nes tingi. Jis geriau prie kompiuterio pasėdės, bet nesimokys. Gal jam neįdomu mokytis, todėl taip sunkiai ir sekasi. Mes jo neklausėme, o mūsų pagalbos jis neprašė. Jis ateina į mokyklą „atsėdi“ visas pamokas ir lekia prie kompiuterio <...>“).

Klasės draugai prie Kęstučio nesikabinėja, nesišaipto, o norėtų jam padėti, bet pagalbos jis atsisako („<...> *tai, kad mes nežinom, kaip galėtumėme padėti. Jis neprašė mūsų pagalbos. Kelis kartus kvietėme į klasės valandėlę, bet jis nenorėjo ateiti. Kvietėme ir į Kalėdinį vakarėlį, bet jis atėjo trumpai pabuvo ir išėjo <...>“).*

Kadangi Kęstutis dažniausiai į pamokas ateina nepasiruošęs, tai per kontrolinius darbus klausinėja bendraklasių kaip atlikti užduotis, arba pats nusirašinėja nuo kitų ir taip trukdo kitiems moksleiviams susikaupti ir mokytis.

Sėkmingi paauglio santykiai su bendraamžiais lemia jo psichinę sveikatą. Savęs nevertinti linkę paaugliai, neturintys paauglių grupėje aukšto statuso ir menkai suvokiantys savąjį AŠ. Daugelis užsienio psichologų kalba apie bendravimo sunkumų su bendraamžiais neigiamą poveikį jo tolesnei psichologinei ir socialinei raidai. Socialinė izoliacija ir bendravimo sunkumai susiję su įvairiomis problemomis: delikvencija, alkoholio vartojimu ir net depresija; dėl skurdžių santykių paauglystėje dažnas mokinys palieka mokyklą ir yra linkęs nusikalsti. Darnūs santykiai su bendraamžiais paauglystėje laiduoja psichinę sveikatą brandžiame amžiuje, normalius socialinius santykius (Vaičiulienė, 2004).

3.3.2.3. Savivertė

Kęstučiui yra trylika metų, jis mokosi Šiaulių vidurinėje mokykloje septintoje klasėje. Kęstučio mokymosi rezultatai yra labai prasti. Semestre neigiamų pažymių nėra, bet labai daug ketvertų. Moksleivis teigė, kad jam mokslai sekasi normaliai, bet galėtų ir geriau („<...> *normaliai, bet galėtų ir geriau. Aš tingiu ruošti namų darbus, nesiruošiu kontroliniams darbams <...>“).* Kai Kęstutis grįžta iš mokyklos pirmiausia eina prie kompiuterio ir žaidžia kompiuterinius žaidimus iki vėlumos. Tada jau nebelieka laiko ruošti pamokas ir į mokyklą dažniausiai ateina neparuošęs namų darbų, nepasiruošęs kontroliniams darbams.

Laisvalaikiu Kęstutis daugiausia laiko praleidžia prie kompiuterio, kartais išėina į kiemą pažaisti su draugais krepšinio. Su draugais keičiasi kompiuteriniais žaidimais, todėl daugiausia laiko praleidžia namuose.

Kęstutis klasėje bendrauja tik su keliais mokiniais, o daugiau su mokiniais iš vyresnių klasių, su kuriais ir lekia per pertraukas parūkyti.

Moksleivis iš namų buvo pabėgęs vieną kartą ir grįžo po paros. Kodėl taip pasielgė jis ir pats nežino („<...> *nežinau, taip išėjo <...>“).* Kai negrįžo į namus, Kęstutis su draugais žaidė kompiuterinius žaidimus. Mama iš karto kreipėsi į policiją, tada sužinojo ir socialinė pedagogė, ir klasės auklėtoja, ir klasiokai.

Su mama Kęstutis bendrauja mažai. Mama nesidomi kaip jam sekasi mokykloje, nors žino, kad sunkiai, ir nebando šios problemos spręsti. Kęstutis teigė, kad su mama sutaria normaliai, jeigu mama paklausia, kur jis išeina, tada pasako, jeigu neklausia, tada nesako (<...> *kai paklausia, tai pasakau* <...>“).

Su socialine pedagoge Kęstutis bendrauja individualiai, socialinė pedagogė lankosi namuose, bendrauja su mama („<...> *ji mane pasikviečia pas save, mes kalbamės, kaip man sekasi. Dar į namus buvo atėjusi, bet nežinau, apie ką su mama kalbėjosi* <...>“). Klasės auklėtoja Kęstučiui problemų nepadeda spręsti. Jai svarbiausia yra mokymosi rezultatai, pagal tai ji vertina mokinius. Kaip teigė moksleivis, jis gauna nuolat prastus pažymius, klasės auklėtoja jo nesupranta („<...> *ji mane lietuvių kalbos moko, tai pastoviai blogus pažymius rašo* <...>“).

Apibendrinus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad Kęstutis mažai dėmesio skiria mokymosi rezultatams pagerinti – jis daug laiko praleidžia žaisdamas kompiuterinius žaidimus, todėl kitai veiklai laiko nebelieka. Mama visiškai nekontroliuoja Kęstučio laiko praleidimo prie kompiuterio ir leidžia jam pačiam spręsti, kada ir kiek laiko skirti mokymuisi.

Lietuvoje mokytojų ir mokinių santykiai išlieka hierarchiniais. Mokiniai ir mokytojai turi bendrauti ne hierarchiniu, o bendradarbiavimo pagrindu. Jie kartu dirba, kartu siekia tam tikrų rezultatų, gebėjimų. Mokytojas neturėtų būti drausmintojas. Kita problema – ir tėvai ne visada įsisąmonina, kad jų misija taip pat labai svarbi. Tėvai neturėtų įsivaizduoti, kad atidavė vaiką į mokyklą ir įvyks, kas turi įvykti. Lietuvoje tėvai per mažai dalyvauja ugdyme.

3.3.3. Pirmojo ir antrojo atvejų apibendrinimas

2 lentelė

Moksleivių elgesio mokykloje apibendrinimas

Karolis	Kęstutis
Socialinė pedagogė	
(„<...> jis yra uždaras, klasėje draugų neturi, mėgsta priekabauti prie mažesnių moksleivių, praleidžia daug pamokų be pateisinamos priežasties, yra nepažangus, nes semestre turi kelis neigiamus pažymius <...>“).	(„<...> jis nuolat konfliktuoja su mokytojais, klasės draugais, tyngi mokytis, per pertraukas lekia parūkyti su vyresnių klasių mokiniais, turi elgesio ir bendravimo problemų <...>“).
Klasės auklėtoja	
(„<...> Karolis yra sunkiai suvaldomas, daro ką nori, kada nori, visiškai nedrausmingas,	(„<...> jis yra konfliktiškas, trukdo klasės draugams mokytis, pats tyngi mokytis, mokslui

nekreipia dėmesio į sakomas pastabas. Jei nori per pamoką dirba, kai sugalvoja nebedirba, mokosi labai prastai, nes praleidžia daug pamokų ir mokslai jam rūpi mažiausiai <...>“).	motyvacijos labai mažai turi, nors jeigu pasistengtų galėtų visai neblogai mokytis. Per kiekvieną pertrauką lekia parūkyti, klasiokams po savaitgalių giriasi, kad vartojo alkoholį. Su klasės draugais bendrauja mažai, dažniausiai su vyresnių klasių mokiniais. Klasėje bendrauja tik su tais mokiniais, kurie taip pat turi problemų su mokslais <...>“).
Klasės kolektyvas	
(„<...> jis yra nedraugiškas, šaiposi iš kitų, trukdo per pamokas, užsikabinėja per pertraukas. Jam niekas neįdomu, jis niekur nedalyvauja, blogai mokosi, praleidžia daug pamokų <...>“)	(„<...> jis blogai mokosi, niekas jam neįdomu, uždaras, nekalbus. Nepatinka, kad niekas jam yra neįdomu, kad blogai mokosi <...>“).

Pirmą kartą mums susitikus su Karoliu aš nepastebėjau, kad jis būtų įžūlus, nemandagus ir t.t. Man jis pasirodė niekuo neišsiskiriantis iš kitų mokykloje besimokančių mokinių. Apsirengęs tvarkingai, susitvarkęs, kaip ir visi mokiniai. Per pirmą mūsų susitikimą Karolis buvo labai jau nekalbus, iš atsakymų buvo galima suprasti, kad su mama jis taip pat mažai bendrauja. Man uždavus klausimą jis atsakydavo greitai, keliais žodžiais ir konkrečiai. Iš mūsų pokalbio supratau, kad Karolis geriau laiką leidžia gatvėje su draugais nei namuose. Į mane žiūrėjo mažai daugiau sėdėjo nuleidęs galvą. Mes susitarėme susitikti du kartus per savaitę.

Kęstutis man taip pat pasirodė niekuo neišsiskiriantis iš kitų mokinių. Kadangi, mes susitikome pirmą kartą, tai moksleivis taip pat buvo nekalbus, į užduotus klausimus atsakydavo tiksliai, konkrečiai. Tik pastebėjau, kad Kęstutis daugiau bendrauja su mama, nėra toks piktas, kai apie ją paklausiau. Kęstutis mėgsta žaisti kompiuterinius žaidimus, todėl daug laiko praleidžia namuose prie kompiuterio, o ne su draugais gatvėje, todėl ir nukenčia mokslai. Kaip supratau mama stipriai nekontroliuoja, leidžia daryti ką jis nori, todėl mokykloje ir sekasi sunkokai.

Išanalizavus socialinių pedagogių, klasės auklėtojų ir klasės kolektyvų pasisakymus apie Karolį ir Kęstutį galima teigti, kad abu šie moksleiviai yra panašūs. Jie turi elgesio ir bendravimo problemų, mažai bendrauja su klasės draugais, blogai mokosi, nedalyvauja jokioje popamokinėje veikloje. Karolis dar turi mokyklos nelankymo problemų ir keturis neigiamus pažymius semestre, Kęstutis pamokų be pateisinamos priežasties nepraleidžia, nors ir blogai mokosi, bet neigiamų

pažymių semestre neturi. Su Karoliu klasės kolektyvas visiškai nebendrauja, netgi galima teigti, kad jo bijo, o su Kęstučiu klasės draugai bendrautų, bet jis pats to nenori ir pagalbos nepriima.

Vienas svarbiausių paauglio socializacijos veiksnių yra bendraamžių grupė. Patekęs į asocialią grupę, veikiamas jos normų ir vertybių, paauglys savo poelgiais gali peržengti ne tik moralės, bet ir teisės normas. Kuo ilgiau paauglys būna ištrūkęs iš normalios aplinkos į asocialią, tuo ilgiau jam asocialios grupės vertybės yra itin aktualios ir svarbios. Dauguma teisėtvarkos pažeidėjų yra buvę „sunkūs vaikai“, asocialios grupės nariai. Taigi paauglio socialinei raidai labai svarbi bendraamžių grupės vertybinė orientacija (Petruolytė, 2003).

3.3.4. Vaiko, bėgančio iš namų ateities perspektyvos (pirmas atvejis)

3.3.4.1. Tėvų nuomonė

Karolis su mama gyvena vieno kambario bute. Kai aš atėjau butas buvo sutvarkytas. Jie gyvena kukliai. Baldai seni, kai kurie jau ir aplūžę. Kambariuose užuolaidos užtrauktos, todėl buvo prietema. Kai kur ant baldų matėsi padėti Karolio drabužiai. Rašomas stalas buvo švarus, stovėjo tik kompiuteris.

Mama Karolį apibūdina kaip gerą vaiką, tik kartais jis elgiasi agresyviai, kalba pakeltu balso tonu, keikiasi, mažai bendraujantis. Laisvalaikiu jis dažniausiai eina į kiemą susitikti su draugais. Kai grįžta vakare sėdasi prie kompiuterio ir žaidžia kompiuterinius žaidimus. Mama nežino ką tiksliai veikia Karolis prie kompiuterio, tik mano, kad žaidžia kompiuterinius žaidimus, todėl galima daryti prielaidą, kad vaikas su mama mažai bendrauja, pasakojasi.

Kaip teigia Karolio mama jam mokykloje labai sunkiai sekasi („<...> labai sunkiai sekasi. Turi daug neigiamų pažymių ir šiais metais gali likti kartoti kursą. Jis praleidžia daug pamokų be priežasties, nes aš jam raštelių nerašau. Anksčiau dar rašydavau, bet dabar labai daug praleidžia pamokų, todėl neberašau <...>“). Moteris mano, kad mokytojai nemėgsta Karolio, todėl jam ir rašo neigiamus pažymius, truputį įžvelgia ir vaiko kaltės, bet labiausiai pedagogai kalti („<...> aš manau, kad mokytojai jo nemėgsta, todėl dažniausiai rašo neigiamus pažymius. Nors jis pats namuose pamokų neruošia. Kai paklausiu, kodėl neruošia pamokų, tai sako, kad mokykloje paruošė arba nieko neuždavė. Jis ir pats kaltas, kad praleidžia pamokas, todėl jam taip ir nesiseka <...>“). Kad Karolis mokykloje turi problemų mama žino, bet padėti jam niekaip negali, nes mokykla ir pedagogai turi padėti moksleiviams, kai jiems nesiseka mokykloje. Kadangi mama nenori konfliktuoti su Karoliu, tai ji nesirūpina ar pamokos paruoštos ir kaip sekėsi mokykloje. Mama teigė, kad jeigu ji verstų Karolį ruošti namų darbus, mokytis, tai jis visą laisvą laiką praleistų pas draugus ir namo negrįžtų. Apie problemas nebuvo kalbamasi, tariamasi. Karoliui atrodo, kad jis

elgiasi teisingai, o mama jam nieko nesako. Mama teigė, kad čia Karolio reikalas ir ji padėti niekuo negali jeigu jis pats to nenorės.

Laisvalaikiu Karolis susitinka su draugais, bet ką veikia ir kur būna mama nežino, nes vaikas jai nesako, nei kur eina, nei kada grįš („<...> jam draugai labai svarbūs, todėl jis susitinka su jais kiekvieną dieną ir aš nežinau nei kur eina, nei ką daro. Jis nemėgsta pasakoti apie save ir ką veikia išėjęs iš namų <...>“). Karoliui labai svarbūs yra jo draugai, todėl dažniausiai jis būna su jais. Iš gautų tyrimo duomenų matyti, kad Karolis mieliau laisvalaikį leidžia su draugais nei su mama („<...> per atostogas Karolis ryte atsikelia ir išeina pas draugus ir grįžta labai vėlai <...>“).

Mama ir Karolis bendrauja labai mažai („<...> mes kalbamės retai. Kai jis grįžta iš mokyklos dažnai manęs nebūna, o paskui jis grįžta vėlai. Mes visada mažai kalbėdavomės. Jis nemėgsta pasakoti kaip jam sekasi, ar kokios problemos kankina <...>“). Pas psichologą dėl bendravimo problemų nesilankė ir kol kas nesiruošia to daryti.

Ar gabus Karolis, mama negalėjo atsakyti, nes nežino, kadangi vaikas nelankė jokių būrelių ir kuo jis domisi nežino. Nežino nei kokias laidas mėgsta žiūrėti, nei kokie jo draugai ir ką jie veikia.

Karolio mama yra bedarbė, jie gyvena iš pašalpų. Kai pradėjome kalbėtis apie Karolį mama daug ko nežinojo. Ji mažai su juo bendrauja, mažai praleidžia laiko kartu, todėl aš manau, kad draugai jam yra net reikšmingesni už mamą. Man atrodo, kad Karolio mama net nebandė spręsti nei vienos jo problemos, nes pati jau iš anksto yra paruošusi atsakymą, kaip Karolis pasielgs, ar kaip sureaguos.

Apibendrinus gautus rezultatus galima teigti, kad Karoliui labiausiai trūksta palaikymo iš mamos, bet kaip supratau, tai jie tik gyvena kartu, bet iškilusias problemas sprendžia atskirai. Karolis mamai nieko nepasakoja, o mama nelabai ir domisi. Ji nepasidomi ką jis veikia, kai būna su draugais, ar kokį būrelį norėtų lankyti, ar kas jam yra įdomu. Net vaikystėje nevedė į jokių būrelių, nes jam niekas nepatiko, bet gal ji net nepaklausė. Gal Karolis mokykloje taip agresyviai elgiasi, ar nelanko pamokų, nes nori atkreipti mamos dėmesį, bet mama Karolio problemas palieka jam pačiam spręsti.

Anot Seliokienės (2004), didelę įtaką vaikui šeimoje turi tėvų auklėjimas. Apie auklėjimą reikšminga kalbėti, kad tai mums padėtų išsiaiškinti su kokiomis problemomis dažniausiai susiduria šeima ir kaip galėtume spręsti. Didesnis dėmesys turėtų būti skirtas ne pačiam vaikui, bet problemomis, susijusiomis su vaiku. Pvz. nesėkmės moksle, baimės, bendravimo su bendraamžiais nesklandumai. Problemos, kurias turėtų vaikui padėti spręsti šeima, kuri yra pagrindinis vaiko palaikymo šaltinis. Tėvai nuolat turėtų tobulinti tarpusavio santykius su vaiku, padėtų ir stengtųsi jį suprasti, atsižvelgdami aplinkybes ir pokyčius.

3.3.4.2. Ugdymo įstaigos prevencinė darbo komisijos sprendimas ir pasiūlymai

Prevenčinę ugdymo įstaigos komisiją sudaro: socialinė pedagogė, specialioji pedagogė ir psichologė. Komisija aptaria moksleivių problemas ir bando spręsti iškilusias problemas. Komisijos posėdyje buvo svarstomas Karolio elgesys, buvo kalbama ir su pačiu moksleiviu, o apie pabėgimo iš namų priežastis komisija nesvarstė ir su Karoliu nekalbėjo („<...> apie Karolio elgesį mes kalbėjomės ne viename mūsų susirinkime ir pasiaiškinimus nagrinėjome ir patį Karolį kvietėmės, kalbėjomės su juo <...>“). Kadangi posėdžiuose buvo kalbama tik apie moksleivio elgesį, tai ir pasiūlymai buvo susiję su elgesio ir mokymosi problemomis („<...> kadangi Karoliui sunkiai sekasi mokslai, tai jam siūlėme papildomas pamokas iš tų dėstomų dalykų, kur neigiami balai buvo. Socialinė pedagogė stebėjo jo lankomumą, nes jis turi problemų su mokyklos lankymu. Dar mama dalyvavo direkciniam posėdyje dėl Karolio elgesio ir lankomumo <...>“). Mama taip pat buvo pakviesta dalyvauti prevencinės darbo grupės posėdyje ir ji buvo atėjusi, bet nesutiko, kad Karoliui reikia pasimokyti papildomai, nes jeigu jis bus verčiamas daryti to ko nenori gali pabėgti iš namų. Mama leidžia pačiam Karoliui apsispręsti ar jam reikia mokytis papildomai ir ką jis darys ateityje. Su Karoliu dirbo ir bandė jam padėti mokyklos socialinė pedagogė.

Posėdžio metu Karoliui buvo pasiūlyta papildomai mokytis, kad pagerėtų mokymosi rezultatai ir jis antrą semestrą baigtų be neigiamų pažymių, tačiau moksleivis papildomai mokytis nesutiko, todėl buvo palikta atsakomybė pačiam mokiniui nuspręsti ko jis nori ir kaip jis mokysis toliau.

Karolis buvo kartą pabėgęs iš namų ir ugdymo įstaigos specialistai žinojo kokia tai buvo situacija, bet papildomai šiai problemai spręsti laiko neskyrė („<...> kai mama kreipėsi į socialinę pedagogę dėl Karolio, tai socialinė pedagogė bendravo tik su mama, o paskui buvo pasikvietusi Karolį pasikalbėti, išsiaiškinti pabėgimo priežastis, o kadangi daugiau niekas nesiskundė, tai daug dėmesio šiai problemai neskyrėme <...>“).

Prevencinės darbo grupės posėdžiuose dažniausiai buvo svarstomas Karolio agresyvus elgesys mokykloje ir bandoma išsiaiškinti tokio elgesio priežastis. Navaitis (1998) teigia, kad vaiko agresyvumą pirmiausia formuoja šeimos santykiai, tėvų bendravimo su vaiku stilius ir tik po to mokyklinė situacija. Tačiau kaip tik mokykloje agresyvus elgesys sukelia žymesnes problemas. Gana dažnai agresyvų poelgi sukelia didėjantis priešiškas. Priešiškumo ir agresijos objektai ne visada sutampa. Pirmuoju priešiško požymiu tiktų laikyti simpatijos emocijų nykimą. Tai liudytų mažėjantis draugų skaičius ir negatyvūs jiems nepriklausančių žmonių vertinimai. Vėliau tiems, neigiamai vertinamiems, vaikas priskiria slaptą norą pakenkti. Jis tuo pačiu metu ir nepasitiki

aplinkiniais, ir jiems pavydi, mano esąs skriaudžiamas ir apgaulinėjamas. Minėti priešiško elementai gali būti maskuojami mandagiu elgesiu.

3.3.4.3. Moksleivio refleksija

Susitikimo metu su Karoliu kalbėjomės apie jo pažangumą, ateities perspektyvas. Moksleivis teigė, kad jam mokytis yra labai sunku ir mokslai sekasi sunkiai. Jis teigė, kad mokytojai jo nemėgsta, todėl rašo neigiamus pažymius („<...> *mokytojai manęs nemėgsta* <...>“). Moksleiviui labiausiai parinka kūno kultūros pamoka, o daugiau nei viena pamoka nepatinka.

Pagal pažangumą Karolis yra paskutinis klasėje, todėl kad semestre turi keturis neigiamus pažymius (iš lietuvių, matematikos, užsienio kalbos ir fizikos) ir nėra truputį nesistengia, kad situacija pasikeistų. Namų darbų Karolis neruošia, todėl kad nesupranta užduočių, nes daug pamokų praleidžia be pateisinamos priežasties. Jis jau dabar svajoja, kad mokysis profesinėje mokykloje arba dirbs, todėl ir nesistengia mokytis.

Karolis teigė, kad mokykloje jam nėra kas galėtų padėti mokytis, bet jis ir nesimokytų, nes mokytojai jam vis tiek rašytų neigiamus pažymius („<...> *nereikia, man vis tiek dvejetus rašys* <...>“). Kadangi su klasės draugais nebendrauja, tai jie taip pat negali padėti, kiemo draugai nesupranta patys užduočių. Su kiemo draugais Karolis geriau žaidžia krepšinį nei mokosi.

Ateityje Karolis svajoja dirbti ir turėti pinigų. Nors žino, kad pirmiausia reikia pabaigti mokslus, bet jis nenori mokytis, nes mokykloje nuobodu („<...> *žinau, bet ne visada taip būna, kiti susiranda darbus ir mokslų nebaigę. Aš nenoriu mokytis, man nuobodu* <...>“). Anksčiau Karolis teigė, kad pirmiausia norėtų mokytis profesinėje mokykloje, bet kai jo paklausiau jis jau nebežinojo, ar nori ten mokytis.

Moksleivis teigė, kad su mama pyksta dažnai, kalbasi mažai. Mama ant Karolio pyksta, kad jis nepadedą tvarkytis namuose, nesusitvarko savo daiktų, o Karoliui dabar svarbiausi yra draugai, todėl kai tik grįžta iš mokyklos eina susitikti su draugais. Kadangi Karolis su mama bendrauja mažai, todėl ir kyla konfliktai, nes mama su sūnumi nepasikalba ir neišsiaiškina.

Ši šeima gyvena iš pašalpų, todėl Karoliui nuolat trūksta pinigų pramogoms. Aš manau, kad Karolis nori kuo greičiau pradėti dirbti ir išeiti iš mokyklos, nes jam trūksta pinigų ir jis jaučiasi blogai („<...> *tada turėčiau pinigų, nereikėtų prašinėti mamos. Ji dažniausiai man neduoda, nes pati neturi, dėl to irgi susipykstate* <...>“). Dėl šių ir kitų priežasčių (blogai mokosi, nepaklūsta drausmei, išdykauja, mušasi, nesugyvena su klase ir pan.) nutrūksta geri vaiko santykiai su kitais klasės vaikai, ir mokytojais. O kai mokykla pasiskundžia dėl vaiko elgesio tėvams, atsiranda bendravimo sunkumų ir su jais, nes tėvai ne visados tinkamomis priemonėmis tuos konfliktus

sprendžia. Vaikas lieka atskirtas, izoliuotas artimiausių žmonių. Tai sukelia jam sunkių išgyvenimų, turinčių įtakos jo elgesiui, padidina jo agresyvumą ir dar labiau sustiprina buvusius konfliktus. Vaikai, kurie nuolat konfliktuoja su savo tėvais, mokytojais bei draugais ir nemoka konstruktyviai spręsti konfliktų, yra nuolatinėje įtampoje (Bulotaitė ir kt., 2000).

Apibendrinus tyrimo rezultatus galima teigti, kad Karoliui mokslai sekasi tikrai sunkiai, mokykloje jis turi daug problemų. Jis turi daug neigiamų pažymių ir dėl to visiškai nesijaudina. Viso pokalbio metu jis kaltino tik mokytojus, kad jie nerašo jam geresnių pažymių, nors jis ir būna pasiruošęs pamokai. Pokalbio metu pastebėjau, kad jo draugai taip pat yra silpnai besimokantys mokiniai, todėl juos jungia kiti bendri interesai. Kai paprašiau Karolio parodyti pažymių knygelę jis teigė, kad jos neturi ir man neparodė, bet prižadėjo parodyti kitą kartą. Aš manau, kad Karolis iš dalies pats kaltas, kad jam taip nesiseka mokykloje mokytis, nes savo iniciatyvos visiškai neparodo ir toliau nesimoko. Susitikus su Karoliu paskutinį kartą pastebėjau, kad jis pats dar nėra tvirtai apsisprendęs ko jis iš tikrųjų nori. Visada minėdavo, kad nori mokytis profesinėje mokykloje, dabar jau kalba, kad norėtų pradėti dirbti. Aš manau, kad jam trūksta pinigų, todėl jis jaučiasi blogai, kad negali su draugais pramogauti, todėl ir prasideda konfliktai su mama. Kadangi mama gyvena iš pašalpų ir niekur nedirba, ji negali jam duoti pinigų tiek, kiek jis prašo. Su mama jis bendrauja mažai, su klasiokais taip pat nelabai nori bendrauti, vis teigia, kad jie nenori su juo bendrauti. Aš manau, kad jis mokykloje jaučiasi blogai, gal todėl kad yra neturtingas, todėl ir nori atkreipti į save dėmesį kitais būdais. Niekas nepasikeitė nuo mūsų pirmo susitikimo: su klasiokais nebendrauja, su pedagogais konfliktuoja, pamokų nelanko, gauna neigiamus pažymius, tik dabar jau nebežino kur norėtų mokytis ir veikti ateityje.

3.3.5. Vaiko bėgančio iš namų ateities perspektyvos (antras atvejis)

3.3.5.1. Tėvų nuomonė

Mama Kęstutį apibūdino kaip uždara, mažai bendraujantį vaiką, tačiau daug laiko praleidžiantį prie kompiuterio. Mama net nežinojo, kad mes su Kęstučiu kalbamės apie jo problemas mokykloje ir namuose. Kęstutis labai daug laiko sėdi prie kompiuterio, todėl nelieka laiko ruošti namų darbus (*„<...> kai tik grįžta iš mokyklos ar iš kiemo ir iš karto sėdasi prie kompiuterio, kartais net pavalgyti pamiršta. Prie kompiuterio sėdi iki vėlumos, o paskui eina miegoti <...>“*). Mama teigė, kad Kęstučiui mokykloje sekasi sunkiai, jis mokosi ketvertais, nes tyngi mokytis geriau (*„<...> aš manau, kad jis tyngi mokytis <...>“*). Mama kalbėjosi su Kęstučiu apie jo mokymosi rezultatus, pažangumą, bet šis pokalbis rezultatų nepakeitė (*„<...> aš kalbėjausi su Kęstučiu, kad jis*

pasistengų mokyti. Jis man pažadėjo, kad pasistengs, bet man atrodo, kad jo mokymosi rezultatai tokie pat <...>“).

Kadangi Kęstutis daugiausia laisvo laiko praleidžia prie kompiuterio ir neturi laiko paruošti pamokų manau, kad reikėtų mažiau laiko leisti sėdėti prie kompiuterio, nes pirmiausia reikia paruošti namų darbus, bet mama teigė, kad tai nepadėtų („<...> *nebandžiau, nes jeigu vaikui patinka žaisti žaidimus, tai kaip aš galiu jam neleisti <...>“).*

Ką veikia Kęstutis laisvalaikiu su draugais mama nežino, nes vaikas jai nepasakoja („<...> *jis susitinka su draugais, bet ką veikia nežinau, jis man nepasakoja. Man labai sunku su juo susikalbėti. Kai aš ką nors jam sakau, jis kartais man atrodo, kad manęs net negirdi. O vasarą su draugais būna kieme, ar pas draugus namuose, arba namuose žiūri televizorių arba prie kompiuterio sėdi <...>“).* Ar gabus Kęstutis mama negalėjo atsakyti, nes nežino ir apie popamokinę veiklą su juo nesikalbėjo. Nežino, ar norėtų kokį būrelį lankyti, ar kas jam patinka, todėl galima daryti prielaidą, kad mama ir Kęstutis turi bendravimo problemų šeimoje. Nors mama yra bedarbė ir turi daug laisvo laiko su Kęstučiu apie jo problemas nesikalba. Ryšys tarp paauglio ir tėvų sudaro foną, kuriame vystosi visi kiti santykiai. Jei ryšys yra teigiamas, nekintamas ir jame jaučiami šiluma, rūpestis, meilė ir stabilumas, paaugliai daug greičiau vystosi socialiai. Dauguma paauglių išgyvena laikotarpį, kai mokykloje jiems tampa per sunku. Tokie periodai gali tęsti kelias savaites, jų metu neretai atsiranda ir socialinių problemų, krenta pažangumas. Tėvams užtenka tik išklausti savo vaiką, patarti, kaip susidoroti su iškilusiomis problemomis, sukurti šeimoje jaukią aplinką ir padrašinti paauglį aktyviau įsitraukti į mokyklinę veiklą. Kai paauglys šito negauna iš šeimos jis tampa užduras, nepasitikintis savimi ir tėvais, todėl ir prasideda konfliktai, nesusikalbėjimai ir problemos.

Pabendravus su Kęstučio mama man atrodo, kad jie beveik nebendrauja, todėl mama daug ko nežino apie savo vaiką. Nežino nei ką jis mėgsta veikti kieme su draugais, nežino nei kokį būrelį norėtų lankyti, nei kas jam įdomu. Iš mūsų pokalbio supratau, kad mama žino, kad sunkiai sekasi Kęstučiui mokykloje, bet ji nieko net nebandė daryti, kad jam sektųsi geriau. Mama puikiai žino, kad Kęstutis labai daug laiko praleidžia prie kompiuterio, todėl jo mokymosi rezultatai nukenčia, bet net nebando tartis ar riboti sėdėjimą prie kompiuterio, nebando net pasikalbėti apie mokymosi svarbą. Ji net ir bando jį pateisinti, kad jeigu uždraus sėdėti prie kompiuterio, jis tada žiūrės televizorių ir kad negalima atimti iš vaiko to kas patinka.

Dabar Kęstutis mokosi ketvertais, bet jis jau dabar apleidžia savo mokslus ir pats puikiai žino, kad jei netingėtų galėtų mokyti daug geriau. Kadangi mama yra bedarbė ir beveik visada būna

namuose, tai galėtų pasikalbėti ir susitarti su Kęstučiu dėl mokymosi rezultatų. Mama visiškai negalvoja kaip Kęstučiui seksis mokytis toliau, tiesiog bando nematyti problemos.

3.3.5.2. Ugdymo įstaigos prevencinė darbo komisijos sprendimas ir pasiūlymai

Prevenčinės grupės susitikime dalyvavo: socialinė pedagogė, specialioji pedagogė, pavaduotoja ugdymui. Komisijos posėdyje buvo svarstomas Kęstučio elgesys, pažangumas ir buvo ieškoma būdų kaip būtų galima padėti moksleiviui („<...> *Kęstutis nėra išskirtinai didelių elgesio problemų turintis mokinys ir iš klasės auklėtojos ar kitų pedagogų nusiskundimų negavome. Su Kęstučiu kalbėjomės apie pažangumą, nes žinome, kad jam sunkiai sekasi mokslai. kažko pasiūlyti mes neturime, bet siūlėme papildomas pamokas <...>*“). Su mama socialinė pedagogė bendravo telefonu, bet mama kol kas nesiruošia imtis kokių nors priemonių problemai spręsti, tai turi daryti pedagogai ir kiti specialistai.

Šiuo metu su Kęstučiu dirba socialinė pedagogė individualiai. Moksleivis papildomų pamokų atsisakė, nes šiuo metu jam jų nereikia. Dabar jam galėtų padėti tik papildomos pamokos ir mamos kontrolė („<...> *mes manome, kad papildomos pamokos, kad pagerėtų mokymosi rezultatai, bet čia jau viskas priklauso nuo jo, nes vien tik mokykla nėra atsakinga už vaikus, jų elgesį. Jis yra pažangus mokinys, todėl jo priversti negalime. Čia gal mama daugiau imtis iniciatyvos ir su juo pasikalbėti <...>*“).

Apie pabėgimo iš namų priežastis komisija nekalbėjo ir nesiaiškino, nes dirbo policija ir socialinė pedagogė („<...> *čia dirbo policija ir mūsų socialinė pedagogė, o papildomai šios problemas nenagrinėjome <...>*“). Kaip matyti iš gautų tyrimo duomenų, kad mokykla mažai dėmesio skiria vaikams bėgantiems iš namų, nėra aiškinamasi kokios priežasties lėmė, kad vaikas pabėgo iš namų, o tai yra labai rimta problema.

Dabar komisija sprendžia Kęstučio mokymosi motyvacijos mažėjimo problemas. Kaip teigia Dereškevičius ir kt. (2000), apsunkinti vis didėjančios mokslinės naštos, moksleiviai vis mažiau turi laisvo laiko, vis mažiau domisi jiems įdomiais dalykais ir galiausiai visai praranda norą mokytis. O teigiamas požiūris į mokymąsi tik tada įgauna prasmę, kai jis išgyvenamas mokinio sąmonėje, kai vaikas supranta jo svarbą, kai jis tampa vaiko vidine nuostata, siekiu. Kad vaikas suprastų mokymosi prasmę, jam turi būti palanki gyvenimo – bendravimo, mokymosi, namų – socialinė, psichologinė aplinka. Tik fiziškai, o ypač morališkai sveikas mokinys gali dirbti ir mokytis visu pajėgumu, turėti teigiamą motyvaciją.

Kadangi Kęstutis neturi tokių rimtų elgesio problemų, o tik jo pažangumas yra prastas, bet teigiamas, todėl apie Kęstutį buvo kalbėta vieną kartą. Pabėgimo iš namų klausimai praktiškai visai

nebuvo svarstomi, nes niekas nesikreipė. Kęstučiui buvo pasiūlyta pasimokyti papildomai, bet jis taip pat atsisakė, todėl daugiau nieko ir nebuvo daroma, nes ugdymo įstaigoje yra ir daugiau silpnai besimokančių mokinių, o kol semestre išeina teigiami pažymiai niekas skubiai pagalbos neteikia, nes tai nėra didelė problema. Aš manau, kad į šią problemą reikėtų pasižiūrėti rimčiau, pabendrauti su Kęstučiu jo aplinkoje, su mama, gal priežastys yra ir visai kitos, bet niekas tuo nesidomėjo.

3.3.5.3. Moksleivio refleksija

Kęstutis save įvardija kaip normaliai besimokantį moksleivį. Pagal mokymosi rezultatus yra priskiriamas prie silpniausiai besimokančių moksleivių. Dabar Kęstutis džiaugiasi, kad neturi neigiamų pažymių semestre ir kol kas jam tokių pažymių užtenka, todėl ir nesistengia mokytis geriau. Moksleivis į pamokas retai kada ateina pasiruošęs, dažniausiai namų darbai būna nepadaryti, nors namuose yra sąlygos mokytis ir ruoštis pamokoms. Pamokoms Kęstutis nepasiruošia, nes grįžęs iš mokyklos žaidžia kompiuterinius žaidimus iki vėlumos ir tada jau eina miegoti („<...> aš žaidžiu kompiuterinius žaidimus iki vėlumos, o paskui einu miegoti, man laiko neužtenka. Kartais nepasižymiu ką užduoda ir nepadarau <...>“).

Moksleiviui mokykloje labiausiai patinka kūno kultūros ir informatikos pamokos. Jam viskas patinka, kas yra susiję su kompiuteriais, o sunkiausiai sekasi Lietuvių kalba ir matematika. Ketvertai moksleiviui išėjo iš lietuvių kalbos, matematikos, chemijos, fizikos, tai yra patys svarbiausi dalykai. Kodėl nesiseka mokytis, nes mokytojai nerašo gerų pažymių, taip teigė Kęstutis, bet ir savo kalbę pripažino. Kęstutis supranta, kad jam sunkiai sekasi mokytis, bet pagalbos atsisako ir papildomų pamokų taip pat.

Apie savo ateitį Kęstutis kol kas negalvoja, nes planuoja dar šioje mokykloje ilgai mokytis. Jam svarbiausia, kad tik būtų teigiami pažymiai, o kokie jie jam nesvarbu. Klasės draugų pagalbos jis atsisakė, bet jeigu reikės ateityje paprašys. Dabar jis neturi laiko papildomai mokytis, nes grįžus namo reikia sėsti prie kompiuterio ir žaisti kompiuterinius žaidimus arba susitikti su draugais.

Su mama Kęstutis taip pat mažai bendrauja ir kalbasi. Kai mama jo paklausia jis atsako, bet apie mokykloje esančias mokymosi problemas kol kas nesikalba („<...> aš grįžtu iš mokyklos pasakau kaip man sekėsi ir einu prie kompiuterio <...>“).

Mokymosi sėkmė svarbus faktorius, nes ji dažnai lemia paauglio savigarbą, asmens savybes, vietą klasės bendruomenėje. Paaugliai, patiriantys nuolatinę nesėkmę, jaučiasi menkesni mokytojų, bendraamžių, tėvų akyse, krinta jų pasitikėjimas savimi, pažeidžiami jų saugumo poreikiai. Palaipsniui susiformuoja stabilus neigiamas požiūris į save, savo veiklą ir aplinkinius. Mokymasis ima kelti nemalonius jausmus, atsiranda frustracijos būseną (Damaševičiūtė ir kt., 2001).

Kęstutis mokykloje jaučiasi tikrai gerai, nors yra pagal pažangumą ir ne pats geriausias mokinys. Jis pats prisipažino, kad yra kaltas, kad taip prastai mokosi. Jis jau ne vieną kartą yra paminėjęs, kad ilgai sėdi prie kompiuterio, todėl ir nepasiruošia pamokoms. Aš manau, kad mama galėtų truputį labiau pasidomėti Kęstučio pasiekimais mokykloje ir griežčiau pasižiūrėti, kad taip ilgai nesėdėtų prie kompiuterio. Kęstutis neprieštaravo, kad aš pasižiūrėčiau jo pažymių knygelę, o ten tikrai prastoki pažymiai. Iš visų pagrindinių mokomųjų dalykų vien ketvertai, yra vienas kitas penketas, šešetas, bet pagrindinis pažymys ketvertas. Iš mažiau svarbių mokomųjų dalykų yra gerų pažymių ir dešimtukų. Bet jis pats taip ir buvo sakęs, kad mokosi ketvertais, bet semestre neigiamų pažymių neturi. Aš manau, kad jis tyngi mokytis, todėl ir mokosi silpnai, bet jam taip yra gerai ir iniciatyvos rodyti ir pasistengti bent jau kol kas neketina. Aš manau, kad jeigu jį mama pakontroliuotų labiau jis tikrai galėtų mokytis bent jau truputėlį geriau.

Apibendrinant galima teigti, kad yra koreliacinis ryšys tarp mokinio bendravimo kokybės šeimoje, mokymosi aplinkos ir mokymosi pasiekimų. Dalyvavimas mokyklos gyvenime yra svarbus veiksnys siekiant išvengti mokinių iškritimo, teikiant jiems palaikymą mokymosi kelyje. Būtina gerinti tėvų pedagoginį švietimą apie vaiko asmenybės raidą, mokymosi sunkumus, sutrikimus, motyvaciją, vaiko elgesį, tarpasmeninius santykius šeimoje, tėvų teises, pareigas ir atsakomybę, vaikų drausminimo būdus ir kt. Kad tėvai geriau pajustų vaikų auklėjimo sunkumus ir efektyviau juos spręstų, kai kyla problemų šeimoje.

3.3.6. Vaikų bėgančių iš namų ateities perspektyvų apibendrinimas

3 lentelė

Moksleivių, bėgančių iš namų ateities perspektyvų apibendrinimas

Karolis	Kęstutis
Mama	
(„<...> mama Karolį apibūdina kaip gerą vaiką, tik kartais jis elgiasi agresyviai, kalba pakeltu balso tonu, keikiasi, mažai bendraujantis. Karolis turi pats spręsti ką darys ateityje <...>“).	(„<...> mama Kęstutį apibūdino kaip uždara, mažai bendraujantį vaiką, tačiau daug laiko praleidžiantį prie kompiuterio. Kęstutis turi pats nuspręsti kaip pagerinti mokymosi rezultatus ir kur mokysis ateityje <...>“).
Ugdymo įstaigos prevencinė darbo komisija	
(„<...> kadangi Karoliui sunkiai sekasi mokslai, tai jam siūlėme papildomas pamokas iš tų dėstomų dalykų, kur neigiami balai buvo.	(„<...> Kęstutis nėra išskirtinai didelių elgesio problemų turintis mokinys ir iš klasės auklėtojos ar kitų pedagogų nusiskundimų negavome. Su

<p>Socialinė pedagogė stebėjo jo lankomumą, nes jis turi problemų su mokyklos lankymu. Dar mama dalyvavo direkciniam posėdyje dėl Karolio elgesio ir lankomumo <...>“. Karolis gali likti antrais mokslo metais toje pačioje klasėje jeigu nepagerės mokymosi rezultatai arba gali pakeisti ugdymo įstaigą.</p>	<p>Kęstučiu kalbėjomės apie pažangumą, nes žinome, kad jam sunkiai sekasi mokslai. Kažko pasiūlyti mes neturime, bet siūlėme papildomas pamokas, kurių jis atsisakė <...>“).</p>
<p>Karolis ir Kęstutis</p>	
<p>Ateityje Karolis svajoja dirbti ir turėti pinigų. Nors žino, kad pirmiausia reikia pabaigti mokslus, bet jis nenori mokytis, nes mokykloje nuobodu („<...> žinau, bet ne visada taip būna, kiti susiranda darbais ir mokslų nebaigę. Aš nenoriu mokytis, man nuobodu <...>“). Anksčiau Karolis teigė, kad pirmiausia norėtų mokytis profesinėje mokykloje, bet kai jo paklausiau jis jau nebežinojo, ar nori ten mokytis.</p>	<p>Apie savo ateitį Kęstutis kol kas negalvoja, nes planuoja dar šioje mokykloje ilgai mokytis. Jam svarbiausia, kad tik būtų teigiami pažymiai, o kokie jie jam nesvarbu.</p>

Į padidėjusios rizikos grupę patenka ir mokymosi sutrikimų turintys ar sunkiai prie mokymosi sistemos prisitaikantys vaikai, arba skurdžiomis sąlygomis gyvenantys vaikai, nematantys galimybių ir išteklių siekti pasisekimo. Kuo daugiau tokių rizikos veiksnių būdinga vaikui, tuo labiau pažeidžiamas jis yra. Opiausia ir skaudžiausia šio laikotarpio problema – tai skurdas šeimoje. Šis negatyvus reiškinys išlieka didžiausia kliūtimi vaikų turiningo poilsio ir laisvalaikio poreikiams patenkinti, apsaugoti jų teises. Vaikai yra skaudžiausiai pažeidžiami skurdo, nes skurdas riboja vaiko potencialo formavimąsi, negatyviai veikia jo psichinę būseną (Herm, 2004).

Mokyklos nelankymas, elgesio problemos ir socialinė jaunų žmonių atskirtis – visa tai yra indikatoriai, kad vaikai turi problemų, tokių kaip žemas savo vertės jausmas, nepasitikėjimas savimi. Tokie vaikai priklauso rizikos grupei, jie lengvai gali tapti delinkventais ar net pradėti daryti nusikaltimus. Socialiai pažeistiems, rizikos grupei priklausantiems ir į nekokybišką socializaciją įtrauktiems vaikams reikia papildomos socialinės pedagoginės pagalbos, papildomų socializacijos programų, prevencijos metodų ir papildomos intervencijos, kad vaiko socialinė raida taptų visaverte.

Išvados

Ugdymo įstaigų bendruomenės tyrimas leidžia daryti tokias išvadas:

1. Naują požiūrį į vaiką kaip į žmogų, turintį prigimtines žmogaus teises ir esantį valstybės piliečiu, atspindi įvairūs tarptautiniai dokumentai: Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas, 1924 m. Ženevos vaiko teisių deklaracija, 1959 m. Generalinės Asamblėjos priimta Vaiko teisių deklaracija, 1989 m. Jungtinių Tautų Organizacijos priimta Vaiko teisių konvencija, 1993 m. konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje, 1990 m. Jungtinių Tautų gairės jaunimo nusikalstamumo prevencijai (Rijado gairės) ir kiti.

2. 1994 metais Lietuvoje pradėta kurti vaikų teisių apsaugos teisinė bazė ir institucinė sistema. 1995 m. liepos 3 d. Seimui ratifikavus Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją, kurios pagrindiniai principai – vaiko teisė į apsaugą, aprūpinimas ir vaiko dalyvavimas ginant jo teises, – Lietuvos Respublika prisiėmė joje įtvirtintus įsipareigojimus, jog valstybės dalyvės imasi visų reikiamų teisinių, administracinių ir kitų priemonių šioje Konvencijoje pripažintoms teisėms įgyvendinti, įsipareigojo užtikrinti vaiko gerovę, teikti vaikui tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei, įtraukti į problemų sprendimą vaikų tėvus, globėjus ir NVO kaip lygiaverčius partnerius.

3. Remiantis mokslinės literatūros analize buvo atskleista, kad vaikai ir jaunuoliai tampa benamiais dėl kelių priežasčių – šeimos problemų, ekonominių sunkumų bei gyvenamosios vietos nestabilumo. Didelė jaunimo dalis paliko namus po metų metus trukusio fizinio ir emocinio smurto, įtemptų santykių, žalingų šeimos narių įpročių, tėvų nerūpestingumo. Dalis jaunimo netenka namų, kai jų šeimos patiria finansines krizes, kilusias dėl prieinamo gyvenamojo ploto trūkumo, ribotų įsidarbinimo galimybių, mažų atlyginimų, sveikatos draudimo nebuvimo, nepakankamos socialinės rūpybos.

4. Interviu rezultatai atskleidė, kad vieno moksleivio bendraklasiai nėra linkę su juo bendrauti, o kitas moksleivis pats nenori bendrauti. Dažniausiai konfliktai mokyklose kyla tarp pačių mokinių. Jų tarpusavio nesutarimai atsiranda dėl konkurencijos, lyderiavimo, nesąžiningumo tarpasmeniniuose santykiuose, neobjektyvaus mokytojų vertinimo ir kitų priežasčių.

5. Ugdymo įstaigų pedagogai vardindami vaikų problemas, visiškai neakcentuoja bėgimo iš namų problemos, o įvardija elgesio, bendravimo, mokyklos nelankymo, pažangumo problemas, tačiau apibendrinus jų pasisakymus galima teigti, kad tai nėra išskirtinė šių vaikų problema. Pagrindinės problemos, neatsiejamos nuo ugdymo proceso yra vėlavimas į pamokas, atsakomybės

už mokymosi rezultatus nebuvimas, neatsakinga pamokų ruošą ir kitos problemos, kurios įtakoja mokymosi rezultatus.

6. Tėvai ir vaikai šeimose mažai bendrauja, konfliktuoja, vaikams yra leidžiama patiems spręsti ką darys ateityje, o didelę įtaką vaikui šeimoje turi tėvų auklėjimas. Didesnis dėmesys turėtų būti skirtas ne pačiam vaikui, bet problemomis, susijusiomis su vaiku. Problemos, kurias turėtų vaikui padėti spręsti šeima, kuri yra pagrindinis vaiko palaikymo šaltinis. Vaiko agresyvumą pirmiausia formuoja šeimos santykiai, tėvų bendravimo su vaiku stilius ir tik po to mokyklinė situacija. Tačiau kaip tik mokykloje agresyvus elgesys sukelia žymesnes problemas.

7. Moksleiviai mokykloje jaučiasi nesuprasti pedagogų, todėl jie nenori mokytis, praleidžia daug pamokų be pateisinamos priežasties, konfliktuoja su pedagogais ir kitais moksleiviais. Jie mažai dėmesio skiria mokymosi rezultatams pagerinti – daug laiko praleidžia žaisdami kompiuterinius žaidimus ar bendraudami su draugais.

Veiklos su vaikais bėgančiais iš namų projektas

I. PROGRAMOS PAVADINIMAS: *PADĖK SAU IR KITAM*

II. INFORMACIJA APIE KONKURSO DALYVĮ.

1. ORGANIZACIJOS PAVADINIMAS:
2. ORGANIZACIJOS STEIGĖJAS IR REGISTRACIJOS KODAS ARBA NUMERIS:
3. ORGANIZACIJOS TIPAS, VEIKLOS PABŪDIS:
KODAS IR TELEFONAS: EL. PAŠTAS:
4. BANKO REKVIZITAI:
5. INFORMACIJA APIE KOORDINATORĖS:

III. TRUMPA INFORMACIJA APIE PROGRAMĄ.

1. Trumpas programos pristatymas:

Projekto idėja - užimti vaikus, turinčius elgesio ir bendravimo problemų mokykloje kurie. Taip pat dalyvautų socialiai ir pedagogiškai apleisti vaikai. Mokiniai užsiėmimų metu lavintų gyvenimo įgūdžius, bendrautų su grupės nariais, žaidimų ir piešinių pagalba geriau pažintų save ir aplinkinius, susirastų naujų draugų, tinkamai ir turiningai praleistų laisvalaikį.

2. Programa būtų vykdoma 1 metus.
3. Programoje dalyvautų apie 30 moksleivių.
4. Programos įgyvendinimo tiksli data: 2010-rugsėjis – 2011-birželis
5. Programos vykdymo vieta:
6. Programos pobūdis: socialinis – psichologinis, laisvalaikio organizavimo.
7. Visa prašoma suma: 2300 Lt.

SITUACIJOS ANALIZĖ: Norint keisti netikusį vaiko elgesį, labai svarbu išsiaiškinti tokio elgesio priežastis, norint, kad darbas būtų efektyvus, reikia sukaupti kuo daugiau informacijos apie tokių vaikų gyvenimo sąlygas ir šeimos gyvenimo aplinkybes. Šiems vaikams, kuriems gresia ypač didelė elgesio sutrikimų rizika turi tam tikrų bendrų bruožų: šie vaikai dažniausiai būna nedrausmingi, nemandagūs, įžūlūs su suaugusiais, nes namuose nėra išmokę deramai elgtis.

Vaikams būdingas nepasitikėjimas savimi, dėl to jie labai greitai išsižeidžia, reaguoja į kiekvieną suaugusiųjų (tėvų, mokytojų) ar bendraamžių pastabą keiksmožodžiais, muštynėmis, įvairiais užgauliojimais arba tiesiog pabėgimu iš klasės. Šie vaikai dažniausiai jaučia baimę, nerimą, yra nervingi. Tai verčia juos ieškoti stiprių draugų, lyderių, kurie gali juos apginti nuo įvairių pavojų.

Šie vaikai turi įvairių mokymosi sunkumų, sunkiai sukaupia dėmesį, nesugeba ilgą laiką intensyviai dirbti, greitai pavargsta ir išsenka, todėl suformuoja neigiamą mokymosi motyvaciją, jie praleidinėja pamokas arba visai nustoja lankyti mokyklą.

Šiems vaikams būdingas interesų siaurumas. Pagrindinė vertybė gyvenime, jų požiūriu, yra pinigai, todėl visos jų pastangos ir mintys nukreiptos į tai, kaip ir iš kur jų gauti. Gatvės vaikai

gerbia ir vertina vienas kitą tik pagal tai, kiek kuris gali elgetaudamas ar kokiais būdais įsigyti pinigų. Tai stumia vaikus į nusikalstamą veiklą (Pikūnas ir kt., 2000).

Ši programa būtų vykdoma 1 metus. Penktokų adaptacijos mokykloje tyrimas parodė, kad net 26,73 proc. moksleivių patiria aukštą nerimastingumą, o 47,52 proc. – vidutinį. Dažniausia nerimo mokykloje priežastis – žemas savęs vertinimas. Be to, buvo pastebėta, kad daugėja ne tik socialinių ir psichologinių, bet ir moksleivių sveikatos problemų. Senesnės sveikatos priežiūros reikalavimai neatitinka dabartinio gyvenimo, todėl mokinių sveikatos rodikliai blogėja: 2008 m. mokykloje užfiksuoti 1505 bendro sergamumo atvejai, o 2009 m. – jau net 1705 atvejai.

Tokia situacija verčia susirūpinti moksleivių sveikatos stiprinimu, sveikos ir pozityvios aplinkos kūrimu.

PROGRAMOS TIKSLAS: užimti kuo daugiau mokinių, turinčių elgesio ir bendravimo problemų; skatinti mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą; populiarinti sveiką gyvenseną, pozityvią, sveiką aplinką.

PROGRAMOS UŽDAVINIAI:

- šviesti mokyklos bendruomenę socialiniais, psichologiniais bei sveikatos stiprinimo klausimais.
- suteikti visiems reikiamą individualią socialinę, psichologinę ir bendruomenės slaugytojos pagalbą.
- ugdyti moksleivių gyvenimo įgūdžius.
- formuoti turiningo laisvalaikio praleidimo įgūdžius.

VEIKLOS APRAŠYMAS IR PAGRINDINĖS VEIKLOS KRYPTYS.

- Mokyklos bendruomenės švietimas socialiniais – psichologiniais ir sveikatos stiprinimo klausimais.

Formos: paskaitos, susitikimai su medikais, lankstinukų ir stendų leidyba, straipsniai spaudoje.

- Individuali psichologės, socialinės pedagogės ir bendruomenės slaugytojos pagalba.

Tikslas: padėti mokiniams, sprendžiant jų socialines teisių ir interesų problemas; padėti mokiniams įveikti asmenines baimes, menkavertiškumą, labiau pažinti save ir aplinkinius, įveikti kasdienio gyvenimo pateiktus sunkumus; formuoti mokinių asmens higienos ir sveikos gyvensenos įgūdžius.

Moksleivių gyvenimo įgūdžių ugdymas:

- rūpinimasis savo sveikata;

- bendravimas ir bendradarbiavimas su bendraamžiais, tėvais ir kitais suaugusiais;
- problemų sprendimas ir sprendimų priėmimas situacijose, susijusiose su kvaišalų piktnaudžiavimu;
- pagalbos suteikimas ir užtikrinimas nelaimingų atsitikimų ir piktnaudžiavimo kvaišalais atvejais.

Metodai: pokalbiai, diskusijos, psichologiniai – kūrybiniai žaidimai, video terapija, biblioterapija, meno terapija.

Pramogos:

- ekskursija į Šiaulių Psichologinį kūrybinį jaunimo centrą;
- išvyka į sporto mokyklos baseiną;
- sveikatingumo diena: susitikimai su medikais, konkursas, sportinės varžybos;
- bendravimas su mokyklos moksleiviais: debatai „Ką slepia tabako dūmai“.

Naujausių technologijų naudojimas.

Informacijos kvaišalų prevencijos, sveikatos stiprinimo ir pagalbos klausimais paieška internete; darbas kompiuteriu (pranešimų, lankstinukų tekstų rinkimas).

KONKRETUS VEIKOS PLANAS (ETAPAI).

Rugsėjis:

Informacinio stendo apie sveikatos stiprinimą išleidimas. Darbas moksleivių grupėje (sveikatos stiprinimo įgūdžių formavimas). Informacinės paskaitos tėvams, pedagogams apie vykdomą veiklą. Individuali socialinė, psichologinė ir bendruomenės slaugytojos pagalba. Išvyka į sporto mokyklos baseiną.

Spalis:

Darbas moksleivių grupėje (bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių formavimas). Sveikatingumo diena: susitikimai su medikais, konkursas, sportinės varžybos. Individuali socialinė, psichologinė ir bendruomenės slaugytojos pagalba.

Lapkritis:

Darbas moksleivių grupėje (problemų sprendimo ir sprendimų priėmimo įgūdžių formavimas). Informacinio lankstinuko „Kvaišalai ar sveikata – jūsų teisė rinktis“ išleidimas mokyklos bendruomenei. Individuali socialinė, psichologinė ir bendruomenės slaugytojos pagalba. Ekskursija į Šiaulių psichologinį kūrybinį jaunimo centrą.

Gruodis:

Darbas moksleivių grupėje (pirmos pagalbos įgūdžių formavimas). Straipsnis spaudoje. Individuali socialinė, psichologinė ir bendruomenės slaugytojos pagalba. Susitikimas su mokyklos bendraamžiais: debatai „Ką slepia tabako dūmai“. Tolimesnės veiklos numatymas.

NUMATOMI VEIKLOS REZULTATAI.

- Darbas grupėje pagerins moksleivių savęs ir kitų pažinimą, ugdys jų socialinius įgūdžius.
- Dalyvavimas šioje programoje padės turiningai praleisti laisvalaikį.
- Tikimės, kad ši veikla padės sumažinti vaikų ir paauglių nusikalstamumą, alkoholio, psichotropinių, toksinių medžiagų ir narkotikų vartojimą tarp moksleivių.

PRELIMINARI PROGRAMOS ŠAMATA

Išlaidų pavadinimas	Prašoma suma 2010 m. (tūkst. Lt.)	Mokyklos resursai	Iš viso
<i>Ūkinėms – kanceliarinėms prekėms</i>	0,8		
Ekskursija į Šiaulių Psichologinį kūrybinį jaunimo centrą	0,5		
Renginių pravedimui ir apdovanojimui	0,25		
Maistui (renginiams)	0,1		
Kopijavimas, naudojimas kompiuteriu ir internetu	-	0,2	
Sporto inventoriui (sveikatingumo dienai)	0,4		
Pirmos pagalbos priemonės	0,1		
Išvykai į baseiną	0,15		
Iš viso	2,3	0,2	2,5

Vertinimo kriterijai:

Projekto vertinimas bus atliekamas baigiant įgyvendinti projektą.

Projektas bus vertinamas:

- Moksleivių dalyvavusių projekte nuomonės tyrimo rezultatai;
- Specialistų, dalyvavusių projekte nuomonės tyrimas.

Literatūra

1. Astrauskaitė, M. (2010). *Mokyklų epidemija – patyčios*.
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-01-14-milda-astrauskaite-mokyklų-epidemija-patyčios/38417> (žiūrėta 2010-04-27).
2. Aškinytė, R., Bulotaitė, L., Černiauskienė, A., ir kt. (2002). *Mokykla be narkotikų: mokomoji knyga*. Vilnius: Spauda.
3. Bulotaitė, L., Pivorienė, R. V., Sturlienė, N. (2000). *Drauge su vaiku*. Vilnius: Efrata.
4. Bulotaitė, L., Davidavičienės, A., G., ir kt. (2000). *Gatvės vaikų, esančių institucijose, svaiginančių medžiagų vartojimo ir seksualinio elgesio greitas įvertinimas bei atsakas*. Tyrimo ataskaita. http://www.policija.lt/viesoji/index.php?page_id=81 (žiūrėta 2009-11-02).
5. Beržinienė, E. (2000). *Kodėl mokiniai netinkamai elgiasi. Mokykla*. Nr.5. Vilnius: Alma litera.
6. Butkienė, G. (1993). *Mokykime bendradarbiauti. Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
7. Campbell, R. (2000). *Vaikai pavojuje. Kaip padėti vaikui nugalėti pyktį*. Kaunas: Spindulys.
8. Čepulkauskaitė, I. (2006) „Gatvės žmonės“: gyvenimas be namų.
<http://www.sociumas.lt/Lit/nr14/benamiai.asp> (žiūrėta 2009-11-30).
9. Damaševičiūtė, J., Gailienė, I. (2001). Sėkmės motyvacijos problema mokykloje ir gyvenime. *Pedagogika*. Nr. 54. P. 60
10. Davidavičienė, A.G. (1999). *Moksleivių alkoholio ir kitų narkotikų vartojimas*. Tyrimų medžiaga. Vilnius: Alma littera.
11. Davidavičienė, A.G. (2002). *Narkotinių medžiagų vartojimo prevencija švietimo įstaigose*. Vilnius: UAB „Efrata“.
12. Dereškevičius, P., Rimkevičienė, V., Targamadžė, V. (2000). *Mokyklos nelankymo priežastys*. Monografija. Vilnius: Žuvėdra.
13. Drochneris, N. (2003). *Skaudi gatvės vaikų kasdienybė Vokietijoje*.
<http://www.xxiamzius.lt/archyvas/priedai/zvilgsniai/20030725/2-2.html> (žiūrėta 2009-12-02).
14. Dromantienė, L. (2003). NVO vaidmuo stiprinant socialinę sanglaudą. *Socialinis darbas*. Nr. 2 (4). P. 17-26
15. Dromantienė, L., Šalaševičiūtė, R. (2006). Vaiko teisių apsauga Lietuvoje: socialinių darbuotojų vaidmuo. *Socialinis darbas: mokslo darbai*. Nr. 5(1). Vilnius: Baltijos kopija.
16. *Gatvės vaikų elgesys. Socialinės integracijos ir rehabilitacijos modelis*. (2008).

<http://www.pedagogika/gatves-vaiku-elgesys-socialines-integracijos-ir-reabilitacijos-modelis/>
(žiūrėta 2010-03-29).

17. Gavelis, V. (1999). *Skurdo, nedarbo ir nusikalstamumo ryšys*. Ekonomika. Nr. 48. P.50–58. *Gelbėkit vaikus*. http://lt.wikipedia.org/wiki/Gelb%C4%97kit_vaikus) (žiūrėta 2010-04-15).
18. Griškutė, V. (2009). *Rizikos grupės vaikai. Kam rūpi jie?* Šiaurės kryptis, kovo 5. P.1-7. Šiauliai: Nord media.
19. Guogis, A., Bernotas, D., Ūselis, D. (2000). *Lietuvos politinių partijų samprata apie socialinę apsaugą*. Vilnius: Eugrimas.
20. Herm, S. (2004). *Sunkūs vaikai*. Vilnius: Alma littera.
21. Ignatovičienė, S., Žukauskienė, R. (1999). *Rizikos grupės vaikai: metodinės rekomendacijos pedagogams*. Vilnius: Standartų sp.
22. Jonynienė, Ž. (1996). *Vaikų teisių tyrimas Lietuvoje*. Socialiniai mokslai. Sociologija. Nr.3(7).
23. Jonynienė, Ž. (2002). *Asocialaus vaikų elgesio prielaidos mokykloje*. Socialinis darbas: mokslo darbai . Nr.2(2). P.24-37.
24. Jonynienė, Ž. (2005). *Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos*. Socialinio darbo magistro darbas. Vilnius: MRU.
25. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
26. Kvedaravičiūtė, I. (2007). *Nevyriausybinų organizacijų vaidmuo sprendžiant socialines „gatvės vaikų“ problemas*. Pedagogika, Nr.88. P.131-137.
27. Kvieskienė, G. (2002). *Socialinio pedagogo veiklos reglamentavimo gairės. Socialinio pedagogo ABC*. Vilnius: VPU.
28. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: VPU.
29. Jundzill, J. (1993). *Dziecko – ofiara przemocy*. Warszawa.
30. *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo Lietuvoje ataskaita*. (2000). <http://www.socmin.lt>. (žiūrėta 2010-03-15).
31. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, 1992 m. spalio 25 d. Valstybės Žinios, Nr. 33-1014 (1992-11-30).
32. Ignatavičienė, K., Račelytė, D. (2003). *Apie konfliktą ir jų sprendimą*. Vilnius: VPU.
33. Imbrasienė, G. (2001). *Nepilnamečių teisinė apsauga žiniasklaidoje: Žmogaus teisių žinios*. Nr.2. P.6.
34. Mažeikienė, A., Jonynienė, Ž. (2003). *Vaikų baismės šeimoje ir socialinė adaptacija*. Socialinio darbo magistro darbas. Vilnius: MRU.

35. Martišius, V. (1999). *Psichologijos metodai*. Vilnius: Evalda.
36. Mayers, D.G. (2000). *Psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
37. Mikalauskaitė, A. (2005). *Vaiko socialinės gerovės programa. Vaikų skurdas: kas atsakingas?: tarptautinės konferencijos medžiaga*. Vilnius.
38. Navaitis, G. (1998). *Psichologinė parama vaikams*. Vilnius: Kronta.
39. Petrulytė, A. (2003). *Jaunesniojo paauglio socialinė raida*. Vilnius: Margi raštai.
40. Pupeikytė, I. (2008). *Kai gatvė tampa namais*. http://gatve.delfi.lt/news/po_pamoku/article.php?id=15589333 (žiūrėta 2009-11-18).
41. Pocevičienė, R. (2001). *Mokėjimo spręsti problemas įtaka asmenybės atsakingumo savybės ugdymui ir raiškai*. Pedagogika. Nr.54. Vilnius: Alma littera.
42. Pūras, D. (2009). *Vaikų teisių apsauga pasaulyje ir Lietuvoje*. <http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/4a4324a384d24.2> (žiūrėta 2010-01-15).
43. Prakapas, R. (2007). *Individualus darbas su rizikos grupės vaikais ir paaugliais*. Pedagogika.
44. *Praktinis vadovas Lietuvos NVO*. (2001). Vilnius: NIPC.
45. Prokopčik, M. (2003). *Suaugęs žmogus neturi mušti vaiko*. Vilnius: Vaiko teisių informacijos centras.
46. Sakalauskas, G. (2000). *Vaiko teisių apsauga Lietuvoje*. Vilnius: Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centras.
47. Sakalauskaitė, V. (2004). *Socialinio pedagogo bendradarbiavimas su vaiko teisių apsaugos institucijomis*. Magistro darbas. Vilnius: VPU.
48. Seliokienė, L. (2004). *Šeimos pedagogika*. Marijampolė: Marijampolės kolegijos Leidybos centras.
49. Sulcienė, N. (2007). *Vaikų bėgimas iš namų - pagalbos šauksmas*. <http://www.vaikulinija.lt/index.php/ziniasklaida2007/20070709/> (žiūrėta 2009-11-25).
50. Šalaševičiūtė, R. ir Smirnova, K. (2008). *Gatvė vaikų negražina*. <http://www.ve.lt/?data=2008-02-19&rub=1065924810&id=1203364088>(žiūrėta 2009-12-05).
51. *Švietimo ir mokslo ministerija* (2006). <http://www.smm.lt/fit/naujienos/pranesimai.htm?id=1493> (žiūrėta 2009-12-16).
52. Šimaitis, A. (2002). *Socialiniai pedagogai švietimo įstaigose*. Vilnius: VPU.
53. Šiaudvytis, A. (2005). *Vilniaus NVO, dirbančių su rizikos grupės vaikais, veikla stiprinant socialinę sanglaudą*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
54. Šimašius, R. (2002). *NVO reglamentavimo pokyčiai Lietuvoje. NVO veiklos ypatumai nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje: mokslinės konferencijos medžiaga*. Vilnius: Eugrimas.

55. Šuškevič, L. (2004). *Rizikos grupės vaikų deviantinio elgesio ypatumai Lietuvoje ir Lenkijoje*. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
56. Taljūnaitė, M. (2005). *Pilietybė ir socialinė Europos integracija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
57. *Tyrimo apie Vilniaus mieste elgetaujančius bei gatvėse prekiaujančius vaikus rezultatai*. (2009). Vilnius. <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/283/?env=3> (žiūrėta 2010-01-11).
58. *United Nations, General Assembly, Resolution S-27/2. A world fit for children*, 2002.
59. *Unicef, World Declaration on the Survival, Protection and Development of Children*. (1992). New York.
60. *Vaiko teisės*. (1997). Vilnius: Meralas.
61. LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga <http://www3.lrs.lt/pls/inter/vaikai?kalbId=1&sakId=5325> (žiūrėta 2010-04-11).
62. *Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas* // Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807.
63. *Lietuvos Respublikos Konstitucija* // Valstybės žinios. 1992. Nr. 33–1014.
64. *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija*. Ratifikuota nuo 1995 07 03 // Valstybės žinios. Nr. 60-1501.
65. Vaičiulienė, A. (2004). *Paauglio psichologija*. Vilnius: Alma littera.
66. *VAIKAI ŠVEDIJOJE*. (2009). http://74.125.77.132/search?q=cache:O_PiOpd21oQJ:www.sweden.se/upload/Sweden_se/otherlanguages/factsheets/SI/Children_in_Sweden_Lithuanian.pdf+vaiko+teisiu+apsauga+svedijoje&cd=10&hl=lt&ct=clnk&gl=lt (žiūrėta 2010-01-11).
67. *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*, Lietuvos Respublikos Seimo 2003-05-20 nutarimas Nr. IX-1569 // Valstybės žinios. Nr. 52-2316.
68. Lazutka, R. (1999). *Vaikų globos kaštai Lietuvoje*. Vilnius: Socialinių ir ekonominių tyrimų institutas.
69. *LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos veiklos ataskaita*, 2004. Vilnius.
70. Žukauskienė, R. (2007). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

Summary

SUMMARY OF THE MASTER'S THESIS

The Master's thesis focuses on the analysis on theoretical legal – regulatory acts relating to the protection of the rights of children and the reasons and consequences of children running away from home.

The thesis statement proposes that incomprehension of educational institutions and complicated relationships in the family are the main factors determining the appearance of the phenomenon of running away from home. The research is based on a semi-structured interview and observation methods and aims to find out the ways to deal with the problem of running away from home in schools of Šiauliai city.

Two pupils participated in the research: Karolis, who is 12 years old and studies in 6 form in Šiauliai Basic School, and Kęstutis, who is 13 years old and studies in 7 form in Šiauliai Secondary School; boys' mothers, 2 social pedagogues (Vaida from the Basic School, and Dalia from the Secondary School), 2 class teachers, 2 prevention working groups of pupils' class and educational institutions that consist of social pedagogues, special pedagogues, and deputy director for education.

The main conclusions of the research are as follows:

1. The results of the interviews shows that classmates of one pupil do not tend to communicate with him, while the other pupil does not want to socialize himself. The conflicts most frequently occur among pupils themselves. The disputes usually arise from competition, leadership, and dishonesty in interpersonal relationships, biased assessment of teachers and other reasons.

2. Pedagogues of educational institutions do not emphasize the problem of running away from home among other problems and specify problems of behavior, communication, non-attendance, and progress, however, on the basis of their generalized oral submissions it is possible to state that it is not an exceptional problem of these children. The basic problems related to the process of education include late arrival at lessons, absence of responsibility regarding study results, inadequate preparation for lessons and other problems that influence study results.

3. Parents' upbringing makes a great influence on the child in the family, however, parents and their children communicate little, come into conflicts, and children are allowed to decide themselves on their future. A bigger attention should be paid not for the child himself or herself, but for problems related to the child. Children should resolve problems with the help of the family, which is the main supporting resource. Child's aggression is formed by family relationships, the style of parents' communication with the child and only then school environment. However, only at school aggressive behavior cause more serious problems.

4. Pupils at school feel misunderstood and ignored by pedagogues, therefore, they are not interested in studying, miss a number of lessons without a reasonable excuse, and come into conflicts with pedagogues and other pupils. They do not focus a lot on the improvement of their study results, instead they spend a lot of time playing computer games or socializing with friends.

Key words: children of risk group, street children, social policy, social pedagogue, school.

PRIEDAI

Interviu protokolas su socialine pedagoge

Labą dieną, esu Jurgita Šidlauskienė, Šiaulių universiteto studentė, rašau magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų ir norėčiau su Jumis pabendrauti.

Labą dieną, aš esu Vaida pagrindinės mokyklos socialinė pedagogė.

Ar Jūsų ugdymo įstaigoje yra vaikų, kurie bėga iš namų?

Su šia problema buvau aš jau susidūrusi, nes iš namų buvo pabėgę du mūsų ugdymo įstaigos moksleiviai.

Aš norėčiau pabendrauti su vienu moksleiviu, kuris buvo pabėgęs iš namų. Koks jo vardas?

Karolis.

Kiek metų yra Karoliui?

Karoliui yra dvylika metų ir jis mokosi šeštoje klasėje.

Kaip sužinojote, kad Karolis bėga iš namų?

Berniuko mama kreipėsi į klasės auklėtoją norėdama sužinoti ar Karolis tą dieną buvo mokykloje ir tada klasės auklėtoja su mama kreipėsi į mane.

Iš kokios šeimos yra Karolis?

Jis gyvena tik su mama, kuri šiuo metu yra bedarbė, todėl jie gyvena iš pašalpų, ši šeima yra asociali.

O koks Karolis yra?

Jis yra uždaras, klasėje draugų neturi, mėgsta priekabauti prie mažesnių moksleivių, praleidžia daug pamokų be pateisinamos priežasties, yra nepažangus, nes semestre turi kelis neigiamus pažymius.

Gal žinote ką jis mėgsta veikti?

Mokykloje jis nedalyvauja jokioje užklasinėje veikloje, todėl pasakyti negaliu ką jis mėgsta veikti.

Ar Jūs dirbate su šiuo vaiku?

Aš dirbu individualiai, mes kalbamės apie jo elgesį, nuolat tikrinu ar lanko pamokas, kai jo nėra mokykloje skambinu motinai, aiškinuosi kur jis ir su kuo leidžia laiką kai neina į pamokas. Buvau kelis kartus pas Karolį namuose bendravau su jo mama, nes pačio moksleivio nebuvo namuose, bet mama nelabai rūpinasi, kad jis nelanko pamokų, praleidžia jas be priežasties, kad yra nepažangus mokinys. Labai sunku yra susisiekti su Karolio motina, skambinant ji neatsiliepia, namuose taip pat sunku rasti.

Ar jis dažnai bėga iš namų?

Buvo pabėgęs vieną kartą, bet mama sakė, kad jis kada nori išeina, kada nori pareina ir niekam nepasako nei su kuo būna, nei ką veikia, mama su juo nesusitvarko ir negali sukontroliuoti.

Ar mama kreipėsi į policiją kai Karolis negrįžo į namus?

Kiek man yra žinoma, tai nesikreipė.

Kiek dienų jo nebuvo namuose?

Į namus jis grįžo po trijų dienų ir niekas nežino nei kur, nei su kuo jis buvo tas tris dienas. Daugiau pabėgęs kiek man yra žinoma nebuvo nei karto

O kodėl mama nesikreipė į policiją?

Net nežinau, aš motinos neklausiau, o ji man nesakė, turbūt tikėjosi, kad jis sugrįš į namus.

Ačiū už pokalbį

Interviu protokolas su socialine pedagoge

Laba diena, esu Jurgita Šidlauskienė, Šiaulių universiteto studentė, rašau magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų ir norėčiau su Jumis pabendrauti.

Aš esu Dalia vidurinės mokyklos socialinė pedagogė.

Ar Jūsų ugdymo įstaigoje yra vaikų, kurie bėga iš namų?

Kiek man yra žinoma, tai šioje mokykloje yra vienas moksleivis, kuris yra vieną kartą pabėgęs iš namų.

Koks yra šio vaiko vardas?

Kęstutis.

Kiek metų yra Kęstučiui?

Kęstučiui šiuo metu yra 13 metų ir jis mokosi septintoje klasėje.

Kaip sužinojote, kad Kęstutis bėga iš namų?

Pas mane atvyko policijos pareigūnė, kuri ieškojo Kęstučio mokykloje, nes mama kreipėsi, kad jos vaikas negrįžo į namus per visą naktį. Su policijos pareigūne išsiaiškinome, kad Kęstučio nebuvo mokykloje nei tą, nei prieš tai dieną, todėl bendravome su klasės draugais, kad sužinotumėme kur galėtų būti Kęstutis.

Iš kokios šeimos yra Kęstutis?

Kęstutis gyvena su mama, yra iš nepilnos šeimos. Gyvena vieno kambario bute, motina mėgsta išgerti, ypač kai gauna pašalpas, tada susirenka kompanijos, vyksta muštynes.

O koks Kęstutis yra?

Jis nuolat konfliktuoja su mokytojais, klasės draugais, tingi mokytis, per pertraukas lekia parūkyti su vyresnių klasių mokiniais, turi elgesio ir bendravimo problemų.

Gal žinote ką jis mėgsta veikti?

Kai su juo bendravau tai jis sakė, kad labiausiai mėgsta žaisti kompiuterinius žaidimus ir krepšinį vasarą žaidžia su kiemo draugais.

Ar Jūs dirbate su šiuo vaiku?

Pradėjau dirbti kai kreipėsi klasės auklėtoja dėl jo elgesio pamokų metu. Dažniausiai dirbu individualiai, nes nelabai jis nori su kuo nors bendrauti. Su manimi jis bendrauja, supranta, kad elgiasi netinkamai, nuolat žada pasitaisyti, bet kol kas kažkokio pasikeitimo pedagogai nepastebėjo, nebent pirmą savaitę po mūsų bendravimo, o daugiau viskas grįžta į savo vėžias.

Ar jis dažnai bėga iš namų?

Buvo pabėgęs vieną kartą.

Ar mama kreipėsi į policiją kai Kęstutis negrįžo į namus?

Taip. Pirmiausia ir kreipėsi į policiją, o iš policijos sužinojome ir mes, kad jis pabėgo iš namų.

Kiek dienų jo nebuvo namuose?

Vieną dieną, jau kitos dienos vakare jis parėjo namo.

Gal žinote kur jis buvo, kai negrįžo į namus?

Su vyresniais vaikais žaidė kompiuterinius žaidimus, bent jau taip jis sakė.

Ačiū už pokalbį

Interviu protokolas su Karolio klasės auklėtoja

Labą dieną, esu Jurgita Šidlauskienė, Šiaulių universiteto studentė, rašau magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų ir norėčiau su Jumis pabendrauti.

Labą dieną, aš esu Valentina, Karolio klasės auklėtoja.

Ar Jūsų klasėje yra vaikų, kurie bėga iš namų?

Yra vienas, daugiau nei vienas vaikas nebuvo pabėgęs iš namų.

Koks jo vardas?

Karolis.

Kiek metų yra Karoliui?

Karolis dvylikametis, šeštokas.

Kaip sužinojote, kad Karolis bėga iš namų?

Buvo atėjusi Karolio mama pas socialinę pedagogę ir mane, klausinėjo, ar jis yra mokykloje.

Iš kokios šeimos yra Karolis?

Karolis yra iš socialiai remtinios šeimos, jo mama jau keletą metų yra bedarbė. Su tėvu berniukas susitinka retai, nes jis sukūręs šeimą ir gyvena Airijoje, bet alimentus jis moka. Mama mėgsta pasilinksminti, aš manau ji mažai rūpinasi Karoliu, jo nekontroliuoja, neauklėja.

O koks Karolis yra?

Karolis yra sunkiai suvaldomas, daro ką nori, kada nori, visiškai nedrausmingas, nekreipia dėmesio į sakomas pastabas. Jei nori per pamoką dirba, kai sugalvoja nebedirba, mokosi labai prastai, nes praleidžia daug pamokų ir mokslai jam rūpi mažiausiai.

Gal žinote ką jis mėgsta veikti?

Karolis per šiuos mokslo metus niekur nedalyvavo su klase, nedalyvavo klasės valandėlėse ir apie save nieko nepasakoja.

Ar Jūs dirbate su šiuo vaiku?

Anksčiau kai Karolis neateidavo į pamokas skambindavai motinai, bet su labai sunku susisiekti, buvau keletą kartų namuose, pati kalbėjausi su juo, bet paskui kreipiausi į socialinę pedagogę dabar ji dirba su Karoliu.

Ar jis dažnai bėga iš namų?

Kiek man yra žinoma tai vieną kartą.

Ar mama kreipėsi į policiją kai Karolis negrįžo į namus?

Man atrodo, kad nesikreipė, mama labai mažai su juo bendrauja, su manimi beveik visai nebendrauja, nesidomi kaip jam sekasi mokykloje. Tik ateina į direktinius, kai svarstomas vaiko elgesys, praleistos pamokos ir daugiau nesikiša.

Kiek dienų jo nebuvo namuose?

Tris.

O kodėl mama nesikreipė į policiją?

Net nežinau, bet kaip ir sakiau ji nesidomi ką jis veikia, kaip mokykloje sekasi, su kuo bendrauja.

Ačiū už pokalbį

Interviu protokolas su Kęstučio klasės auklėtoja

Laba diena, esu Jurgita Šidlauskienė, Šiaulių universiteto studentė, rašau magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų ir norėčiau su Jumis pabendrauti.

Aš esu Kęstučio klasės auklėtoja ir lietuvių kalbos mokytoja.

Ar Jūsų klasėje yra vaikų, kurie bėga iš namų?

Yra vienas vaikas Kęstutis, kuris buvo kartą pabėgęs iš namų.

Koks yra šio vaiko vardas?

Kęstutis.

Kiek metų yra Kęstučiui?

Kęstučiui yra 13 metų ir jis yra septintokas. Aš esu jo auklėtoja jau dvejus metus nuo penktos klasės.

Kaip sužinojote, kad Kęstutis bėga iš namų?

Aš sužinojau iš mokyklos socialinės pedagogės ir iš klasės vaikų. Socialinė pedagogė buvo atėjusi pas mane ir norėjo sužinoti ar Kęstutis tą dieną buvo mokykloje, nes socialinė pedagogė bendravo su policijos pareigūne, kuri ir pranešė mokyklai, kad Kęstutis negrįžo namo.

Iš kokios šeimos yra Kęstutis?

Kęstutis yra iš problematiškos šeimos. Jis gyvena tik su mama, kiek žinau su tėvu visiškai nebendrauja. Tėvai išsiskyrė, kai Kęstutis buvo dar mažas ir nuo to laiko nebuvo susitikę. Mama turi problemų su alkoholiu, todėl kai tik gauna pašalpas ir pradeda išgėrinėti, į namus pradeda rinktis kompanijos.

O koks Kęstutis yra?

Jis yra konfliktiškas, trukdo klasės draugams mokytis, pats tingi mokytis, mokslui motyvacijos labai mažai turi, nors jeigu pasistengtų galėtų visai neblogai mokytis. Per kiekvieną pertrauką lekia parūkyti, klasiokams po savaitgalių giriasi, kad vartojo alkoholį. Su klasės draugais bendrauja mažai, dažniausiai su vyresnių klasių mokiniais. Klasėje bendrauja tik su tais mokiniais, kurie taip pat turi problemų su mokslais.

Gal žinote ką jis mėgsta veikti?

Klasės valandėlėse jis nedalyvauja, o ir labai atviras nėra, todėl pats nepasakoja ką veikia laisvalaikiu, tik kartais mėgsta pasigirti, kad lankosi internetinių žaidimų svetainėse.

Ar Jūs dirbate su šiuo vaiku?

Su šiuo vaiku dirba socialinė pedagogė. Aš bendravau su berniuko mama, lankiausi pas juos namuose, mama į klasės susirinkimus neateina, todėl manau, kad jau nelabai įdomu kaip jam sekasi

mokykloje. Kadangi man su juo sunku susikalbėti, su mama taip pat, tai kreipiausi į socialinę pedagogę.

Ar jis dažnai bėga iš namų?

Kiek man yra žinoma, tai vieną kartą.

Ar mama kreipėsi į policiją kai Kęstutis negrižo į namus?

Aš tai tiksliai nežinau, nes kalbėjausi tik su socialine pedagogė, tai ji buvo sakiusi, kad buvo atėję iš policijos, nes kreipėsi mama, kad vaikas negrižo į namus.

Kiek dienų jo nebuvo namuose?

Oi tiksliai nežinau lygtais vieną, bet tiksliau tai galėtų pasakyti socialinė pedagogė.

Gal žinote kur jis buvo, kai negrižo į namus?

Man tai nesakė, bet kiti vaikai sakė, kad kompiuterinėje žaidimus žaidė.

Ačiū už pokalbį

Interviu protokolas su Karoliu

Socialinė pedagogė pakviečia Karolį į savo kabinetą ir mus supažindina ir mus palieka vienus.

Labas, aš esu Jurgita ir rašau savo magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų. Žinau, kad tu buvai pabėgęs iš namų, todėl norėčiau su tavimi susipažinti ir pabendrauti. Man reiktų tavo pagalbos, kad galėčiau pabaigti savo darbą ar galėtum man padėti?

Pabandysiu.

Koks tavo vardas?

Karolis.

Kiek tau yra metų?

Dvylika metų.

Kelintoje klasėje mokaisi?

Šeštoje.

Kaip tau sekasi mokslai?

Man blogai sekasi, nes man nepatinka eiti į mokyklą, aš norėčiau mokytis profesijos ir dirbti, nes čia visi užsisėdę ant manęs ir dar gali antrais metais palikti.

O kodėl gali antrais metais palikti?

Man čia nepatinka, todėl aš labai retai kada ateinu į pamokas, o kai ateinu visada dvejetus gaunu.

Ką tu mėgsti veikti laisvalaikiu?

Vasarą su kiemo draugais žaidžiame krepšinį ir dar patinka žaisti kompiuterinius žaidimus ir internetu bendrauti su draugais.

O kokie yra tavo draugai?

Mano draugai yra beveik visi iš kiemo kur gyvenu. Mes su jais sutariame gerai.

O mokykloje turi draugų?

Klasėje tai nedaug, per pertraukas bendrauju su kitų klasių mokiniais, kurie yra iš mano kiemo.

O kodėl su klasiokais nebendrauji?

Tai, kad jie su manimi nebendruoja.

Žinau, kad buvai pabėgęs iš namų, kodėl taip padarei?

Buvau išėjęs ir negrižęs tris dienas. Susipykau su motina, ji mane sunervino, tai ir išėjau.

Ar su mama gerai sutari?

Kartais. Aš su ja mažai bendrauju, nes arba manęs nėra namie arba jos. Būna kai grįžtu pas ją svečių būna.

Ar pasakai mamai kai kur nors išeini?

Ne, ji manęs neklausia.

O kur tu buvai tas tris dienas?

Pas draugus.

Ar mama kreipėsi į policiją, kai negrįžai į namus?

Nežinau, aš jos neklausiau. Tik buvo mane socialinė pedagogė pasikvietusi, tai sakė, kad mama buvo į mokyklą atėjusi.

Ar socialinė pedagogė padeda tau?

Buvau kelis kartus pas ją, mes kalbėjomės apie mano elgesį, aiškinomės kodėl praleidžiu tiek daug pamokų. Dar motina buvo sakiusi, kad į namus buvo atėjusi.

O klasės auklėtoja padeda tau?

Ne. Ji kai tik ateinu pastoviai šaukia, rėkia, kad liksiu antrais metais, nes tingiu mokytis.

Karoli, norėjau paprašyti tavo pagalbos, ar galėtumėme mes dar susitikti ir pabendrauti du kartus per savaitę?

Gerai.

Ačiū, kad su manimi susitikai.

Interviu protokolas su Kęstučiu

Socialinė pedagogė pakviečia Kęstutį į savo kabinetą ir mus supažindina ir mus palieka vienus.

Labas, aš esu Jurgita ir rašau savo magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų. Žinau, kad tu buvai pabėgęs iš namų, todėl norėčiau su tavimi susipažinti ir pabendrauti. Man reikėtų tavo pagalbos, kad galėčiau pabaigti savo darbą ar galėtum man padėti?

Gal.

Koks tavo vardas?

Aš Kęstutis.

Kiek tau yra metų?

Man yra trylika metų.

Kelintoje klasėje mokaisi?

Aš mokausi septintoje klasėje.

Kaip tau sekasi mokslai?

Normaliai, bet galėtų ir geriau. Aš tingiu ruošti namų darbus, nesiruošiu kontroliniams darbams.

O kodėl nesiruoši?

Aš kai grįžtu iš mokyklos einu žaisti kompiuterinius žaidimus ir kitą kartą jau būna vėlu mokytis, reikia eiti miegoti, todėl ir nepasiruošiu.

Ką tu mėgsti veikti laisvalaikiu?

Sėdėti prie kompiuterio.

O ką veiki sėdėdamas prie kompiuterio?

Žaidžiu žaidimus, kuriuos parsinešu iš draugų, dar Skypu pabendrauju su draugais. O žaisti aš galiu per visą naktį.

O kokie yra tavo draugai?

Aš bendrauju su draugais iš kitų klasių.

O savo klasėje turi draugų?

Turiu kelis.

Žinau, kad buvai pabėgęs iš namų, kodėl taip padarei?

Nežinau, taip išėjo.

O kur buvai, kai negrįžai į namus?

Žaidėm pas draugą kompiuterinius žaidimus.

Ar su mama gerai sutari?

Normaliai. Ji man viską leidžia.

Ar pasakai mamai kai kur nors išeini?

Kai paklausia, tai pasakau.

Ar mama kreipėsi į policiją, kai negrižai į namus?

Tai aišku, o paskui visi sužinojo ir auklėtoja ir socialinė pedagogė ir visa mokykla.

Ar socialinė pedagogė padeda tau?

Turbūt. Ji mane pasikviečia pas save, mes kalbamės kaip man sekasi. Dar į namus buvo atėjusi, bet nežinau apie ką su mama kalbėjosi.

O klasės auklėtoja padeda tau?

Ji mane lietuvių kalbos moko, tai pastoviai blogus pažymius rašo.

Kęstuti, norėjau paprašyti tavo pagalbos, ar galėtumėme mes dar susitikti ir pabendrauti du kartus per savaitę?

Gerai.

Ačiū, kad su manimi susitikai.

Mano pastebėjimai susitikus su Karoliu ir Kęstučiu

Pirmiausia susitikau su Karoliu. Mus supažindino socialinė pedagogė, o daugiau su vaiku bendravau viena pati. Kai anksčiau buvau bendravusi su socialine pedagoge ir klasės auklėtoja jau buvo susidariusi išankstinę nuomonę apie šį vaiką, nes tiek socialinė pedagogė, tiek ir klasės auklėtoja apibūdino jį kaip labai įžūlų, turintį elgesio problemų, sunkiai bendraujantį vaiką. Pirmą kartą mums susitikus su Karoliu aš nepastebėjau, kad jis būtų įžūlus, nemandagus ir t.t. Man jis pasirodė niekuo neišsiskiriantis iš kitų mokykloje besimokančių mokinių. Apsirengęs tvarkingai, susitvarkęs kaip ir visi mokiniai. Per pirmą mūsų susitikimą Karolis buvo labai jau nekalbus, iš atsakymų buvo galima suprasti, kad su mama jis taip pat mažai bendrauja. Man uždavus klausimą jis atsakydavo greitai, keliais žodžiais ir konkrečiai. Iš mūsų pokalbio supratau, kad Karolis geriau laiką leidžia gatvėje su draugais nei namuose. Į mane žiūrėjo mažai daugiau sėdėjo nuleidęs galvą. Mes susitarėme susitikti du kartus per savaitę.

Su Kęstučiu mus taip pat supažindino socialinė pedagogė ir paliko vienus ramiai pasikalbėti. Apie šį moksleivį aš taip pat buvau susidariusi išankstinę nuomonę, bet kol kas ji nepasitvirtino, nes tikėjaisi pamatyti nesukalbamą, nebendraujantį mokinį. Kęstutis man taip pat pasirodė niekuo neišsiskiriantis iš kitų mokinių. Kadangi mes susitikome pirmą kartą, tai moksleivis taip pat buvo nekalbus, į užduotus klausimus atsakydavo tiksliai, konkrečiai. Tik pastebėjau, kad Kęstutis daugiau bendrauja su mama, nėra toks piktas, kai apie ją paklausiau. Kęstutis mėgsta žaisti kompiuterinius žaidimus, todėl daug laiko praleidžia namuose prie kompiuterio, o ne su draugais gatvėje, todėl ir nukenčia mokslai. Kaip supratau mama stipriai nekontroliuoja, leidžia daryti ką jis nori, todėl mokykloje ir sekasi sunkokai. Per visą mūsų pokalbį Kęstutis taip pat mažai žiūrėjo į mane, vis pasižiūrėdavo per langą arba sėdėdavo nuleidęs galvą. Mes susitarėme susitikti du kartus per savaitę, gal jau kitą kartą bus kalbesnis.

Protokolas su Karoliu apie klasę

Labas Karoli.

Labas.

Ar galėtumėm mes šiandien su tavim apie klasiokus pasikalbėti?

Gerai.

Kiek vaikų mokosi tavo klasėje?

19 mokinių.

O kiek mergaičių, kiek berniukų?

Dešimt mergaičių ir devyni berniukai.

Su kuo tu sėdi?

Aš sėdžiu vienas.

O klasėje turi draugų?

Turiu labai nedaug.

O kokie jų vardai?

Gediminas, Mantas ir Aurimas.

O kodėl tada sėdi vienas?

Nežinau, bet man tai labiau patinka.

Kas geriausiai mokosi tavo klasėje?

Edita ir Aivaras. Jie yra moksliai ir pirmūnai, mokosi beveik dešimtukai.

Kaip mokslai sekasi tau?

Man tai blogai, turiu daug dvejetų ir man nepatinka mokytis.

O kas geriausias sportininkas tavo klasėje?

Mantvydas. Jis daug sportuoja, man atrodo, kad lanko lengvąją atletiką. O daugiau tai nežinau.

O tau patinka sportuoti?

Man patinka su kiemo draugais pažaisti krepšinį, o mokykloje tai nepatinka visai.

O kodėl?

Tai, kad klasiokai nenori manęs priimti žaisti, todėl su jais man ir neįdomu.

O tu konfliktuoji su klasiokais?

Kartais, kai mane sunervina, aš susimušu su jais.

Ar dalyvauji klasės valandėlėse?

Ne, ten būna labai nuobodu ir aš ten neturiu kas veikti, todėl ir nedalyvauju. Kartais kai auklėtoja liepia tada ateinu, bet šiaip ten labai neįdomu.

O kokie būreliai yra pas tave mokykloje?

Nežinau, aš nieko nelankau, tik man auklėtoja siūlė, kad galėčiau papildomai mokytis užsienio kalbos, matematikos ir kitų dalykų, kurie man sunkiai sekasi, bet aš nelankau.

O kodėl nelankai?

Man sunkiai sekasi mokslai, aš nieko ten nesuprantu, todėl ir neinu. Noriu greičiau išeiti iš tos mokyklos.

O klasiokai lanko būrelius mokykloje?

Mano draugai tai nelanko.

O gal žinai, ar mergaitės lanko kokius nors būrelius mokykloje?

Nežinau, aš su jomis visai nebendrauju.

O klasės draugai švenčia gimtadienius mokykloje?

Ne.

O gal į namus pakviečia?

Ne.

O žiburėliai mokykloje vyksta?

Kartais vyksta, bet labai retai, kokius du kartus per metus. Aš nueinu ten, pabūnu trumpai ir išeinu, nes ten neįdomu.

O kas klasėje gražiausiai rengiasi?

Nežinau, kad visi vienodai.

O tavo klasė draugiška?

Ne, ten mokosi beveik visi skundikai. Su manimi draugauja tik keli mokiniai, o daugiau visi grupelėmis.

Ačiū už pokalbį ir iki pasimatymo

Protokolas su Kęstučiu apie klasę

Labas Kęstuti.

Labas.

Ar galėtumėm mes šiandien su tavim apie klasiokus pasikalbėti?

Galim.

Kiek vaikų mokosi tavo klasėje?

18

O kiek mergaičių, kiek berniukų?

Per pusę, devynios mergaitės ir tiek pat berniukų.

Su kuo tu sėdi?

Su Dariumi.

Gal jis geriausias tavo draugas?

Taip.

O dar klasėje turi draugų?

Dar kelis turiu, bet nedaug.

O kokie jų vardai?

Marius ir Saulius. Mes su jais žaidžiam kompiuterinius žaidimus. Dar turiu kelis draugus iš kitų klasių.

Kas geriausiai mokosi tavo klasėje?

Lina ir Kristina, jos pirmūnės.

O kaip tau sekasi mokslai?

Nelabai kaip, reikėtų pasimokyti ir būtų gerai, bet aš tingiu namų darbus daryti ir kontroliniams darbams pasiruošti, todėl gaunu neigiamus pažymius. Kai pasistengiu išsitačiau.

O kas geriausias sportininkas tavo klasėje?

Net nežinau, gal Svajūnas. Jis gerai žaidžia krepšinį, nes dar papildomai lanko krepšinio būrelį.

O tau patinka sportuoti?

Tai, kad aš retai kada žaidžiu krepšinį, man labiau patinka prie kompiuterio pasėdėti, žaidimus pažaisti.

Ar dalyvauji klasės valandėlėse?

Klasės valandelių pas mus būna nedaug, tik tada kai yra koks nors svarbus reikalas, tada klasės auklėtoja mus sukviečia. Aš kartais nueinu, bet man ten neįdomu ir dar po pamokų vėlai būna, tada aš jau noriu namo eiti.

O kokie būreliai yra pas tave mokykloje?

Galima pažaisti krepšinį, o daugiau net nežinau, tai kad aš mokykloje nieko nelankau ir apie juos visai nesidomėjau.

O klasiokai lanko būrelius mokykloje?

Mano draugai tai nelanko, bet yra keli klasiokai, kurie žaidžia krepšinį ir dalyvauja varžybose už mokyklą. O daugiau tai nežinau.

O gal žinai, ar mergaitės lanko kokius nors būrelius mokykloje?

Nežinau.

O klasės draugai švenčia gimtadienius mokykloje?

Ne.

O gal į namus pakviečia?

Ne.

O žiburėliai mokykloje vyksta?

Per Kalėdas, kai keičiamės dovanomis.

O kas klasėje gražiausiai rengiasi?

Lina, jos tėvai yra labai turtingi ir ji gražiai rengiasi. Turi daug drabužių ir dažnai ateina vis su kitais. O daugiau visi rengiasi panašiai.

O tavo klasė draugiška?

Nežinau, visai nebloga.

Ačiū už pokalbį ir iki pasimatymo

Mano pastebėjimai po pokalbio apie klasę

Pabendravus su Kęstučiu apie klasės draugus pastebėjau, kad jis turi kelis draugus klasėje su kuriais bendrauja ir po pamokų. Kęstutis žino kas vyksta mokykloje, klasėje tik pats nenori dalyvauti jokioje užklasinėje veikloje, jokiame būrelyje. Jis bendrauja tik su keliais draugais ir dėl to visai nepergyvena, nors mano, kad jo klasė yra draugiška.

Karolis klasėje turi tik kelis draugus su kuriais po pamokų nebendrauja. Jis yra piktas savo klasės atžvilgiu, niekuo nesidomi kas vyksta mokykloje, klasėje, sėdi vienas, teigia, kad klasiokai su juo nenori bendrauti. Jis jaučiasi atstumtas mano, kad klasė jo nemėgsta, bet jis pats nieko nedaro, kad situacija pasikeistų. Jis priešišškai nusiteikęs prieš klasę, auklėtoją ir pačią mokyklą, todėl nori kuo greičiau iš jos išeiti. Atstumtas vaikas dažnai yra nepatenkintas savimi ir savo santykiais su kitais vaikais. Jis išgyvena stiprius vienatvės ir socialinio nepasitenkinimo jausmus, jis yra prislėgtas ir nusivylęs savo klase. Jam niekas neįdomu kas vyksta po pamokų, klasės valandėlėse man atrodo, kad jis specialiai viską daro, kad klasė dar labiau prieš jį nusiteiktų ir jis galėtų kuo greičiau palikti mokyklą.

Kęstutis nors ir nesidomi kas vyksta mokykloje po pamokų, bet jis nėra taip priešišškai nusiteikęs prieš savo klasę, klasiokus, draugus.

Protokolas susitikus su Karolio klase

Labą dieną, aš esu Jurgita Šidlauskienė, Šiaulių universiteto studentė ir norėčiau su jumis pasikalbėti apie Karolį. Ar galėtumėm?

Galim.

Ar Karolis senai mokosi su jumis?

Mes visi pradėjom mokytis nuo penktos klasės.

Ar Jūsų klasė draugiška?

Draugiška, mes visi padedame vienas kitam ir visi draugaujame. Pas mus klasėje yra susidariusios grupelės, todėl vieni bendrauja vienoje grupelėje, kiti kitoje, bet mes nesipykstame.

O kurioje grupelėje būna Karolis?

Jis būna su Gediminu, Mantu ir kartais Aurimu. Jie draugauja atskirai nuo mūsų.

O kodėl jie atskirai bendrauja?

Jie blogiausiai mokosi iš visos klasės ir jie būna visur kartu. Jie nenori su mumis draugauti, yra nedraugiški.

O Jūs bandėte su Karoliu bendrauti?

Ne, jis jau kai atėjo kažkoks keistas pasirodė.

O kodėl keistas?

Sėdi jis per pamokas vienas, įsideda ausinuką ir klausosi muzikos, o nesimoko arba trukdo kitiems. Per pamokas jis ką nori tą daro.

O kokios Karolio savybės Jums patinka labiausiai?

Tokių nėra.

O kokios nepatinka?

Jis yra nedraugiškas, šaiposi iš kitų, trukdo per pamokas, užsikabinėja per pertraukas. Jam niekas neįdomu, jis niekur nedalyvauja, blogai mokosi, praleidžia daug pamokų.

Kaip manote, kodėl jis taip elgiasi?

Nežinom, bet ir jo draugai tokie pat, todėl jie gerai ir sutaria. Dažniausiai dviese į pamokas neateina. Jei Karolio nėra, tai ir kitų nėra, bet tada mums būna ramu.

O jūs iš Karolio nesišaipote?

Ne, mes bijom jo, nes dar per pertrauką gali ir primušti, todėl mes nieko jam ir nesakom ir su juo nesikalbame ir nedraugaujame.

O draugautumėte jei jis gražiai elgtųsi?

Turbūt, kad ne, nes jis nesiels kitaip. Jis jau taip elgiasi nuo penktos klasės. Jis nieko neklauso nei klasės auklėtojos, nei mokytojų visiškai nieko.

Tai gal Jūs galėtumėte jam kaip nors padėti, kad jis pasikeistų?

Turbūt, kad ne.

O jis prie Jūsų kabinėjasi?

Dažnai. Dažniausiai per pamokas trukdo, kai rašome kontrolinius darbus, nes nieko nerašo, sėdi ir kabinėjasi. Būna, kad prie kabineto durų kabinėjasi, stumdosi, keikiasi.

Ačiū už pokalbį

Protokolas susitikus su Kęstučio klase

Labą dieną, aš esu Jurgita Šidlauskienė, Šiaulių universiteto studentė ir norėčiau su jumis pasikalbėti apie Kęstutį. Ar galėtumėm?

Galime.

Ar Kęstutis senai mokosi su jumis?

Nuo penktos klasės, bet su keliais mokiniais Kęstutis yra mokėsis ir anksčiau.

Ar Jūsų klasė draugiška?

Tikrai taip, mes visi gražiai bendraujame, dalyvaujame mokyklos renginiuose, klasės valandėlėse, tik Kęstutis niekur nedalyvauja.

O kodėl Kęstutis nedalyvauja?

Jis nenori. Jis su mumis niekur nedalyvauja ir į ekskursijas nevažiuoja ir klasės valandėlėse nedalyvauja.

O koks yra Kęstutis?

Jis blogai mokosi, niekas jam neįdomu, uždaras, nekalbus.

O kokios Kęstučio savybės Jums patinka labiausiai?

Jis draugiškas.

O kokios nepatinka?

Nepatinka, kad niekas jam yra neįdomu, kad blogai mokosi.

Kaip manote, kodėl jis taip elgiasi?

Blogai mokosi, nes tingi. Jis geriau prie kompiuterio pasėdės, bet nesimokys. Gal jam neįdomu mokytis, todėl taip sunkiai ir sekasi. Mes jo neklausė, o mūsų pagalbos jis neprašė. Jis ateina į mokyklą „atsėdi“ visas pamokas ir lekia prie kompiuterio.

O jūs iš Kęstučio nesišaipote?

Tikrai ne.

Tai gal Jūs galėtumėte jam kaip nors padėti, kad jis pasikeistų?

Tai, kad mes nežinome kaip galėtumėme padėti. Jis neprašė mūsų pagalbos. Kelis kartus kvietėme į klasės valandėlę, bet jis nenorėjo ateiti. Kvietėme ir į kalėdinį vakarėlį, bet jis atėjo trumpai pabuvo ir išėjo.

O jis prie Jūsų kabinėjasi?

Ne.

O per pamokas netrukdo?

Gal truputį, kai rašom kontrolinius ar savarankiškus darbus jis dažniausiai būna nepasiruošęs, todėl visų klausinėja, kurie netoli sėdi kaip daryti užduotis, nes pats nemoka.

O Jūs padedate?

Kartais, bet kartais jis atsisuka ir nusirašo, tai ir sakyti nieko nereikia.

Ačiū už pokalbį

Mano pastebėjimai susitikus su Karolio ir Kęstučio bendraklasiais

Susitikus su Karolio klasiokais pastebėjau, kad jie nenori bendrauti su šiuo mokiniu. Mokiniai Karolį apibūdino kaip nedraugišką, nebendruojantį, niekuo nesidomintį, trukdantį mokytis kitiems ir mėgstantį pasimušti. Karolio draugų klasės valandėlėje nebuvo. Dėl tokio mokinio elgesio klasiokai ir nenori su juo bendrauti, niekur jo nekviečia, gal net truputėlį ir jo bijo. Karolis nė truputėlio nerodo iniciatyvos, kad susidraugautų su klase, nors klasiokai jau dabar kažin ar benorėtų su juo draugauti. Iš klasiokų pasakojimų buvo galima suprasti, kad Karolis turi kelis draugus su kuriais būna kai neina į mokyklą, nes tada nebūna ir kažkurio iš jo draugų.

Susitikus su Kęstučio klasiokais pastebėjau visiškai priešingą situaciją. Klasiokai su juo bendrauja, visur kviečia, tik jis nenori niekur dalyvauti ar su klase niekur nedalyvauja. Iš klasiokų pasisakymų buvo gali suprasti, kad Kęstutis labai daug laiko prielaidžia prie kompiuterio, todėl mano nuomone čia ir yra pagrindinė Kęstučio problema. Jis vietoj bendravimo su draugais, klasiokais pasirenka kompiuterį ir namie prasėdi visas dienas. Klasiokai apie Kęstutį nepasakė nei vieno blogo žodžio nei apie jo elgesį, nei apie bendravimą, tik pažymėjo, kad silpnai mokosi ir jie mielai su juo bendrautų jei tik jis pats to norėtų. Klasiokai Kęstutį apibūdino kaip mažai kalbantį, mažai bendruojantį, gal todėl jis tiek daug laiko praleidžia prie kompiuterio.

Susitikimas su Karolio mama

Labą diena, aš esu Jurgita Šidlauskienė, Šiaulių universiteto studentė. Rašau magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų. Su Karoliu mes bendraujame mokykloje ir norėčiau su Jumis pasikalbėti apie Karolį. Ar galėtumėm?

Žinoma.

Norėčiau sužinoti koks vaikas yra Karolis?

Karolis geras vaikas, tik kartais elgiasi agresyviai, kalba pakeltu balso tonu, labai keikiasi ir nėra atviras.

O koks jo mėgstamiausias patiekalas?

Jis labai mėgsta cepelinus.

Ką Karolis mėgsta veikti laisvalaikiu?

Kai grįžta iš mokyklos jis dažniausiai eina į kiemą susitikti su draugais. Kai grįžta vakare sėdasi prie kompiuterio ir ten kažką veikia, bet aš nežinau, jis man nesako.

O kiek laiko Karolis praleidžia prie kompiuterio?

Labai skirtingai. Jeigu nesusitinka su draugais, tai gali sėdėti visą dieną, bet jeigu išeina kur nors, tai gali labai trumpai prisėsti.

Gal Jūs žinote ką jis veikia prie kompiuterio?

Nežinau, jos man nesako. Gal žaidimus žaidžia, gal mokosi, negaliu pasakyti.

O kaip jam sekasi mokykloje?

Labai sunkiai sekasi. Turi daug neigiamų pažymių ir šiais metais gali likti kartoti kursą. Jis praleidžia daug pamokų be priežasties, nes aš jam raštelių nerašau. Anksčiau dar rašydavau, bet dabar labai daug praleidžia pamokų, todėl neberašau.

O kaip manote, kodėl jam blogai sekasi?

Aš manau, kad mokytojai jo nemėgsta, todėl dažniausiai rašo neigiamus pažymius. Nors jis pats namuose pamokų neruošia. Kai paklausiu, kodėl neruošia pamokų, tai sako, kad mokykloje paruošė arba nieko neuždavė. Jis ir pats kaltas, kad praleidžia pamokas, todėl jam taip ir nesiseka.

Ar Jūs kaip nors bandėte spręsti šią problemą?

Nebandžiau, nes aš jam padėti negaliu, nes pati nieko nesuprantu, todėl čia mokykla turėtų padėti, bet nepadedą.

Kaip manote, gal jeigu Karolis mažiau laiko praleistų su draugais ar prie kompiuterio jo mokymosi rezultatai geresni būtų?

Nežinau, bet kiek prisimenu, tai Karolis labai retai ir anksčiau ruošdavo namų darbus. Jis tada išeitų pas draugus iš karto po pamokų ir aš nežinočiau kur jis yra.

Gal bandėte kontroliuoti susitikimus su draugais, sėdėjimą prie kompiuterio?

Nebandžiau, jam atrodo, kad jis elgiasi teisingai. Jis ir taip mažai su manimi bendrauja, o jeigu ką nors uždrausčiau, tai visai nebesusikalbėčiau.

O gal bandėte kaip nors tartis? Pvz., prie kompiuterio, ar su draugais susitiks, kai paruoš namų darbus.

Ne. Jis manęs net neklausytų, o darytų kaip jam atrodo teisinga. Jam draugai labai svarbūs, todėl jis susitinka su jais kiekvieną dieną ir aš nežinau nei kur eina, nei ką daro. Jis nemėgsta pasakoti apie save ir ką veikia išėjęs iš namų.

O kaip manote, kas galėtų padėti Karoliui geriau mokytis?

Aš manau, kad dabar niekas, jis turi pats norėti, bet kaip matau jis nenori, todėl čia jo reikalas, ką toliau darys.

O kur jis norėtų mokytis kitoje mokykloje?

Nežinau, jis man nieko nesakė.

O Jūs dažnai pasikalbate su Karoliu apie jo problemas?

Mes kalbamės retai. Kai jis grįžta iš mokyklos dažnai manęs nebūna, o paskui jis grįžta vėlai. Mes visada mažai kalbėdavomės. Jis nemėgsta pasakoti kaip jam sekasi, ar kokios problemos kankina.

O gal Jūs su Karoliu lankėtės pas psichologą?

Ne. Aš manau, kad jis pats nenorėtų ten eiti ir dar pasakotis nepažįstamam žmogui.

O kaip manote, ar Karolis gabus vaikas?

Manau, kad ne. Jis niekada nemėgo lankyti kokių nors būrelių kaip kiti vaikai, todėl nežinau kam jis yra gabus.

O ką Karolis mėgsta veikti laisvalaikiu, ar per vasaros atostogas?

Per atostogas Karolis ryte atsikelia ir išeina pas draugus ir grįžta labai vėlai. Kitą kartą aš jau miegu ir net nejaučiu. Jis visada būna mieste.

O kokias laidas žiūri per televiziją?

Žiūri filmus kur mušasi, šaudosi. O daugiau tai net nežinau.

O namuose jis Jums padeda tvarkytis?

Ne. Net savo daiktų nesusitvarko, viską išmėto po visus kampus ir kai reikia pats neberanda.

O namuose tvarkausi aš.

O Karolis lanko kokį būrelį?

Ne, nes jam niekas neįdomu.
O gal ką nors norėtų lankyti?
Nežinau, jis niekada nieko nelankė.

Ačiū už pokalbį

Susitikimas su Kęstučio mama

Labą dieną, aš esu Jurgita Šidlauskienė, Šiaulių universiteto studentė. Rašau magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų. Su Kęstučiu mes bendraujame mokykloje ir norėčiau su Jumis pasikalbėti apie Kęstutį. Ar galėtumėm?

Labą dieną, galim.

Norėčiau sužinoti koks vaikas yra Kęstutis?

Kęstutis uždaras, mažai bendrauja, labai daug laiko praleidžia prie kompiuterio. Jis man nieko nesakė, kad bendrauja su Jumis, mes mažai kalbamės.

O jo mėgstamiausias patiekalas?

Jis neturi, Kęstutis viską valgo, nėra išrankus maistui.

O kiek laiko Kęstutis praleidžia prie kompiuterio?

Labai daug. Kai tik grįžta iš mokyklos ar iš kiemo ir iš karto sėdasi prie kompiuterio, kartais net pavalgyti pamiršta. Prie kompiuterio sėdi iki vėlumos, o paskui eina miegoti.

Gal Jūs žinote ką jis veikia prie kompiuterio?

Žaidžia žaidimus.

O kaip jam sekasi mokykloje?

Blogai, jis mokosi ketvertais.

O kaip manote, kodėl jam blogai sekasi?

Aš manau, kad jis tingi mokytis.

Ar Jūs kaip nors bandėte spręsti šią problemą?

Aš kalbėjausi su Kęstučiu, kad jis pasistengtų mokytis. Jis man pažadėjo, kad pasistengs, bet man atrodo, kad jo mokymosi rezultatai tokie pat. O daugiau su niekuo nebendravau.

Kaip manote, gal jeigu Kęstutis mažiau laiko praleistų prie kompiuterio jo mokymosi rezultatai geresni būtų?

Gali būti, bet jam labai reikalingas kompiuteris. Jeigu jis negalės sėdėti namuose prie kompiuterio jis gali eiti pas draugus ir žaisti ten.

Gal bandėte kontroliuoti sėdėjimą prie kompiuterio?

Nebandžiau, nes jeigu vaikui patinka žaisti žaidimus, tai kaip aš galiu jam neleisti.

O gal bandėte kaip nors tartis? Pvz., prie kompiuterio, kai paruoš namų darbus.

Ne, nes jis tada žiūrėtų televizorių ir namų darbų neruoštų.

O kaip manote, kas galėtų padėti Kęstučiui geriau mokytis?

Net nežinau, gal jis pats susiprotės ir pradės mokytis geriau.

O kur jis norėtų mokytis kai pabaigs mokyklą?

Nežinau, jis man nieko nesakė.

O Jūs dažnai pasikalbate su Kęstučiu apie jo problemas?

Ne. Jis labai užduras ir su manimi mažai kalbasi. Aš jo klausiu, jis man trumpai atsako ir nieko nepasakoja.

O gal Jūs su Kęstučiu lankėtės pas psichologą?

Ne.

O kaip manote, ar Kęstutis gabus vaikas?

Net nežinau. Mokykloje tai ne tikriausiai, bet apie kompiuterius žino daug.

O ką Kęstutis mėgsta veikti laisvalaikiu, ar per vasaros atostogas?

Jis susitinka su draugais, bet ką veikia nežinau, jis man nepasakoja. Man labai sunku su juo susikalbėti. Kai aš ką nors jam sakau, jis kartais man atrodo, kad manęs net negirdi. O vasarą su draugais būna kieme, ar pas draugus namuose, arba namuose žiūri televizorių arba prie kompiuterio sėdi.

O kokias laidas žiūri per televiziją?

Man atrodo, kad jis neturi kažkokių mėgstamų ar nemėgstamų laidų ar filmų. Jis žiūri viską iš eilės.

O namuose jis Jums padeda tvarkytis?

Labai retai, kai jau labai supykstu ir užšaukiu tada susitvarko savo rašomąjį stalą, drabužius susilanksto ir susideda į spintą, bet kad pats paimtų ir susitvarkytų tai taip nėra.

O Kęstutis lanko kokį būrelį?

Nieko jis nelanko.

O gal ką nors norėtų lankyti?

Nežinau, jis man nieko nesakė.

Ačiū už pokalbį

Mano pastebėjimai susitikus su Karolio mama

Karolis su mama gyvena vieno kambario bute. Kai aš atėjau butas buvo sutvarkytas. Jie gyvena kukliai. Baldai seni, kai kurie jau ir aplūžę. Kambariuose užuolaidos užtrauktos, todėl buvo prietema. Kai kur ant baldų matėsi padėti Karolio drabužiai. Ant rašomojo stalo nebuvo padėta nei viena knyga, tik kompiuteris.

Karolio mama yra bedarbė, jie gyvena iš pašalpų. Kai pradėjome kalbėtis apie Karolį mama daug ko nežinojo. Ji mažai su juo bendrauja, mažai praleidžia laiko kartu, todėl aš manau, kad draugai jam yra net reikšmingesni už mamą. Man atrodo, kad Karolio mama net nebandė spręsti nei vienos jo problemos, nes pati jau iš anksto yra paruošusi atsakymą, kaip Karolis pasielgs, ar kaip sureaguos.

Aš manau, kad Karoliui labiausiai trūksta palaikymo iš mamos, bet kaip supratau, tai jie tik gyvena kartu, bet iškilusias problemas sprendžia atskirai. Karolis mamai nieko nepasakoja, o mama nelabai ir domisi. Ji nepasidomi ką jis veikia, kai būna su draugais, ar kokį būrelį norėtų lankyti, ar kas jam yra įdomu. Net vaikystėje nevedė į jokių būrelį, nes jam niekas nepatiko, bet gal ji net nepaklausė. Gal Karolis mokykloje taip agresyviai elgiasi, ar nelanko pamokų, nes nori atkreipti mamos dėmesį, bet mama Karolio problemas palieka jam pačiam spręsti.

Mano pastebėjimai po susitikimo su Kęstučio mama

Kęstutis gyvena vieno kambario bute, su mama. Butas tvarkingas, tik labai mažai baldų ir jie jau seni. Virtuvėje kabo dvi spintelės ir dar viena pastatyta, stalas ir trys kėdės. Kambaryje dvi lovos, rašomasis stalas ir nedidelė spinta drabužiams ir televizorius. Koridoriuje baldų visai nėra tik kelios pakabos paltams, striukėms pasikabinti.

Pabendravus su Kęstučio mama man atrodo, kad jie beveik nebendrauja, todėl mama daug ko nežino apie savi vaiką. Nežino nei ką jis mėgsta veikti kieme su draugais, nežino nei kokį būrelį norėtų lankyti, nei kas jam įdomu. Iš mūsų pokalbio supratau, kad mama žino kaip sunkiai sekasi Kęstučiui mokykloje, bet ji nieko net nebandė daryti, kad jam sektųsi geriau. Mama puikiai žino, kad Kęstutis labai daug laiko praleidžia prie kompiuterio, todėl jo mokymosi rezultatai nukenčia, bet net nebando tartis ar riboti sėdėjimą prie kompiuterio, nebando net pasikalbėti apie mokymosi svarbą. Ji net ir bando jį pateisinti, kad jeigu uždraus sėdėti prie kompiuterio, jis tada žiūrės televizorių ir kad negalima atimti iš vaiko to kas patinka.

Dabar Kęstutis mokosi ketvertais, bet jis jau dabar apleidžia savo mokslus ir pats puikiai žino, kad jei netingėtų galėtų mokytis daug geriau. Kadangi mama yra bedarbė ir beveik visada būna namuose, tai galėtų pasikalbėti ir susitarti su Kęstučiu dėl mokymosi rezultatų. Mama visiškai negalvoja kaip Kęstučiui seksis mokytis toliau, tiesiog bando nematyti problemos.

**Protokolas
Susitikimas su Karoliu**

Labas Karoli, kaip sekasi?

Laba diena, normaliai.

Vakar tariausi su specialistais dėl tavo elgesio, pamokų nelankymo ir sužinojau, kad pagalbos atsisakei?

Man nereikia jokios pagalbos.

Pagalvok kas Tavęs laukia ateityje?

Nežinau, gal ateityje dirbsiu, turėsiu pinigų.

O žinai, kad norint pradėti dirbti pirmiausia reikia mokslus pabaigti?

Žinau, bet ne visada taip būna, kiti susiranda darbus ir mokslų nebaigę. Aš nenoriu mokytis, man nuobodu.

Tu visai neblogas vaikas esi, bet man atrodo, kad negerbi savo mamos?

Gerbiu, tik jos dažnai nebūna namuose, paskui manęs. Ji dažnai pyksta ant manęs, todėl mes dažnai susipykstame.

O kodėl Jūs pykstatės?

Ji pyksta, kad nesitvarkau, indų nesusiplaunu, jai nepadedu, drabužius išmėtau visur.

Tai gal geriau nesipykti, o susitvarkyti, kaip manai?

Gal, bet aš neturiu laiko, draugai manęs laukia, turiu skubėti.

Tu galvoji apie profkę, bet mama tavo nieko apie tai nežino?

Galvoju, tai dar pasakysiu, dar laiko daug yra. Ji man leis ten mokytis, ji nieko nesako.

O Tu tikrai nori mokytis profkėje?

Gal ir norėčiau, turėčiau tada specialybę ir eičiau dirbti.

O kodėl Tu taip skubi pradėti dirbti?

Tada turėčiau pinigų, nereikėtų prašinėti mamos. Ji dažniausiai man neduoda, nes pati neturi, dėl to irgi susipykstame.

Tavo klasiokai sakė, kad negražiai su jais elgiesi?

Tai jie su manimi negražiai elgiasi, nesikalba, net nežiūri į tą pusę.

Tai jeigu Tau svarbi klasiokų nuomonė apie tave, gal reikėtų susitaikyti su jais?

Ne, aš turiu kelis draugus klasėje ir man daugiau nereikia.

Ačiū už pokalbį

Protokolas Susitikimas su Kęstučiu

Labas Kęstuti, kaip sekasi?

Laba diena, viskas gerai.

Vakar tariausi su specialistais dėl tavo elgesio, pažangumo ir sužinojau, kad Tau buvo pasiūlyta pagalba?

Net nežinau.

Ar tave kvietėsi komisija pasikalbėti?

Kvietėsi, bet čia buvo labai seniai.

Ir tada tau pasiūlė pasimokyti papildomai? Ar mokaisi?

Siūlė, bet aš atsisakiau, nes man nereikia mokytis papildomai, man ir taip dabar yra gerai.

Pagalvok kas Tavęs laukia ateityje?

Tai man dar ilgai čia mokytis reikės, o daugiau gal kitur kur nors mokysiuos.

Bet jeigu Tau sunkiai sekasi mokslai, tai vėliau bus dar sunkiau?

Tai man svarbiausia, kad tik teigiami pažymiai būtų.

O kodėl nenori mokytis geriau?

Tai man ir taip gerai, antriems matams nepaliksiu ir gerai.

Tavo klasiokai siūlėsi Tave papildomai pamokyti?

Gal, net neprisimenu.

O kodėl nesutikai?

Aš neturiu laiko, po pamokų skubu namo.

O kodėl skubi namo?

Ten einu pažaisti kompiuterinius žaidimus, susitinku su draugais. Kam man mokytis, jeigu aš vis tiek nieko nesuprantu.

Tu visai neblogas vaikas esi, bet man atrodo, kad Tu mažai bendrauji su savo mama?

Tai, kad nemažai. Aš grįžtu iš mokyklos pasakau kaip man sekėsi ir einu prie kompiuterio.

Ko ji manęs paklausia aš atsakau.

O Tau neatrodo, kad mažai?

Ne, nes kitą kartą kai grįžtu iš mokyklos jos nebūna namuose, tai ir nesikalbame.

O kaip tu sutari su mama?

Gerai.

Ačiū už pokalbį

Mano pastebėjimai susitikus su Karoliu ir Kęstučiu

Susitikus su Karoliu paskutinį kartą pastebėjau, kad jis pats dar nėra tvirtai apsisprendęs ko jis iš tikrųjų nori. Visada minėdavo, kad nori mokytis profesinėje mokykloje, dabar jau kalba, kad norėtų pradėti dirbti. Aš manau, kad jam trūksta pinigų, todėl jis jaučiasi blogai, kad negali su draugais pramogauti, todėl ir prasideda konfliktai su mama. Kadangi mama gyvena iš pašalpų ir niekur nedirba, ji negali jam duoti pinigų tiek, kiek jis prašo. Su mama jis bendrauja mažai, su klasiokais taip pat nelabai nori bendrauti, vis teigia, kad jie nenori su juo bendrauti. Aš manau, kad jis mokykloje jaučiasi blogai, gal todėl kad yra neturtingas, todėl ir nori atkreipti į save dėmesį kitais būdais. Niekas nepasikeitė nuo mūsų pirmo susitikimo: su klasiokais nebendrauja, su pedagogais konfliktuoja, pamokų nelanko, gauna neigiamus pažymius, tik dabar jau nebežino kur norėtų mokytis ir veikti ateityje.

Susitikus su Kęstučiu paskutinį kartą pastebėjau, kad mokymosi motyvacija nepadidėjo, jam gerai kaip dabar yra. Apie ateitį nelabai galvoja, bet žada mokytis toje mokykloje ir vėliau, tik pasimokyti papildomai nenori. Su mama bendrauja mažai, bet jam atrodo, kad pakankamai daug, todėl čia problemos jokios neįžvelgia. Su klase bendrauja, sutaria gerai, tik pagalbos atsisako. Aš manau, kad bent jau kol kas mokslai jam nėra svarbiausi, o svarbiausias yra kompiuteris, žaidimai, dar šiek tiek draugai.

Protokolas
Susitikimas su prevencine darbo grupe

Prevenčinės grupės susitikime dalyvavo: socialinė pedagogė, specialioji pedagogė, psichologė.

Labą dieną, aš esu Jurgita Šidlauskienė, rašau magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų ir norėčiau pasikalbėti apie Karolį.

Labą dieną.

Aš buvau susitikusi ir bendravau su Karoliu, jo mama, klasės auklėtoja ir klasiokais. Visi jį apibūdino kaip elgesio problemų turintį vaiką. Ar Jūs bendravote su juo?

Apie Karolio elgesį mes kalbėjomės ne viename mūsų susirinkime ir pasiaiškinimus nagrinėjome ir patį Karolį kvietėmės, kalbėjomės su juo.

O kaip bandėte spręsti Karolio problemas?

Kadangi Karoliui sunkiai sekasi mokslai, tai jam siūlėme papildomas pamokas iš tų dėstomų dalykų, kur neigiami balai buvo. Socialinė pedagogė stebėjo jo lankomumą, nes jis turi problemų su mokyklos lankymu. Dar mama dalyvavo direkciniam posėdyje dėl Karolio elgesio ir lankomumo.

O kaip Karolis reagavo į Jūsų siūlomą pagalbą?

Jo tai visai nedomino ir jis nemato reikalo papildomai mokytis, todėl jis visiškai nesusidomėjo mūsų pasiūlymu. Mes versti per prievartą mokytis ir lankyti pamokas negalime, tai yra jo apsisprendimas.

Gal su mama bendravote?

Ji buvo atėjusi, mes jai siūlėme įvairius variantus kaip galėtumėme padėti Karoliui, bet ji taip pat nesusidomėjo. Ji mano, kad jeigu versim Karolį per prievartą mokytis, jis gali vėl pabėgti iš namų.

Kaip manote, kas galėtų padėti Karoliui?

Mes siūlėme įvairius variantus, bet nei su vienu jis nesutiko, todėl jeigu jis nepasitaisys gali likti kartoti kursą arba gali pereiti į kitą ugdymo įstaigą. Jis pats turi parodyti daugiau iniciatyvos ir pasistengti, nes jam čia pagalbos reikia.

O dėl pabėgimo iš namų. Kaip sprendėte šią problemą?

Kai mama kreipėsi į socialinę pedagogę dėl Karolio, tai socialinė pedagogė bendravo tik su mama, o paskui buvo pasikvietusi Karolį pasikalbėti, išsiaiškinti pabėgimo priežastis, o kadangi daugiau niekas nesiskundė, tai daug dėmesio šiai problemai neskyrėme.

Protokolas

Susitikimas su prevencine darbo grupe

Preveninės grupės susitikime dalyvavo: socialinė pedagogė, specialioji pedagogė, pavaduotoja ugdymui.

Labą dieną, aš esu Jurgita Šidlauskienė, rašau magistro darbą apie vaikus bėgančius iš namų ir norėčiau pasikalbėti apie Kęstutį.

Labą dieną.

Aš buvau susitikusi ir bendravau su Kęstučiu, jo mama, klasės auklėtoja ir klasiokais. Vieni jį apibūdino kaip elgesio problemų turintį vaiką, kiti kaip tingintį mokyti. Ar Jūs bendravote su juo?

Socialinė pedagogė mus supažindino su šia situacija ir mes buvome pasikvietę Kęstutį pasikalbėti.

O kaip bandėte spręsti Kęstučio problemas?

Kęstutis nėra išskirtinai didelių elgesio problemų turintis mokinys ir iš klasės auklėtojos ar kitų pedagogų nusiskundimų negavome. Su Kęstučiu kalbėjomės apie pažangumą, nes žinome, kad jam sunkiai sekasi mokslai. Kažko pasiūlyti mes neturime, bet siūlėme papildomas pamokas. Jis sakė, kad pagalvos, bet mums atrodo, kad jis papildomai nesimoko.

Su mama kalbėjo socialinė pedagogė telefonu, tai mama sakė, kad ilgai sėdi prie kompiuterio, bet pats Kęstutis tai kaip problemos neįžvelgia, o mama jokių papildomų priemonių nesiima.

O kaip Kęstutis reagavo į Jūsų siūlomą pagalbą?

Jis sakė, kad pagalvos.

Kaip manote, kas galėtų padėti Kęstučiui?

Mes manome, kad papildomos pamokos, kad pagerėtų mokymosi rezultatai, bet čia jau viskas priklauso nuo jo, nes vien tik mokykla nėra atsakinga už vaikus, jų elgesį. Jis yra pažangus mokinys, todėl jo priversti negalime. Čia gal mama daugiau imtis iniciatyvos ir su juo pasikalbėti.

O dėl pabėgimo iš namų. Kaip sprendėte šią problemą?

Čia dirbo policija ir mūsų socialinė pedagogė, o papildomai šios problemos nenagrinėjome.

Ačiū už pokalbį

Mano pastebėjimai susitikus su prevencine darbo grupe

Pirmiausia susitikau su Karolio mokykloje dirbančia prevencine darbo grupe. Pabendravus su grupe apie Karolį, jo elgesį, mokyklos nelankymą pamačiau, kad Karolis buvo kviestas vieną kartą, o kadangi jis neparodė didelio susidomėjimo siūlomais problemų sprendimo variantais, tai grupė su juo ir nebebendravo. Specialistai teigė, kad padarė viską ką galėjo, kad padėtų Karoliui, bet jis pats atsisakė pagalbos, todėl buvo palikta spręsti jam, ar priimti siūlomą pagalbą, ar atsisakyti. Jau iš anksto yra numatyti du problemos sprendimo variantai: vienas, kad Karolis lieka kartoti kursą, antras, kad Karolis palieka mokyklą. Aš manau, kad Karolis dar per mažas spręsti tokius svarbius klausimus, todėl pirmiausia reikėjo pasikalbėti su mama ir jai pasiūlyti variantus kaip išspręsti Karolio problemas ir ją įtraukti į problemų sprendimų variantus. Dabar buvo pasiūlyti problemų sprendimo variantai, jų buvo atsisakyta ir kol kas daugiau nieko nėra daroma.

Kadangi Kęstutis neturi tokių rimtų elgesio problemų, o tik jo pažangumas yra prastas, bet teigiamas, todėl apie Kęstutį buvo kalbėta vieną kartą. Pabėgimo iš namų klausimai praktiškai visai nebuvo svarstomi, nes niekas nesikreipė. Kęstučiui buvo pasiūlyta pasimokyti papildomai, bet jis taip pat atsisakė, todėl daugiau nieko ir nebuvo daroma, nes ugdymo įstaigoje yra ir daugiau silpnai besimokančių mokinių, o kol semestre išeina teigiami pažymiai niekas skubiai pagalbos neteikia, nes tai nėra didelė problema. Aš manau, kad į šią problemą reikėtų pasižiūrėti rimčiau, pabendrauti su Kęstučiu jo aplinkoje, su mama, gal priežastys yra ir visai kitos, bet niekas tuo nesidomėjo.

Protokolas su Karoliu apie pažangumą

Labas Karoli, kaip sekasi?

Labas, normaliai.

Ar galėtumėme mes šiandien apie tavo pažangumą mokykloje pakalbėti?

Galim.

Kaip sekasi tau mokslai?

Blogai.

Kaip tu manai, o kodėl?

Nežinau, mokytojai manęs nemėgsta.

O kokios pamokos tau labiausiai patinka?

Fizinis, o daugiau tai nėra.

O kokios pamokos tau labiausiai nepatinka?

Visos, man čia visai neįdomu mokytis ir aš nenoriu.

O kuris mokytojas tau pats geriausias?

Fizinio.

O kuris labiausiai nepatinka?

Visi, jie „ant manęs užsisėdę“.

O kodėl neįdomu mokytis?

Aš noriu kuo greičiau iš čia išeiti kur nors kitur arba dirbti eiti norėčiau.

O kelintas pagal pažangumą esi klasėje?

Nežinau, turbūt paskutinis.

O kaip tu baigėi semestrą?

Man išėjo daug neigiamų pažymių, tiksliai neprisimenu, bet atrodo, kad keturi.

O iš kokių dalykų tau išėjo neigiami pažymiai?

Iš lietuvių, matematikos, užsienio kalbos ir fizikos.

O kaip manai, kodėl tau sunkiai sekasi šie dalykai?

Nežinau, mokytojai man rašo dvejetus, todėl ir išeina.

O tu pats visada pasiruoši pamokoms?

Aš nesiruošiu ir namų darbų nedarau, nes nieko nesuprantu kaip daryti.

Tai tau reikia pagalbos, kad viską išmoktum?

Nereikia, man vis tiek dvejetus rašys.

O mokykloje nėra kas tau galėtų padėti paruošti namų darbus, pasiruošti pamokoms?

Ne, niekas man čia nepadės. Aš manau, kad kiti irgi nori, kad aš greičiau išeičiau iš tos mokyklos.

O kas nors tau padėjo spręsti su mokslais iškilusias problemas?

Ne.

O klasiokų neprašei pagalbos?

Man jie tikrai nepadės, nes aš su jais nedraugauju. Jie tik džiaugiasi, kai aš gaunu dvejetus.

O mokytojai tau nepadeda?

Nepadeda.

Tai gal draugai iš kiemo tau galėtų padėti?

Tai, kad jie patys nieko nesupranta. Mes geriau pamėtom į krepšį, pažaidžiam kompiuterinius žaidimus nei mokomės.

Karoli, gal galėtum man parodyti savo pažymių knygelę, aš pažiūrėčiau kaip tau sekasi?

Neturiu, namie palikau, aš jos nesinešioju.

O kodėl nesinešioji?

Tai auklėtoja mėnesio pabaigoje surenka ir viską surašo.

Tai gal kitą kartą galėtum atsinešti, mes kartu pasižiūrėtumėme kaip tau sekasi?

Gerai.

Iki pasimatymo

Protokolas su Kęstučiu apie pažangumą

Labas Kęstuti, kaip sekasi?

Laba diena, gerai.

Ar galėtumėme mes šiandien apie tavo pažangumą mokykloje pakalbėti?

Gerai.

Kaip sekasi tau mokslai?

Normaliai, nors galėtų ir geriau.

Kaip tu manai, o kodėl?

Aš tyngiu mokytis. Labai retai kada namų darbus padarau, dažnai būna kontroliniai ir aš ateinu jiems nepasiruošęs.

Tai kodėl nepasiruoši?

Aš žaidžiu kompiuterinius žaidimus iki vėlumos, o paskui einu miegoti, man laiko neužtenka. Kartais nepasižymiu ką užduoda ir nepadarau.

O kokios pamokos tau labiausiai patinka?

Labiausiai man patinka kūno kultūra ir informatika.

O kokios pamokos tau labiausiai nepatinka?

Lietuvių ir matematika, nes man jos sunkiausiai sekasi.

O kuris mokytojas tau pats geriausias?

Informatikos.

O kuris labiausiai nepatinka?

Man labiausiai auklėtoja, ji pastoviai šaukia ir šaukia ant manęs.

O tau patinka mokytis?

Man labiausiai patinka atostogos ypač vasaros. Nežinau ar patinka.

O kelintas pagal pažangumą esi klasėje?

Tiksliai nežinau, bet turbūt kažkur prieš galą.

O kaip tu baigei semestrą?

Aš baigiau be dvejetų, bet turiu daug ketvertų, bet man svarbiausia, kad nėra neigiamų pažymių.

O iš kurių dalykų tau išėjo ketvertai?

Iš lietuvių, matematikos, chemijos, fizikos. Iš visų sunkiausių dalykų man išėjo ketvertai.

O kaip manai, kodėl tau sunkiai sekasi šie dalykai?

Nežinau, turbūt, kad tingiu mokytis, bet ir mokytojai man nerašo gerų pažymių, nors ir būnu išmokęs.

Tai tau reikia pagalbos, kad viską išmoktum?

Nežinau turbūt, kad nereikia, nes aš viską pats galiu išmokti.

O mokykloje nėra kas tau galėtų padėti paruošti namų darbus, pasiruošti kontroliniams darbams?

Nėra.

O kas nors tau padėjo spręsti su mokslais iškilusias problemas?

Ne, aš neprašiau jokios pagalbos

O klasiokų neprašei pagalbos?

Ne.

O mokytojai tau nepadedą?

Nepadedą.

Tai gal draugai iš kiemo tau galėtų padėti?

Ne, man nereikia pagalbos. Man ir taip gerai kaip aš mokausi.

Kęstuti, gal galėtum man parodyti savo pažymių knygele, aš pažiūrėčiau kaip tau sekasi?

Galiu.

Tai tada kartu pažiūrėkim kaip tau sekai mokytis?

Gerai.

Čia dabar nedaug pažymių, nes dar visi nesurašyti.

Tikrai daug ketvertų, bet yra ir geresnių pažymių. Tikrai tau reikia pasistengti, kad geresni balai išeitų semestre.

Reikia.

Iki pasimatymo

Mano pastebėjimai apie mokinių pažangumą

Pabendravusi su Karoliu apie jo pažangumą pastebėjau, kad jam mokslai sekasi tikrai sunkiai. Jis turi daug neigiamų pažymių ir dėl to visiškai nesijaudina. Viso pokalbio metu jis kaltino tik mokytojus, kad jie nerašo jam geresnių pažymių, nors jis ir būna pasiruošęs pamokai. Pokalbio metu pastebėjau, kad jo draugai taip pat yra silpnai besimokantys mokiniai, todėl juos jungia kiti bendri interesai. Kai paprašiau Karolio parodyti pažymių knygelę jis teigė, kad jos neturi ir man neparodė, bet prižadėjo parodyti kitą kartą. Aš manau, kad Karolis pats kaltas, kad jam taip nesiseka mokykloje mokytis, nes savo iniciatyvos visiškai neparodo ir toliau nesimoko.

Kęstutis mokykloje jaučiasi tikrai gerai, nors yra pagal pažangumą ir ne pats geriausias mokinys. Jis pats prisipažino, kad kaltas yra, kad taip prastai mokosi. Jis jau ne vieną kartą yra paminėjęs, kad ilgai sėdi prie kompiuterio, todėl ir nepasiruošia pamokoms. Aš manau, kad mama galėtų truputį labiau pasidomėti Kęstučio pasiekimais mokykloje ir griežčiau pasižiūrėti, kad taip ilgai nesėdėtų prie kompiuterio. Kęstutis neprieštaravo, kad aš pasižiūrėčiau jo pažymių knygelę, o ten tikrai prastoki pažymiai. Iš visų pagrindinių mokomųjų dalykų vien ketvertai, yra vienas kitas penketas, šešetas, bet pagrindinis pažymys ketvertas. Iš mažiau svarbių mokomųjų dalykų yra gerų pažymių ir dešimtukų. Bet jis pats taip ir buvo sakęs, kad mokosi ketvertais, bet semestre neigiamų pažymių neturi. Aš manau, kad jis tingi mokytis, todėl ir mokosi silpnai, bet jam taip yra gerai ir iniciatyvos rodyti ir pasistengti bent jau kol kas neketina. Aš manau, kad jeigu jį mama pakontroliuotų labiau jis tikrai galėtų mokytis bent jau truputėlį geriau.

Protokolas su Karoliu apie draugus

Labas Karoli.

Labas.

Ar galėtumėm mes šiandien su tavim apie tavo draugus pasikalbėti?

Gerai.

Ar kieme turi draugų?

Tai aišku. Jie daug geresni mano draugai nei klasiokai.

Ar daug draugų turi?

Kokius penkis gal truputį daugiau, bet jie yra ne tik iš mano kiemo. Jie gyvena kituose kiemuose, bet ateina pas mus pažaisti krepšinio.

O mergaičių yra jūsų kompanijoje?

Ne.

O kokio jie amžiaus?

Vieni yra 13 metų, du draugai yra 14 metų, gal kitiems yra ir 15 metų, bet aš tiksliai nežinau.

Tai tavo draugai yra vyresni už tave?

Turbūt.

Ar jie mokosi?

Mokosi, bet tik kitose mokyklose?

O tau patinka žaisti krepšinį?

Man patinka žaisti tik su kiemo draugais. Mes žaidžiam tik tada, kai sušyla orai, lauke.

O klasiokų tavo draugų tarpe yra su kuriais žaidi krepšinį ir kompiuterinius žaidimus?

Ne. Jie gyvena toli nuo mano namų. Mes su jais bendraujame tik mokykloje ir dar kartais pasikeičiame kompiuteriniais žaidimais.

O jūs turit kieme savo vadą?

Ne.

O ką dar veikiat su kiemo draugais, kai nežaidžiat krepšinio?

Dar žaidžiam kompiuterinius žaidimus kompiuterinėse arba pas kokį nors draugą namuose, bet dažniausiai kompiuterinėse.

O tau leidžia mama eiti į kompiuterines?

Tai, kad ji nežino.

Gal gimtadienius draugų švenčiat?

Kartais. Tai, kad jie švenčia su tėvais, giminaičiais ir kai pakviečia ir mes kartu švenčiam.

O tu kvieti draugus į savo gimtadienį?

Tai, kad aš savo gimtadienio nešvenčiu.

Ar tu pasitiki savo draugais?

Tai aišku.

Ačiū už pokalbį ir iki pasimatymo

Protokolas su Kęstučiu apie draugus

Labas Kęstuti.

Labas.

Ar galėtumėm mes šiandien su tavim apie tavo draugus pasikalbėti?

Gerai.

Ar kieme turi draugų?

Turiu ir visai nemažai.

O kiek?

Kokius septynis gal truputį daugiau, gal mažiau, aš niekada jų neskaičiavau. Dar internete susipažįstu, žaidžiam žaidimus, bet aš jų niekada nesu matęs.

O mergaičių yra jūsų kompanijoje?

Ne.

O kokio amžiaus tavo draugai?

Yra trylikos, keturiolikos metų.

Ar tavo draugai mokosi?

Vieni mokosi, kiti nesimoko.

O kodėl nesimoko?

Nežinau, gal nenori.

O tau patinka žaisti krepšinį?

Kartais pažaidžiu su draugais, bet dažniausiai tik tada kai visi žaidžia ir aš nesu geras žaidėjas.

O klasiokų tavo draugų tarpe yra su kuriais žaidi krepšinį ir kompiuterinius žaidimus?

Yra. Jie atvažiuoja pas mane į kiemą arba aš pas juos nuvažiuoju pažaisti kompiuteriu.

O jūs turit kieme savo vadą?

Ne.

O ką dar veikiat su kiemo draugais?

Tai kad nieko gero einam pasivaikščioti po centrą arba taip kur nors vaikštinėjame ir nieko gero neveikiam.

O tau mama nieko nesako, kad vaikštinėji su draugais po centrą?

Nieko, ji nežino, aš jai nesakau, ji manęs neklausia.

Ar tu pasitiki savo draugais?

Tai aišku.

Gal gimtadienius draugų švenčiat?

Kartais, kai pakviečia į gimtadienį, tada ir einam.

O tu kvieti draugus į savo gimtadienį?

Esu kelis kartus kvietęs kai švenčiu. Gal ir šiais metais pakviesiu jei švęsiu.

Ačiū už pokalbį ir iki pasimatymo

Mano pastebėjimai po pokalbio apie kiemo draugus

Apie kiemo draugus gerai atsiliepia tiek Kęstutis, tiek ir Karolis. Bendraujant su Karoliu pastebėjau, kad kalbant apie kiemo draugus jis jokio pykčio, nusivylimo nejaučia. Kiemo draugai jam yra svarbūs, jis gerai sutaria, leidžia laisvalaikį. Kaip supratau iš mūsų pokalbio, kad Karoliui draugai yra patys svarbiausi, jis pasitiki jais ir mielai leidžia laiką, o su klasiokais po pamokų nesusitinka ir nebendruoja.

Bendraujant su Kęstučiu pastebėjau, kad jis bendruoja ne tik su kiemo draugais, bet ir po pamokų bendruoja su klasiokais. Pastebėjau, kad Kęstutis mėgsta ir vienas pabūti ir prie kompiuterio pasėdėti, žaidimus pažaisti. Kęstutis apie savo kiemo draugus pasakojo vienodai kaip ir apie klasės draugus, o Karolis kalbėdamas apie klasės draugus buvo piktas, nusivylęs, o kalbėdamas apie kiemo draugus buvo ramus be jokios nuoskaudos.

Dabar jiems yra paauglystės laikotarpis, todėl draugai užima labai svarbią vietą gyvenime. Bendraamžiai labai paveikia visą paauglio socialinį gyvenimą. Draugystės motyvai tampa svarbesni, ieškoma bendraminčių, artimo draugo gal todėl ir kyla konfliktai su pedagogais.

Moksleiviai kol kas dar nekalbūs, kai paklausi, tai atsako trumpai dažniausiai keliais žodžiais. Akys dažniausiai nuleistos žemyn arba dar pasižiūri pro langą, į mane pasižiūri retai ir trumpai, kai pamato, kad aš žiūriu akis iš karto nuleidžia.